PROCOPIUS CAESARIENSIS

QUATENUS IMITATUS SIT

THUCYDIDEM.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE ERLANGENSI

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

HERMANNUS BRAUN.

ERLANGAE.

TYPIS JUNGII ET FILII.

MDCCCLXXXV.

1885.

Procopius Caesariensis quatenus imitatus sit Thucydidem.

Investigavit

Hermannus Braun.

Praeclara illa artificum Graecorum opera posteris non solum summae admirationi, sed etiam imitationi atque aemulationi fuisse inter omnes constat; sexcenties enim videmus praestantissimum quodque artificium multiplicatum, auctorem eius tamquam deorum amicum summa pietate cultum esse; quo factum est, ut in arte exercenda aequabilitas quaedam atque constantia esset. Romanorum deinde temporibus in Italiam Graecorum ars arcessita est, divitum Romanorum domus et villae eximiis illis operibus ornabantur, Graeci denique artifices Romanorum magistri erant. Similiter in arte quae dicitur historica res se habet. Thucydides quidem, quem summum omnium rerum scriptorum Graecorum appellare non dubito, libros de bello Peloponnesiaco conscriptos vere ut *κτῆμα ἐς ἀεί* posteris reliquit; nam non solum res sua aetate factas mira quadam arte composuit, sed etiam omnibus, qui post eum res conscripserunt, praeclarum dedit exemplum. Quid mirum, si omnibus antiquitatis temporibus fuerunt, qui eum imitarentur? nam et scriptores Graeci, ut Dionysius Halicarnassensis, Cassius Dio, Arrianus, Appianus Thucydidem imitati sunt et clarissimi Romanarum rerum scriptores, Sallustius atque Tacitus, discipuli fuerunt Thucydidis, qua de re doctissime disseruit Poppo in prolegomenis ad Thucydidem[1]). Byzantina denique aetate, in limine tamquam temporum antiquorum, rerum scriptorem invenimus, qui vel maxime imitatus est Thucydidem,

1) Poppo, Thucydidis de bello Peloponnesiaco libri octo. Lipsiae 1821 etc. pars I, vol. I, p. 355 sqq.

Procopium Caesariensem. Ac primus quidem de hac re uberius disputavit idem Poppo in opere supra laudato[2]), ubi nonnullas Thucydidis imitationes, quae inveniuntur apud Procopium, affert, primum singula vocabula, deinde loquendi genera, porro dimidios versus, sequuntur sententiae e Thucydide depromptae, longiores denique loci, ut pestilentiae descriptio aliique. Sed ex iis, quae mihi infra allata sunt, satis apparebit eum pauca admodum, quae ei Procopium celeriter perlegenti occurrerunt, excerpsisse, nequaquam accurate rem tractavisse.

In iis libris quoque, qui de litterarum Graecarum historia conscripti sunt, haec res commemoratur[3]). Deinde Eckardtus[4]) in libello de anecdotis conscripto Procopium multa a Thucydide mutuatum esse affirmat allatis nonnullis vocabulis, quae ex Thucydide desumpserit Procopius. Sed non Thucydidem solum, sed etiam Herodotum secutum esse Procopium viri docti[5]) confirmant; quid? quod Kanngiesserus in praefatione ad Procopi libros historicos in nostram linguam conversos[6]) eum Herodotum Byzantinum appellat atque similitudines adnotat, quae inter utrumque intercedant.

Sed praeter illas adnotationes nihil adhuc de hac re scriptum est, quam ob rem auctore Woelfflino, magistro meo doctissimo atque spectatissimo, mihi proposui, ut accuratius quaererem, quatenus Thucydidem imitatus esset Procopius, in tempus posterius reposita altera illa quaestione, quid ex Herodoto videretur desumpsisse. Atque non eos solum Procopi libros tractabo, quibus bella Iustiniani, sed eum quoque, quo aedificia eius descripsit, et extrema parte huius opusculi eam, cuius auctor utrum sit Procopius an falsarius quidam disceptatur, historiam arcanam.

---

2) pars II, vol. I, p. 77 sqq.

3) cf. Nicolai, griech. Literaturgeschichte, III. Bd. p. 47: „Vorbilder sind Thucydides und Herodot." Bernhardy, Grundriss der griech. Literatur, vol. I³, p. 669: „in Prosa (sc. sind Vorbilder) weniger Herodot als Thucydides."

4) H. Eckardt, de anecdotis Procopii Caesariensis. Diss. inaug. Regimonti 1861, p. 22.

5) Inprimis W. Teuffel in: Allgem. Zeitschrift f. Geschichte, herausgeg. v. Schmidt, Berlin, Bd. VIII, Jahrg. 1847, p. 51.

6) Des Prokopius von Cäsarea Geschichte seiner Zeit, übersetzt und mit Erläuterungen versehen von Dr. P. F. Kanngiesser, Professor in Greifswald. Greifswald, 1827, p. I.

Perlegi igitur primum Thucydidem secutus editionem Classeni[7]), deinde Procopium ex editione Bonnensi[8]) diligenter perscrutatus sum, crebro Thucydidem evolvens et similitudines colligens, bene adiutus Betanti lexico Thucydideo[9]). His studiis quae mihi congesta sunt, ratione quadam disposita proferam, arbitratus cum ad Thucydidis auctoritatem tum ad Procopi fidem iudicandam nonnulla me attulisse. Sed priusquam ad singula accedam, in universum mihi liceat paucis disserere de Procopi Thucydidem imitandi ratione.

Mille fere annorum spatium inter Thucydidem atque Procopium interpositum est; iamdudum periit libertas Graecorum, communi servitio omnes subditi sunt, unius imperatoris voluntati serviunt. Cum corporum autem simul animorum periit libertas et quae ex ea gignuntur virtutes, animi magnitudo, fortitudo, veritas. Praeterea quam dispari fortuna Thucydides atque Procopius usi sunt! Ille enim cum esset civis Atheniensis locuples, nobili genere natus, civium suorum iniuria ex patria expulsus, libero semper iudicio res sic, ut factae sunt, conscripsit, nullo neque odio neque studio, neque timore neque amore cohibitus, Procopius autem cum et Iustiniani eiusque uxoris crudelitatem metueret et Belisario, qui illius bella gessit, secretarius subditus esset, saepe metu prohibebatur, quominus vera scriberet[10]). Cum igitur Procopius libero illo atque magno veterum animo se imbuere non posset, eo diligentius formam atque sermonem scriptorum illorum clarissimorum imitari studuit; Thucydidis enim exemplum secutus crebris orationibus atque epistulis res factas illustrat, sententias de hominum natura, rei publicae administratione aliasque permultas, partim e Thucydide depromptas, scriptis suis inserit, quin in universa rerum iudicandarum ratione tantum similitudinis inter veteres illos scriptores et Procopium intercedit, ut aliqua ex parte inde eam mutuatus esse videatur.

Accedit, quod inde ab Alexandri Magni temporibus sermo Graecus alienorum populorum contactu corruptus atque depravatus

7) Thucydides, erklärt von Classen, 1862—78. Berlin bei Weidmann.

8) Corpus scriptorum historiae Byzantinae, pars II. Procopius. Ex recensione G. Dindorfii. Bonnae 1833.

9) Lexicon Thucydideum, confecit E.-A. Bétant, Genevensis. Genevae, 1843.

10) Cf. A. Auler, de fide Procopii Caesareensis in secundo bello Persico Iustiniani I imperatoris enarrando. Diss. inaug. Bonnae 1876.

erat, quo factum est, ut illius quae dicitur Byzantinae aetatis homines docti ex praeclarissimis scriptorum Atticorum libris purum sermonem Graecum discere studerent[11]; Procopium vero praeter ceteros ad veterum studia incubuisse testis est Agathias[12], qui in rebus Byzantinis enarrandis ei successit. Invenimus igitur in scriptis eius multa Thucydidea et singula vocabula et loquendi genera et enuntiationes totas, quid? quod eo processit imitationis, ut ipsas res e Thucydide desumptas quasi sua aetate factae essent referret.

Neque tamen putandus est Procopius libros suos conscribens tamquam in manibus habuisse Thucydidem eumque iterum atque iterum evolvisse, sed quae ex diligenti Thucydidis studio memoria retinebat, iis opera sua eum exornasse ex tota imitandi ratione facile intellegitur. Quae enim apud Th. coniuncta sunt, apud Pr. saepe disiuncta inveniuntur, quae apud illum disiuncta, apud hunc coniuncta, saepe deinde Pr. sententias Thucydideas minus accurate refert vel suis verbis aut totas aut ex parte aliqua exprimit.

Non denique omnes Thucydidis libros aequabiliter imitatus est Pr., sed fere dimidia omnium imitationum pars ex primo Thucydidis libro hausta est, permulta deinde ex secundo, tertio, quarto, pauca admodum ex quinto, fere nihil ex reliquis.

Sed iam ad singula transeamus, quae singulis capitibus ea ratione mihi disposita sunt, ut ab iis imitationibus, quae ad exteriorem tamquam rerum conscribendarum rationem pertinent, progrediar ad eas, quae in ipsis rebus enarrandis inveniuntur; unde id boni effici mihi videtur, ut quas operis Thucydidei partes Pr. magis vel minus imitatus sit, facillime possit intellegi. Primo igitur capite de prooemio agam, altero de tempore et locis, tertio de vitis ac moribus, quarto de orationibus et epistulis, quinto de morbis, sexto de bello et pace, septimo de pugnis, octavo denique de obsidionibus. Additamenti deinde loco historiam arcanam tractabo.

---

11) Hac de re bene disseruit Naber in: Verslagen en Mededeelingen der K. Akademie van Wetenschappen, Afdeeling Letterkunde, IX e. X. Amsterdam 1865, p. 298.

12) C. sc. h. B. 4. 26. p. 264, cum rem obscuram quandam Procopio cognitam fuisse dixisset, haec addit: *καὶ οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστὸν, ἐκεῖνον . . . . ὡς πλεῖστα μεμαθηκότα καὶ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν ἱστορίαν ἀναλεξάμενον καὶ τήνδε τὴν ἀφήγησιν . . . παραλαβεῖν.*

Caput I. Prooemium.

Kanngiesserus in praefatione, quam praemittit operi supra commemorato, p. XV—XVI, Procopium nimiae vanitatis inculpat, quod et initio operis sui et fine et persaepe mediis in libris affirmet Procopium illos scripsisse libros, atque haec addit: „Man findet diese ängstliche Eifersucht, mit dem geschaffenen Schriftwerke seinen Namen zu verflechten und den durch das Werk entspringenden Ruhm der rechten Person zu versichern, in gleichem Masse bei keinem alten Schriftsteller. Diese Schwachheit ist ein charakteristischer Zug des Prokopius“ etc. Nimirum Kanngiessero Thucydidis libri parum cogniti fuerunt; alioquin eum non fugisset clarissimum illum scriptorem non solum eodem modo nomen suum libris suis inseruisse, sed etiam iisdem verbis usum esse atque Procopium. Iam hoc demonstrabo.

Procopius libros de Iustiniani bellis conscriptos his verbis incipit: (P. I, 1, 10, 1)[13]) *Προκόπιος Καισαρεὺς τοὺς πολέμους ξυνέγραψεν κτἑ.* Item incipit Thucydides: (I, 1)[14]) *Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον κτἑ.* Ubi deinde in rebus enarrandis Pr. sui mentionem facit, nomini suo fere semper adicit verba: *ὃς τάδε ξυνέγραψεν* (cf. P. I, 12, 60, 2. V. I, 12, 363, 3. II, 14, 474. 17. G. II, 4, 158, 23. II, 23, 241, 23), secutus Thucydidem, qui notissimo illo loco IV, 104, 4 de se ipse haec dicit: *πέμπουσι . . . ἐπὶ τὸν ἕτερον στρατηγὸν τῶν ἐπὶ Θρᾴκης, Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου, ὃς τάδε ξυνέγραψεν.* In bello Gothico denique finem uniuscuiusque anni his verbis Pr. notat: *καὶ ὁ χειμὼν ἔληγε, καὶ . . . . ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε, ὃν Προκόπιος ξυνέγραψε* (I, 7, 38, 16 *πρῶτον* — *ξυνεγράψατο* II, 2, 154, 13 *τότε δὴ* — *δεύτερον.* II, 12, 196, 20 *τρίτον.* II, 22, 238, 5 *τέταρτον.* II, 30, 276, 16 *πέμπτον.* III, 1, 287, 11 *ἕκτον.* III, 5, 300, 23 *ἕβδομον.* III, 7, 308, 10 *ὄγδοον.* III, 9, 315, 17 *ἔνατον.* III, 11, 324, 12 *δέκατον.* III, 15, 340, 3 *ἑνδέκατον.* III, 24, 382, 7 *δωδέκατον.*

---

13) Dahnium secutus singulos Procopii locos sic affero, ut littera P. significet bellum Persicum, V. Vandalicum, G. Gothicum, ae. librum de aedificiis conscriptum, A. historiam arcanam; signis deinde Romanis additur librorum, Arabicis capitum numerus, insequentibus denique numerus paginarum et linearum editionis Dindorfii.

14) Locos Thucydideos ex Classeni editione affero.

III, 29, 401, 4 τρισκαιδέκατον. III, 35, 431, 22 τέταρτον καὶ δέκατον. III, 39, 449, 5 πέμπτον κ. δ. IV, 21, 569, 18 ἑκκ. δ. IV, 25, 596, 13 ἑπτακ. δ. IV, 35, 643, 2 ξυνετελεύτα — ὀκτωκαιδέκατον, omisso καὶ ὁ χειμὼν ἔληγε). Manifestissime Pr. his locis Thucydidem imitatus est, qui eisdem fere verbis singulos belli Peloponnesiaci annos finit; cf. II, 103, 2 καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα οὗτος, καὶ τρίτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε, ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραφεν. item: II, 70, 5. 103, 2. III, 25, 2. 88, 4. 116, 3. IV, 51, 2, 135, 2. VI, 7, 4. 93, 4. VII, 18, 4. VIII, 6, 5., similiter, sed brevius: II, 47. IV, 116, 3. V, 24, 2. 39, 2. 51, 2. 56, 5. 81, 2. 83, 4. Unde satis apparebit Procopium non tam inani superbia elatum nomen suum saepissime libris inspersisse, quam nimio Thucydidis imitandi studio inductum, et Kanngiesserum ei gravem iniuriam intulisse. Sed propius ad prooemium accedamus.

Postquam ad Thucydidis exemplum Pr. nomen suum et argumentum operis conscribendi commemoravit, quo consilio res scripserit dicit secutus Herodotum (cf. P. I, 1, 10, 4 ὡς μὴ ἔργα ὑπερμεγέθη ὁ μέγας αἰὼν ἐξίτηλα θῆται, Herod. I, 1 ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται); e Thucydidis prooemio fluxisse videntur verba: ὧνπερ τὴν μνήμην αὐτὸς ᾤετο μέγα τι ἔσεσθαι, cf. Th. I, 1 ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι. Quae sequuntur (l. 9—14), re similia sunt eis, quae Th. in altera prooemii parte (I, 22, 4) de usu operis sui dicit, quamquam verbis parum congruunt. Quare magis quam alii idoneus sit ad bella Iustiniani describenda, ipse demonstrat Pr. l. 14—17, similiter Th. V, 26, 5 (cf. Pr. παραγενέσθαι τοῖς πεπραγμένοις ξυνέπεσε, Th. γενομένῳ παρ' ἀμφοτέροις τοῖς πράγμασι). Nihil deinde contendit Pr. usquam maius atque amplius accidisse his Iustiniani bellis, p. 11, 3—6, cf. p. 13, 1 μέγιστά τε καὶ ἀξιολογώτατα ἐν τοῖσδε τοῖς πολέμοις ξυμβῆναι; item Th. bellum Peloponnesiacum omnibus quae antea fuerunt bellis maius et memoria dignius fuisse affirmat, I, 1 ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, et 21, 2 μείζων γεγενημένος αὐτῶν (sc. τῶν παλαιῶν); vulgus, ait Pr., res veteres stulte admirans res praesentes minores esse opinatur, p. 11, 6—8 et 12, 20—13, 1, sine dubio secundum Th. I, 21, 2. Verbis: ἀταλαίπωρόν γε καὶ τῆς πείρας ἀπωτάτω τὴν περὶ αὐτῶν ποιούμενοι δόξαν, imitatur Th. I, 20, 3 οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας κτέ. (cuius loci imitatio-

nem invenimus etiam G. IV. 6, 483, 14 *οὐκέτι ἐθέλουσι τῇ τῆς ἀληθείας ζητήσει ἐμφιλοχωροῦντες ταλαιπωρεῖν*). Exemplo deinde sagittariorum Pr. illustrat vulgi ignorantiam, Homero teste allato, p. 11, 14. Notandum videtur, etiam Th. Homeri testimonio uti in prooemio, I, 3, 3. 9, 3. 10. 3. (verba Thucydidea (I, 9, 3): *εἴ τῳ ἱκανὸς τεκμηριῶσαι* (sc. *Ὅμηρος*) Pr. imitatur V. 1, 25, 409, 12 *ἱκανὸς γὰρ αὐτοῖς ὁ χῶρος τεκμηριῶσαι τὰ ξυμπεσόντα ἐγίνετο*, G. I, 8, 42, 14 *εἴ τῳ ἱκανοὶ Σικελιῶται τεκμηριῶσαι*, III, 37, 438, 14 *εἴ τῳ ἱκανὰ τεκμηριώσασθαι κτέ.*)

Ex eis, quae attuli, perspici potest Procopium non forte atque parum sibi conscium Thucydidea nonnulla prooemio suo admiscuisse, sed ex industria atque consilio ad Thucydidis exemplum id composuisse, id quod ad totam eius imitandi rationem aestimandam summi momenti esse videtur. Sed de prooemio haec hactenus.

Caput II. Tempus et loca.

Haec uno capite coniuncta secundo loco posui, quippe quae non tam ad ipsa facta, quam ad exteriorem quandam rerum conscribendarum rationem pertineant.

Ut supra vidimus, bellum Gothicum Pr. per duodeviginti annos ita descripsit, ut singulos a vere ineunte usque ad insequentis hiemis exitum extenderet. Quod quam ob rem in bello Persico et Vandalico conscribendo omiserit, facile potest intellegi; contra Persas enim Romani non continuum bellum gesserunt, sed irruptione ab illis facta saepius exercitum ad reprimendos eos mittebant; quibus expeditionibus aut bene aut male peractis indutiae fieri solebant, sane plerumque infirmissimae atque brevissimae. Vandali autem brevi temporis spatio oppressi sunt; seditiones, quae postea in Africa movebantur, neque continuae erant neque ad ipsum bellum Vandalicum attinent.

Ad anni igitur aetates Pr. bellum descripsit atque iisdem fere verbis in eis significandis usus est, quibus Th., qui item secundum aestates et hiemes bellum conscripsit (cf. V, 20, 3 *κατὰ θέρη δὲ καὶ χειμῶνας ἀριθμῶν, ὥςπερ γέγραπται*)[15]).

15) cf. Ungeri dissertationem doctissimam: „Ueber die Zeitrechnung des Thucydides“, in: Sitzungsberichte der philos.-philol. hist. Klasse der k. b. Ak. d. W. 1875. I. Bd. p. 28—73.

Hunc in singulis annis dispertiendis inter Th. atque Pr. consensum his exemplis illustrabo:

Ver iniens ab utroque significatur verbis: ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ. cf. P. I, 17. 81, 16. V. II, 5, 429, 23. G. II, 22. 236, 1. III, 13, 330, 12. III, 27, 393, 10. III, 40, 454, 10. IV, 24, 591, 10. et Th. II, 2. VI, 94. VIII, 61. Ver (aestas) medium: μεσοῦντος τοῦ ἦρος P. II, 22, 251, 3. Th. V, 57 τοῦ θέρους μεσοῦντος, VI, 30, cf. V, 20, 2.

Tempus solstitii: ἀμφὶ θερινὰς τροπάς, V. I, 12, 362, 19. G. II, 2, 149, 20. II, 3, 154, 15. II, 13, 196, 22. II, 15, 205, 23. ἐαρινάς: G. II, 10, 186, 9, χειμερινάς: G. I, 24, 116, 12. II, 7, 174, 15. II, 20, 224, 15. III, 27, 393, 8. cf. Th. VII, 16, 2 περὶ ἡλίου τροπὰς τὰς χειμερινάς. VIII, 39 περὶ ἡλίου τροπάς.

Auctumnus: P. II, 3, 166, 18 ἦν γὰρ τοῦ ἔτους μετόπωρον, item G. IV, 15, 540, 4. cf. Th. VII, 79, 3 τοῦ ἔτους πρὸς μετόπωρον ἤδη ὄντος, VIII, 108, 2.

Aestas exiens: καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα, P. II, 13, 214, 11. Th. II, 92, 7. III, 86, 5. 102, 7. etc.

De hieme denique exeunte Pr. semper usus est verbis: καὶ χειμὼν ἔληγε (exempla vide in primo capite), Th. contra dicit: καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα (excepto uno loco V, 81, 2 τοῦ χειμῶνος λήγοντος); cuius discrepantiae ea causa esse videtur, quod Pr., ut erat rhetor in ludis exercitatus, eiusdem vocabuli in uno enuntiato repetitione offendebatur, sequitur enim: καὶ τὸ . . . ἔτος ἐτελεύτα.

In dierum quoque partitione Pr. Thucydidem sequitur. Omitto pervulgatam illam diei orientis significationem: ἅμα ἡμέρᾳ, quae apud alios quoque scriptores veteres sexcenties invenitur.

Meridiem Pr. significat verbis: V. II, 3, 420, 7 ἀμφὶ τὸν τοῦ ἀρίστου καιρόν, similiter Th. VII, 81 περὶ ἀρίστου ὥραν.

De vespera complures legimus locutiones, saepissime autem verba: ἀμφὶ sive περὶ δείλην ὀψίαν. P. I, 13, 63, 21. 14, 71, 6. 24, 123, 11. II, 27, 276, 10. V. I, 20, 391, 17. II, 3, 422, 13. II, 10, 448, 14. G. I, 23, 113, 23. II, 23, 239, 18. III, 36, 435, 10. IV, 21, 570, 17. cf. Th. III, 74, 2 περὶ δείλην ὀψίαν, VIII, 26 περὶ δείλην. IV, 69, 3. 103. — Porro: ἤδη γὰρ καὶ ξυνεσκόταζεν, et similia. P. I, 13, 66, 1. II, 17, 227, 8. V. II, 21, 503, 16. G. II, 12, 191, 17. III, 24, 379, 2. IV, 32. 624, 17. IV, 35, 641, 10. Th. I, 51, 2 ξυνεσκόταζε γὰρ ἤδη.

VII, 73, 3. Deinde: P. II, 5, 172, 15 *ἦν γὰρ τῆς ἡμέρας ὀψέ,* G. II, 2, 152, 5 *ἤδη δὲ ἦν τῆς ἡμέρας ὀψέ:* cf. Th. I, 50, 5 *ἤδη δὲ ἦν ὀψέ,* IV, 25 *ὀψὲ τῆς ἡμέρας* IV, 93 *ἤδη γὰρ καὶ τῆς ἡμέρας ὀψὲ ἦν.* VIII, 61, 3.

De nocte interveniente: P. I, 6, 31, 15 *νυκτὸς ἐπιλαβούσης,* II, 7, 181, 15. Th. IV, 96, 8 *νυκτὸς ἐπιλαβούσης τὸ ἔργον.* — P. I, 7. 37, 12 *ἐπεὶ νὺξ ἐπεγένετο,* G. II, 7, 172, 23. Th. III, 112 *νυκτὸς ἐπιγενομένης,* IV, 25, 2 *νὺξ ἐπεγένετο τῷ ἔργῳ,* 48, 3.

De nocte illuni: G. II, 24, 244, 7 *ἀσέληνον νύκτα τηρήσαντες,* Th. III, 22 *τηρήσαντες νύκτα χειμέριον ὕδατι καὶ ἀνέμῳ καὶ ἅμ' ἀσέληνον.*

Multa alia, quae ex Th. sumpsisse videtur Pr., afferre possum, velut *ὑπὸ* sive *κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, προϊόντος* sive *προελθόντος χρόνου, ἐν τῷ παραυτίκα* alia, sed iam vereor, ne nimis longus videar. Haud nescio equidem multa eorum, quae attuli, e Thucydide Procopium repetiisse ad necessitatem non posse demonstrari, sed tamen illas similitudines inter scriptores decem saeculorum spatio diremptos intercedentes non praetermittendas esse putavi. — Iam ad loca transeamus, in quibus describendis etiam magis Procopium secutum esse Thucydidem ostendam.

Quantum spatii inter duo loca intersit, Thucydidis (et Herodoti) exemplo ex dierum numero metiri solet Pr., quibus vir expeditus iter faciat. P. II, 5, 171, 15 *τριῶν τε σχεδόν τι ὁδὸν ἡμερῶν εὐζώνῳ ἀνδρὶ παρὰ τοῦ Εὐφράτου τὴν ὄχθην ἀνύσας πόλει Ζηνοβίᾳ ἐπιτυγχάνει.* II, 7, 181, 4. V. I, 1, 310, 16. G. I, 1, 9, 2. II, 7, 178, 4. 19, 221, 13. IV, 5, 481, 15. ae. III, 2, 249, 2. Conf. Th. II, 97 *ὁδῷ δὲ τὰ ξυντωμότατα ἐξ Ἀβδήρων ἐς Ἴστρον ἀνὴρ εὔζωνος ἑνδεκαταῖος τελεῖ . . . ἐς ἤπειρον δὲ ἀπὸ Βυζαντίου ἐς Λαιαίους . . . ἡμερῶν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τριῶν καὶ δέκα ἀνύσαι.*

Etiam loci alicuius a mari distantiam notans Pr. sequitur Thucydidem. Cf. G. I, 1, 8, 10 (*Ῥαβέννα*) *δυοῖν σταδίοιν διειργομένη μέτρῳ τὸ μὴ ἐπιθαλάσσιος εἶναι,* item I, 26, 123, 19 *μέτρῳ γὰρ τοσούτῳ τὸ μὴ ἐπιθαλάσσιος εἶναι διείργεται Ῥώμη.* IV, 1, 462, 17 *μὴ ἐπιθαλάσσιοι εἶναι διείργονται Τζάνοι.* ae. IV, 10, 300, 15 *Χερρόνησος γὰρ . . . ὀνομάζεται, ἰσθμῷ διειργομένη βραχεῖ, μὴ νῆσος παντάπασιν εἶναι.* His locis conf. Th. VI, 1, 2 *καὶ τοσαύτη οὖσα* (sc. *Σικελία*) *ἐν εἴκοσι σταδίων μάλιστα μέτρῳ τῆς θαλάσσης*

διείργεται τὸ μὴ ἤπειρος εἶναι. Codices praebent: *τὸ μὴ ἤπειρος οὖσα,* quam scripturam ex antecedente *οὖσα* depravatam esse Bekker cognovit atque *εἶναι* emendavit eumque et alii editores recentiores secuti sunt et Classenius, sed hic addit: „Und doch bleibt mir ein Zweifel, ob Th. nicht auch hier das Participium für den Infinitiv nach dem Artikel gebraucht haben könnte, wie IV, 63. V, 7, 2." Quae dubitatio illo consensu quattuor Procopii imitationum tolli mihi videtur.

Situm urbium atque regionum ita describit Pr.: P. I, 12, 57, 17 *ἔστι δὲ πόλις ἐπιθαλάσσια ἡ Βόσπορος, ἐν ἀριστερᾷ μὲν ἐσπλέοντι τὸν Εὔξεινον καλούμενον πόντον.* V. I, 1, 309, 18 *ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τὴν θάλασσαν.* G. I, 7, 37, 4 *ὁρμίζεται ἐς Ἐπίδαυρον, ἥ ἐστιν ἐν δεξιᾷ ἐςπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον.* ae. I, 8, 197, 9. Conf. Th. I, 24 *Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον.* De Genuae situ Pr. haec dicit: G. II, 12, 195, 1 *Γενούᾳ προσέσχον, ἣ Τουσκίας μέν ἐστιν ἐσχάτη, παράπλου δὲ καλῶς Γάλλων τε καὶ Ἱσπανῶν κεῖται.* Similiter de Rhedaesto oppidulo ae. IV, 9, 299, 15 *παρὰ πλοῦ μὲν ἐφ' Ἑλλησπόντου καλῶς κείμενον.* Item Th. de Corcyrae insulae situ: I, 36, 2 *τῆς τε γὰρ Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται,* et 44, 3 *ἅμα δὲ τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς ἐφαίνετο αὐτοῖς ἡ νῆσος ἐν παράπλῳ κεῖσθαι.* Ex his Thucydidis exemplis efficitur supra emendandum esse pro *παρὰ πλοῦ* — *παράπλου.*

Ad regionem trans flumen aut montem aliquem sitam significandam Pr. saepius utitur participio *ὑπερβάντι* (G. I, 25, 122, 12. IV, 5, 479, 20 etc.), item Th. II, 96 *τοὺς ὑπερβάντι Αἷμον Γέτας.* Loca ad mare sita Pr. significat verbis: (G. I, 12, 67, 20) *τὰ . . . ἐς ὠκέανον τετραμμένα,* cf. Th. IV, 9, 2 *χωρία πρὸς τὸ πέλαγος τετραμμένα.*

Crebro Pr. utitur verbis: *κατὰ κορυφὴν,* i. e. a loco superiore (P. I, 7, 36, 11. II, 8, 188, 4. V. II, 12, 459, 9. 460, 9. G. I, 5, 28, 11. 22, 108, 22. II, 11, 190, 6. IV, 9, 501, 21. ae. II, 1, 211, 14. II, 8, 232, 11); eadem invenimus apud Th. (II, 99), cum apud ceteros scriptores rarissima sint.

Saltus, e quibus evadere exercitus non possit, Pr. dicit: *χάραδραι ἀνέκβατοι* (G. IV, 1, 462, 16 et ae. II, 10, 239, 7). Eadem vocabula coniuncta sunt apud Th. III, 98 *ἐσπίπτοντες ἐς χαράδρας ἀνεκβάτους.*

De eruptione Vesuvi montis Pr. narrat: G. IV, 35, 637, 9 *ῥέει δὲ καὶ ῥίαξ ἐνταῦθα πυρός — — — ἅπερ ἅπαντα καὶ κατὰ τὴν Αἴτνην πέφυκεν*, item l. 12 *ὁ τοῦ πυρὸς ῥύαξ*. Th. de Aetnae eruptione tradit: III, 116 *ἐρρύη δὲ περὶ αὐτὸ τὸ ἔαρ τοῦτο ὁ ῥύαξ τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς Αἴτνης, ὥσπερ καὶ τὸ πρότερον.*

Populos finitimos Pr. dicit: *πλησιόχωροι*, cf. P. II, 25, 263, 8 *ἔκ τε γὰρ Ἰνδῶν καὶ τῶν πλησιοχώρων Ἰβήρων*, G. IV, 5, 480, 19 *βαρβάρων τῶν πλησιοχώρων τινὲς.* Item Th. II, 68, 9 *Χαόνων καὶ ἄλλων τινῶν τῶν πλησιοχώρων βαρβάρων*, cf. IV, 79, 2. VIII, 79, 4.

Compluribus porro in locis Pr. illum locum Thucydideum imitatur, ubi Graecos nondum „in unum nomen discretos fuisse“ dicit, I, 3, 3 *οὐ μὴν οὐδὲ βαρβάρους εἴρηκε* (sc. *Ὅμηρος*) *διὰ τὸ μηδὲ Ἕλληνάς πω, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀντίπαλον ἐς ἓν ὄνομα ἀποκεκρίσθαι*[16]) (similiter de morbo II, 49 *εἰ δέ τις προέκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀπεκρίθη*). Cf. Pr. P. I, 17, 85, 5 *οὗ δὴ ἀλλήλοιν ἄμφω τὼ ποταμὼ ἀναμιγνυμένω ἓν ὄνομα τὸ τοῦ Τίγριδος ἀποκέκριται.* V. I, 5, 334, 20 *τὰ δὲ τῶν Ἀλανῶν καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ὀνόματα, πλὴν Μαυρουσίων, ἐς τὸ τῶν Βανδίλων ἀπεκρίθη.* V. I, 22, 400, 17 *τό τε ὄνομα ἐς αὐτούς πη ἀποκεκρίσθαι* (similiter P. II, 30, 300, 17 *ἐς τοῦτό τε αὐτῷ ἀπεκρίθη, οἶμαι, ἡ πρόρρησις*, et G. I, 18, 88, 20 *οὕτω τε ἡ ξυμβολὴ πᾶσα ἐς σῶμα ἑνὸς ἀπεκρίθη ἀνδρός*).

Aliae de nominibus similitudines sunt: G. I, 17, 85, 11 *ποταμὸς Νάρνος . . . ὃς καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τῇ πόλει παρέσχεν.* Cf. Th. I, 3, 2 *κατὰ ἔθνη . . . ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἐπωνυμίαν παρέχεσθαι.* Deinde: G. I, 26, 124, 7 *Πόρτον τε αὐτὴν τῷ λιμένι ὁμωνύμως καλοῦσι*, et ae. I, 9, 200, 11 *ὁμωνύμως τῷ ἔργῳ ἐπωνομάζουσι.* Cf. Th. II, 68, 3 *ὁμώνυμον τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι Ἄργος ὀνομάσας.* Nominis mutatio: P. I, 17, 81, 21 *ἐς τὴν πάλαι μὲν Κομμαγηνὴν, τανῦν δὲ καλουμένην Εὐφρατησίαν.* ae. II, 8, 231, 7 *ἐν τῇ πάλαι μὲν Κομαγηνῇ χώρᾳ, τανῦν δὲ καλουμένῃ Εὐφρατησίᾳ*, V, 8, 326, 18 *ἐν τῇ πάλαι μὲν Ἀραβίᾳ, νῦν δὲ Παλαιστίνῃ τρίτῃ καλουμένῃ.*

---

16) Cf. Herod. I, 60, 2 *ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν.*

Cf. Th. II, 15, 5 *τῇ κρήνῃ τῇ νῦν μὲν . . . Ἐννεακρούνῳ καλουμένῃ, τὸ δὲ πάλαι . . . Καλλιρρόῃ ὠνομασμένῃ.* Postremo P. I, 19, 103, 20 *διὸ δὴ καὶ Φίλας ἐπωνόμασε τὸ χωρίον,* cf. Th. I, 13, 5 *ἀφνειὸν γὰρ ἐπωνόμασαν τὸ χωρίον.*

De fertilissima terrae parte Pr. dicit: G. IV, 14, 535, 9 *καὶ γῆς τῆς Κολχίδος αὕτη μάλιστα ἡ ἀρίστη ἐστίν,* cf. Th. I, 2, 3 *μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν οἰκητόρων εἶχεν.*

Ad urbis vel gentis magnitudinem atque frequentiam significandam saepe Pr. coniuncta adhibet vocabula: *μέγας καὶ πολυάνθρωπος,* velut: P. II, 3, 160, 8 *μέγα τε ὂν καὶ πολυάνθρωπον.* V. II, 5, 430, 16 (de Caesarea Mauretania) *κεῖται δὲ ἐπὶ θαλάσσῃ, μεγάλη τε καὶ πολυάνθρωπος ἐκ παλαιοῦ οὖσα,* G. II, 7, 175, 13 *ἔστι δὲ ἡ πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος* (similiter I, 23, 111, 14). Item Th. I, 24, 3 *προελθόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐγένετο ἡ τῶν Ἐπιδαμνίων πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος* (cf. VI, 3, 2), quem locum etiam manifestius Pr. imitatus est V. II, 10, 450, 20 *προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐγένετο ἡ τῶν Καρχηδονίων δύναμις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος,* et ae. III, 4, 254, 14 *προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐγένετο ἡ τῶν Μελιτηνῶν πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος.*

Confer etiam G. I, 12, 64, 3 *δυνάμεως ἐπὶ μέγα ἐχώρησαν* (similiter 1, 11, 13 *δόξης ἐπὶ μέγα χωρήσαντε*) cum Th. I, 118, 2 *ἐπὶ μέγα ἐχώρησαν δυνάμεως.*

Opes civitatis Pr. ita significat: V. II, 19, 493, 18 *καὶ ἐγένετο Λιβύη ἐπ' ἐκείνου χρημάτων τε προσόδῳ δυνατὴ καὶ τὰ ἄλλα εὐδαίμων.* G. II, 7, 178, 5 *πρώτη δὲ πόλεων τῶν ἑσπερίων μετά γε Ῥώμην μεγέθει τε καὶ πολυανθρωπίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ ἐτύγχανεν οὖσα* — (sc. Mediolanum), de eadem urbe: 21, 229, 13 *πόλεων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πασῶν μάλιστα μεγέθει τε καὶ πολυανθρωπίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ παρὰ πολὺ προέχουσα* (cf. P. II, 8, 189, 23), ae. I, 5, 191, 11 *πρὸς τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ,* VI, 6, 340, 9 *ἐπεὶ πρώτην αὐτὴν μεγέθει τε καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ ξυμβαίνει εἶναι.* In his omnibus locis Pr. imitatus est locum Thucydideum II, 97, 5 *τῶν γὰρ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὅσαι μεταξὺ τοῦ Ἰονίου κόλπου καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου μεγίστη ἐγένετο χρημάτων προσόδῳ καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ.*

Ad. G. I, 26, 125, 12 *αἴτιον δὲ ἡ ὀλιγανθρωπία ἐγένετο*, conf. Th. I, 11 *αἴτιον δ' ἦν οὐχ ἡ ὀλιγανθρωπία τοσοῦτον ὅσον ἡ ἀχρηματία.*

Iam nobis reliquus est locus ille de via Appia, qui saepissime laudatur; nam non exstat in veterum scriptis locus amplior de hac via quam hic, quem legimus G. I, 14, 74, 4—75, 2. Tradit de ea Pr. et alia et haec: (l. 11) *εὖρος δέ ἐστιν τῆς ὁδοῦ ταύτης ὅσον ἁμάξας δύο ἀλλήλαις ἐναντίας ἰέναι, καὶ ἔστιν ἀξιοθέατος πάντων μάλιστα*, paulo infra: (l. 16) *λείους δὲ τοὺς λίθους καὶ ὁμαλοὺς ἐργασάμενος* (sc. Appius), *ἐγγωνίους δὲ τῇ ἐντομῇ πεποιημένος, ἐς ἀλλήλους ξυνέδησεν, οὔτε χαλκὸν ἐντὸς οὔτε τι ἄλλο ἐμβεβλημένος.*

Duabus hic rebus offendimur: primum, quod Pr. viam Appiam, reginam viarum (Stat. silv. 2, 2, 12), de qua ipse praedicat: *καὶ ἔστιν ἀξιοθέατος πάντων μάλιστα*, tam latam esse ait, ut duo currus alter alterum praetervehi possint; quod inepte dictum videtur, nam tantum latitudinis mediocri quoque viae erat. Deinde offensionem habent verba: *οὔτε χαλκὸν ἐντὸς οὔτε τι ἄλλο ἐμβεβλημένος*, quae Maltretus in linguam Latinam sic vertit: „non inserto aere aliave re quapiam“, Kanngiesserus in nostram parum accurate: „ohne Metall oder einen andern Stoff dazwischen zu giessen“. Plumbo quidem interfuso lapides coniunguntur, sed nunquam aere.

Hae difficultates referendae sunt ad imitationem Thucydidis, qui de muris a Themistocle Piraeo circumdatis haec tradit: I, 93, 5 *καὶ ᾠκοδόμησαν τῇ ἐκείνου γνώμῃ τὸ πάχος τοῦ τείχους, ὅπερ νῦν ἔτι δῆλόν ἐστι περὶ τὸν Πειραιᾶ. δύο γὰρ ἅμαξαι ἐναντίαι ἀλλήλαις τοὺς λίθους ἐπῆγον, ἐντὸς δὲ οὔτε χάλιξ οὔτε πηλὸς ἦν, ἀλλὰ ξυνῳκοδομημένοι μεγάλοι λίθοι καὶ ἐν τομῇ ἐγγώνιοι, σιδήρῳ πρὸς ἀλλήλους τὰ ἔξωθεν καὶ μολίβδῳ δεδεμένοι.* Quod igitur Th. de muri, idem Pr. de viae Appiae latitudine dicit, nimis imitandi studiosus. Delevit quidem Krueger in editione sua Thucydidis (Berol. 1855) verba: *δύο γὰρ ἅμαξαι — ἐπῆγον*, ut nimis obscura, sed ex Procopii loco patet iam Procopium ea in Thucydide legisse; in aedificiis similem locum invenimus de via a Iustiniano refecta: ae. IV, 8, 294, 20 *εὐρύνεται δὲ τοσοῦτον, ἐς ὅσον ἁμάξας οὐ στενοχωρεῖν δύο ἀπεναντίας ἀλλήλαις ἰούσας. Χαλκὸν* autem aut Procopi neglegentia ortum esse videtur (fortasse *χάλιξ* et *πηλὸς* lapsu memoriae confluxit in: *χαλκός*, vel *σίδηρον* Thucy-

dideum erroris causa est) aut, id quod verisimilius est, librarii vitio, quod, si pro *χαλκὸν* scribimus *χάλικα* facillime corrigi potest. (Cf. G. I, 22, 107, 1 *οἱ λίθοι ἐς ἀλλήλους μεμύκασιν οὐδὲν ἄλλο ἐντὸς ἔχοντες* [de Hadriani sepulcro]).

De vocabulo denique *ἐντομῇ* dissentiunt editores, utrum unum sit an duo; Procopium id unum habuisse articulo anteposito cognoscimus (*τῇ ἐντομῇ*) et Poppo hanc imitationem secutus scribendum esse existimat *ἐντομῇ*, recte mea quidem sententia. Ceterum Pr. hoc vocabulo cum alibi saepe utitur tum ae. I, 2, 181, 15 *κίων . . . λίθοις . . . εὐμεγέθεσι σύνθετος, ἐγγωνίοις μὲν τῇ ἐντομῇ οὖσιν, ἐς δὲ ἀλλήλους ἐμπειρίᾳ τῶν λιθοτόμων ἐναρμοσθεῖσι.*

Diximus de locis; nunc de hominibus videamus.

Caput III. Vitae ac mores.

Thucydides vitas et mores hominum excellentium, velut Pausaniae, Themistoclis, Periclis aliorumque paucis quidem sed perspicuis atque acutis verbis depinxit; iisdem saepe verbis Procopius usus est in depingendis hominum sua aetate florentium vitis et moribus. Hoc ita demonstrabo, ut afferam primum, quae de singulo quoque homine commemoravit Th., deinde adnotem imitationes Procopianas.

Ac de Pausania quidem, Lacedaemoniorum rege, haec narrat Th.: Cum Xerxis, Persarum regis, amicitiam sibi comparare vellet, dimisit propinquos eius, quos bello ceperat, specie fugae. I, 128, 5 *τούτους, οὓς ἔλαβεν, ἀποπέμπει βασιλεῖ κρύφα τῶν ἄλλων ξυμμάχων, τῷ δὲ λόγῳ ἀπέδρασαν αὐτόν.* Pr. tradit Cabadem, Persarum regem, eos Amidenos, quos urbe eorum expugnata ceperat, paulo post domum remisisse, his verbis: P. I, 7, 39, 2 *χρόνου γὰρ ὀλίγου ἐς τὰ οἰκεῖα ξύμπαντας ἀφῆκεν ἰέναι. τῷ δὲ λόγῳ ἀπέδρασαν αὐτὸν, ὅτε Ῥωμαίων βασιλεὺς ἔργα ἐς αὐτοὺς ἀπεδείξατο ἀρετῆς ἄξια κτέ.*, quae verba sic interpretatur Maltretus: „Nam brevi postea ad suos cuique lares remigrandi copiam fecit. Nec reditum hi punctum temporis distulere; quando Anastasius Imperator dignam et ipse excellenti animo munificentiam eis praestitit". Kanngiesserus: „Als sie ihn auf sein Wort verlassen hatten, bewies ihnen auch Kaiser Anastasius eine seines Edelmuthes würdige

Behandlung". Plane perverse, nam *τῷ λόγῳ* hic significat speciem oppositam rei, ut Thucydidis exemplum docet. Ceterum Pr. sine dubio non *ὅτε* (unum vocabulum = cum), sed *ὅ τε* duo vocabula = et is) scripsit; legendum igitur est: *ξύμπαντας ἀφῆκεν ἰέναι, τῷ δὲ λόγῳ ἀπέδρασαν αὐτόν. ὅ τε Ῥωμαίων βασιλεὺς κτέ.*, vertendum: domum omnes remisit, specie autem eum effugerunt. Atque Romanorum imperator etc.

Litteris deinde ad Pausaniam datis Xerxes illius facti gratias his agit verbis: Th. I, 129, 3 *τῶν ἀνδρῶν, οὕς μοι πέραν θαλάσσης ἐκ Βυζαντίου ἔσωσας, κεῖταί σοι εὐεργεσία ἐν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ ἐς ἀεὶ ἀνάγραπτος κτέ.* Similiter Pr. narrat Chosroëm Persarum regem Theophobium quendam, qui Uchimerium castellum proditione se ei traditurum promiserat, et aliis et his ad id exhortatum esse: G. IV, 16, 541, 10 *φίλον μὲν αὐτὸν ἐν τοῖς μάλιστα Χοσρόῃ βασιλεῖ ἐκ τοῦ ἔργου τούτου ἰσχυρισάμενος ἔσεσθαι, Πέρσαις δὲ ἀνάγραπτον ἐπ' εὐεργεσίᾳ ἐς τὸν πάντα αἰῶνα κτέ.*

His litteris acceptis Pausanias etiam magis elatus est. Th. I, 130 *ταῦτα λαβὼν ὁ Παυσανίας τὰ γράμματα, ὢν καὶ πρότερον ἐν μεγάλῳ ἀξιώματι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν Πλαταιᾶσιν ἡγεμονίαν, πολλῷ τότε μᾶλλον ἦρτο*; item Theophobius, G. IV, 16, 541, 14 *οἷς δὴ ὁ Θεοφόβιος ἐπαρθεὶς πολλῷ ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ ἔργον ἠπείγετο.* Magis premit vestigia Thucydidis Pr. V. I, 10, 353, 2 *ταῦτα λαβὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τὰ γράμματα, ἔχων καὶ πρότερον δι' ὀργῆς Γελίμερα, ἔτι μᾶλλον ἐς τὴν τιμωρίαν ἐπῆρτο.*

Inflatus igitur superbia Pausanias more patrio vivere non iam potest neque quid in animo sibi sit celare; hoc Th. his narrat verbis: I, 130 *οὐκέτι ἠδύνατο ἐν τῷ καθεστηκότι τρόπῳ βιοτεύειν*, et paulo infra: *καὶ κατέχειν τὴν διάνοιαν οὐκ ἠδύνατο.* Multis locis Pr. haec verba repetit, manifestissime autem his duobus: V. I, 9, 350, 15 *οὗτος ὁ Γέλιμερ ἐπεί οἱ μέλλουσαν ἑώρα τὴν ἀρχήν, οὐκ ἐδύνατο ἐν τῷ καθεστῶτι τρόπῳ βιοτεύειν*, paulo infra: *κατέχειν οὐκέτι οἷός τε ἦν τὴν διάνοιαν*, et G. II, 18, 218, 18 (de Narse ab amicis in Belisarium instigato) *Ναρσῆς τε ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσεν, ἥσθη ἐς ἄγαν τῇ ὑποθήκῃ καὶ οὔτε κατέχειν τὴν διάνοιαν οὔτε μένειν ἐν τοῖς καθεστῶσιν ἔτι ἠδύνατο.* Cf. praeterea P. I, 11, 56, 3 *ἐν τῷ καθεστῶτι τρόπῳ βιοτεύειν.* V. I, 10, 356, 18 *κατέχειν τὴν διάνοιαν οὐκέτι ἐδύνατο*, item

II, 4, 424, 7. G. I, 7, 33, 19 *κατέχειν τὴν διάνοιαν . . . ὡς ἥκιστα ἔχων.*

Pausanias domum revocatus magna quidem in suspicione est, sed proditionis coargui non potest (Th. I, 132, 5 *οὐδ' ὡς ἠξίωσαν νεώτερόν τι ποιεῖν ἐς αὐτόν*, cf. Pr. I, 24, 123, 13 *εἴτε τι νεώτερον πράσσεσθαι ἐς σῶμα τὸ οἰκεῖον ὑποτοπήσας*), dum famulus eius metu mortis coactus litteras ab illo ad Xerxem datas ephoris tradit et his colloquium cum eo institutum audiendi potestatem facit; tum notissimo illo modo Pausanias perit. His similia Pr. G. III, 31, 405—32, 416 narrat, eaque similibus verbis, de coniuratione in Iustinianum facta sed coniuratorum inconsiderantia et Germani consilio detecta atque oppressa; hic quoque coniurati colloquio per dolum instituto convincuntur. Longum est totam narrationem exscribere, paucas verborum similitudines, e quibus Thucydidem Procopio exemplo fuisse elucet, afferre satis est. Th. I, 132, 5 *μηνυτὴς γίγνεται.* Pr. 412, 13 *σὲ τούτου μηνυτὴν γίγνεσθαι ἀξύμφορον*[17]). Th. I, 133 *αὐτήκοοι δὲ βουληθέντες γενέσθαι αὐτοῦ Παυσανίου τι λέγοντος, ἀπὸ παρασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου κτἑ.* Pr. 412, 19 *βούλομαι τοίνυν ἢ τῶν λόγων αὐτήκοος γενέσθαι ἤ τῶν οἱ ἐπιτηδείων τινὰ ἐκ παρασκευῆς ὑμετέρας ἀκοῦσαι τοῦ ἀνθρώπου λέγοντός τι ὑπὲρ τούτων διαφανές.* Th. 133 *ἐς ἣν* (sc. *καλύβην*) *ἐντός τινας ἔκρυψε*, Pr. 413, 62 *ταύτης δὲ τῆς σινδόνος Λεόντιον ἐντὸς ἔκρυψεν.* Th. 133 *ᾔσθοντο πάντα σαφῶς.* Pr. 413, 23 *ἤκουσε σαφῶς λέγοντος ἅπαντα.* Th. 131, 2 *καὶ ἐς μὲν τὴν εἱρκτὴν ἐσπίπτει τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐφόρων.* Pr. 414, 22 *ὁ δὲ αὐτίκα ἐς τὴν εἱρκτὴν ἀπαχθῆναι τοὺς ἀμφὶ Ἀρταβάνην ἐκέλευε.*

Compluribus porro locis Pr. verba imitatus est, quae apud Th. legimus I, 133: *μὴ τὰ πρασσόμενα διακωλύειν*, cf. P. I, 23, 115, 7 *τὰ πρασσόμενα διεκώλυσε*, 25, 133, 11 *διακωλῦσαι τὰ πρασσόμενα*, V. I, 7, 341, 6 *μὴ . . . τὰ πρασσόμενα διακωλύσῃ*, item V, II, 8, 442, 9. G. II, 21, 232, 7 *τὰ πρασσόμενα διεκώλυσεν.* Confer denique Th. I, 134, 3 *ἔτι ἔμπνουν ὄντα*, cum G. I, 18, 91, 12 *ἔτι ἔμπνουν εὑρίσκουσι.*

---

17) Hic adnotare liceat similem imitationem: Th. I, 20, 2 *ὑποτοπήσαντες — μεμηνῦσθαι*, G. III, 32, 412, 15 *ὑποτοπήσουσι — μεμηνύσθαι.*

Ac de Pausania hactenus; de Themistoclis transnavigatione in Asiam haec narrat Th. I, 137, 2: *ἐν ᾗ* (sc. *ἑτέρᾳ θαλάσσῃ*) *ὁλκάδος τυχὼν ἀναγομένης ἐπ' Ἰωνίας κτέ.* cf. V. I, 25, 407, 12 *ὁλκάδος τε ἀναγομένης ἐπιτυχών*, item II, 23, 511, 11, G. II, 21, 229, 7. Ingenium Themistoclis Th. et aliis et his verbis describit: (I, 138, 3) *ἦν γὰρ ὁ Θεμιστοκλῆς, βεβαιότατα δὴ φύσεως ἰσχὺν δηλώσας καὶ διαφερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἑτέρου ἄξιος θαυμάσαι.* Similiter Pr. de Photio, Belisari privigno, G. I, 5, 27, 1 *ξυνετώτατός τε καὶ φύσεως ἰσχὺν ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν δηλώσας*, de Ioanne Cappadoce: P. I, 24, 121, 20 *φύσεως δὲ ἰσχύι πάντων γέγονε δυνατώτατος ὧν ἡμεῖς ἴσμεν.* — Paulo infra Th. de Themistocle dicit: *φύσεως μὲν δυνάμει, μελέτης δὲ βραχύτητι κράτιστος δὴ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα ἐγένετο*, Pr. de Ioanne 122, 3 *τῇ τῆς φύσεως δυνάμει ἐς τοῦτο ἐχρῆτο κτέ.* cf. ae. II, 8, 234, 15 *δύναμιν δὲ φύσεως ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ἐπιδειξάμενοι.*

Vocabulo *αὐτοσχεδιάζειν*, Pr. compluribus in locis utitur, cf. P. II, 9, 192, 4. 21, 247, 3. G. II, 16, 210, 20. IV, 8, 491, 13.

Periclis deinde principatum Th. his verbis depingit: (II, 65, 5) *ὅσον τε γὰρ χρόνον προὔστη τῆς πόλεως ἐν τῇ εἰρήνῃ, μετρίως ἐξηγεῖτο καὶ ἀσφαλῶς διεφύλαξεν αὐτήν.* Huius loci imitationem manifestissimam invenimus apud Pr. V. II, 19, 493, 9 *Σολόμων δὲ μετρίως τε ἐξηγεῖτο καὶ Λιβύην ἀσφαλῶς διεφύλασσε.* cf. V. I, 3, 321, 4 *μετρίως ἐξηγήσατο*, G. I, 1, 10, 12 *ἀσφαλῶς τὴν χώραν διεφύλαξε*, 2, 12, 17 *ὅσον τε χρόνον τῆς πολιτείας προὔστη, οὐδένα χρήμασιν ἐζημίωσε* (similiter Th. de Pericl. 65, 3 *ἐζημίωσαν χρήμασιν*). De eodem Th. dicit: (65, 8) *δυνατὸς ὢν τῷ τε ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ*, item Pr. de Belisario: (G. III, 1, 283, 9) *Βελισάριος μὲν οὖν τῷ τε ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ . . . δυνατὸς γεγονὼς κτέ.* Pergit Th.: *χρημάτων τε διαφανῶς ἀδωρότατος γενόμενος*, eadem verba deprehendimus apud Pr. P. I, 11, 52, 5, ubi de Proclo quaestore dicit: *ἀνὴρ δίκαιός τε καὶ χρημάτων διαφανῶς ἀδωρότατος*, similiter 55, 19 *ἦν γὰρ ὁ Σεόσης* (Persa quidam nobilis) *χρημάτων μὲν ἀδωρότατος.* His imitationibus illud Thucydideum *ἀδωρότατος* contra Bekkeri emendationem *ἀδώρητος* satis defendi mihi videtur.

De Periclis eloquentia Th. et alia et haec tradit: (II, 65, 9) *δεδιότας αὖ ἀλόγως ἀντικαθίστη πάλιν ἐπὶ τὸ θαρσεῖν,*

quae sic Pr. V. II, 11, 455, 22 imitando expressit: *βουλόμενοι αὐτῶν τὸ πλῆθος ἐπὶ τὸ θαρσεῖν αὖθις ἀντικαθιστάναι*, G. I, 23, 111, 13 *τοὺς στρατιώτας ὁρῶν . . . πεφοβημένους . . ἐπὶ τῷ θαρσεῖν ἀντικαθίστη* [Classeni emendatio *τὸ* pro *τῷ* illo loco Thucydideo confirmatur.] G. I, 7, 34, 17 *ἀεὶ αὐτὸν ἡ παροῦσα τύχη ἀλόγως τε . . . καὶ αὖθις ἐς ἄφατόν τι ἀντικαθίστη θράσος*, similiter III, 25, 382, 22 *ἀντικαθιστάναι τὴν γνώμην ἐπὶ τὰ βελτίω*.

Providentiam et sagacitatem Periclis Th. his verbis laudat: (II, 65, 6) *ἐπεβίω δὲ δύο ἔτη καὶ ἓξ μῆνας καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἐπὶ πλέον ἔτι ἐγνώσθη ἡ πρόνοια αὐτοῦ ἐς τὸν πόλεμον*. Idem Pr. de Theoderico Gothorum rege: (G. I, 111, 6) *ἔτη δὲ ἐπιβιοὺς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα*, (12, 66, 10) *οὕτω τε Θευδερίχου ἡ πρόνοια ἔτι μᾶλλον ἐγνώσθη*, item de Belisario: (G. I, 22, 106, 3) *οὕτω τε Βελισαρίου ἡ πρόνοια ἐγνώσθη*, de eodem III, 1, 282, 14 *ὅσον μὲν οὖν χρόνον τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ . . . προὔστη* (cf. Th. II, 65, 5), *νικῶν διετέλει, . . . ἐπεὶ δὲ ἐς Βυζάντιον μετάπεμπτος ἦλθε, ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον αὐτοῦ ἡ ἀρετὴ ἐπὶ πλεῖστον ἐγνώσθη*.

De se ipsum Periclem Th. haec facit disserentem: (II, 60, 5) *ὃς οὐδενὸς οἴομαι ἥσσων εἶναι γνῶναί τε τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι ταῦτα*, similiter Pr. de Ioanne Cappodoce: (P. I, 24, 122, 1) *γνῶναί τε γὰρ τὰ δέοντα ἱκανώτατος ἦν καὶ λύσιν τοῖς ἀπόροις εὑρεῖν*.

Loco denique illi, ubi Periclem a populo Atheniensium multatum, paulo post autem in pristinos honores restitutum esse commemorat, adicit Th. verba: (II, 65, 4) *ὅπερ φιλεῖ ὅμιλος ποιεῖν* (similiter IV, 28, 3 *οἷον ὄχλος φιλεῖ ποιεῖν*), eadem invenimus apud Pr. P. I, 24, 125, 11 *ὅπερ φιλεῖ ὅμιλος ποιεῖν*, cf. V. I, 10, 354, 12 *ἅπερ ἐν ὁμίλῳ φιλεῖ γίγνεσθαι*.

De Archidamo, Lacedaemoniorum rege, haec legimus apud Th. I, 79, 2—80: *παρελθὼν δὲ Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, ἀνὴρ καὶ ξυνετὸς δοκῶν εἶναι καὶ σώφρων, ἔλεξε τοιάδε. καὶ αὐτὸς πολλῶν ἤδη πολέμων ἔμπειρός εἰμι κτέ.* Cf. Pr. P. I, 15, 74, 14 *ἐτύγχανε δὲ Ἀρμενίας μὲν στρατηγὸς Δωρόθεος, ὢν ἀνὴρ συνετός τε καὶ πολλῶν πολέμων ἔμπειρος* (comma aut Dindorfi aut typographi errore falso loco positum esse apparet, nam non ante, sed post *ὢν* ponendum); similiter P. I, 18, 88, 2 *ξυνετώτατός τε καὶ τῆς κατὰ πόλεμον ἐμπειρίας εὖ ἥκων*, II, 16, 223, 1 *πολέμων πολλῶν ἐμπείρους*, item V. I,

3, 322, 7. 8, 346, 21. G. II, 30, 274, 22. IV, 1, 461, 15. 18, 553, 16 *ἀνὴρ ξυνετώτατος μὲν καὶ πολέμων πολλῶν ἔμπειρος.* Huc pertinere videtur etiam P. I, 24, 124, 3 *ἡ δὲ Ὑπατίου γυνὴ Μαρία ξυνετή τε οὖσα καὶ δόξαν ἐπὶ σωφροσύνῃ μεγίστην ἔχουσα.*

Alcibiadem Atheniensibus suspectum fuisse ob effrenatam vitam Th. his verbis narrat: VI, 15, 4 *φοβηθέντες γὰρ αὐτοῦ οἱ πολλοὶ τὸ μέγεθος τῆς τε κατὰ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα παρανομίας ἐς τὴν δίαιταν καὶ τῆς διανοίας κτέ.* Haec verba Pr. in deliciis habuisse videtur, nam saepissime nobis occurrunt, velut P. I, 25, 130, 4 *τὴν δίκην τῆς ἐς τὴν δίαιταν παρανομίας ἐξέτισε τρόπῳ τοιῷδε.* II, 23, 257, 20 *τὴν ἐς τὴν δίαιταν ἀποσεισάμενοι παρανομίαν,* G. III, 8, 311, 15 *παρανομίᾳ τῇ ἐς δίαιταν,* IV, 10, 504, 5 *τῇ ἐς τὴν δίαιταν παρανομίᾳ,* 33, 627, 20 *πρὸς τῇ ἄλλῃ ἐς τὴν δίαιταν παρανομίᾳ.*

De Theseo Th. dicit: (II, 15, 2) *γενόμενος μετὰ τοῦ ξυνετοῦ καὶ δυνατός,* similiter Pr. de Ioanne (G. II, 10, 185, 9) *ἐπεὶ ξὺν τῷ δραστηρίῳ τὸ ξυνετὸν εἶχε* (cf. Th. II, 63, 3 *μετὰ τοῦ δραστηρίου*).

Atheniensium deinde mores Corinthii in oratione Spartae habita his verbis describunt: (I, 70, 2) *οἱ μέν γε νεωτεροποιοὶ καὶ ἐπινοῆσαι ὀξεῖς καὶ ἐπιτελέσαι ἔργῳ ἃ ἂν γνῶσιν.* Similiter Pr. de Iustiniano imperatore: (V. I, 10, 353, 6) *ἦν γὰρ ἐπινοῆσαί τε ὀξὺς καὶ ἄοκνος τὰ βεβουλευμένα ἐπιτελέσαι,* de eodem P. II, 2, 157, 4 *ὁ μὲν γὰρ νεωτεροποιός τε ὢν φύσει κτέ.*[18]). Porro Th. I, 70, 3 *οἱ μὲν καὶ παρὰ δύναμιν τολμηταὶ καὶ παρὰ γνώμην κινδυνευταὶ καὶ ἐπὶ τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες.* Pr. Belisarium in contione militum haec facit dicentem: (V. II, 1, 415, 12) *εἰ δέ τις ἐννοεῖ τοὺς πολεμίους . . . . τολμήσειν μὲν παρὰ γνώμην, κινδυνεύσειν δὲ παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς δύναμιν, οὐκ ὀρθῶς οἴεται.* De Belisari moribus et alia et haec dicit: G. III, 1, 282, 12 *ἐν τοῖς δεινοῖς εὔελπιν τὴν διάνοιαν καὶ ταραχῆς παρείχετο κρείσσω.*

Porro Pr. imitatus est illum locum, ubi Th. de mutatis virtutum atque vitiorum nominibus disserit, III, 82, 4 *καὶ τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ*

---

18) cf. ae. VI, 5, 338, 21 *βάρβαροι γὰρ ἅπαντες . . . βουλεύονται μὲν ὀξύτατα, ἐπιτελοῦσι δὲ ὡς ταχύτατα, ὅσα ἂν αὐτοῖς δοκοῦντα εἴη.*

δικαιώσει, τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλλησις δὲ προμηθὴς δειλία εὐπρεπής κτέ. Cf. Pr. G. III, 8, 310, 13 *ἐγὼ μὲν οὖν τοῦτο οἶδα, ὡς τῶν ἀνθρώπων ὁ πολὺς ὅμιλος τὰ τῶν πραγμάτων ὀνόματα μεταβάλλουσιν ἐς πᾶν τοὐναντίον, φιλανθρωπίαν μὲν γὰρ καλεῖν τὴν παρανομίαν εἰώθασιν κτέ.* Quae verba quamquam non ipsa Thucydidea, at certe auctore eo scripta sunt, nam illum locum Thucydideum Procopio notum fuisse ex his cognoscimus imitationibus: P. II, 18, 233, 22 *τόλμα μὲν γὰρ ἀμαθὴς ἐς ὄλεθρον φέρει, μέλλησις δὲ σώφρων ἐς τὸ σώζειν ἀεὶ τοὺς αὐτῇ χρωμένους ἱκανὴ πέφυκεν,* et G. II, 3, 158, 10 *μελλήσει προμηθεῖ χρώμεθα.*

Paulo infra pergit Th. (82, 5): *προβουλεύσας δὲ . . ἑταιρίας διαλυτὴς καὶ τοὺς ἐναντίους ἐκπεπληγμένος.* Cf. Pr. V. II, 14, 473, 3 *αὐτός τε ἕκαστος μαλθακόν τε τὸν πέλας καὶ τῆς ἑταιρίας διαλυτὴν ἀποκαλῶν κτέ.*

Brasidae denique virtutem alios experiendo alios audiendo cognovisse Th. his verbis narrat: (IV, 81, 2) *τῶν μὲν πείρᾳ αἰσθομένων, τῶν δὲ ἀκοῇ νομισάντων.* Cf. Pr. G. I, 6, 32, 9 *πάλαι μέν σε ξυνετὸν εἶναι ἀκοῇ εἶχον, νῦν δὲ καὶ τῇ πείρᾳ μεμαθηκὼς οἶδα.* 28, 131, 5 *οὐκ ἀκοῇ λαβὼν ἀλλ᾽ ἐς πεῖραν ἀγῶνος τὴν καθ᾽ ἡμέραν ἥκων.* III, 9, 313, 22 *τὴν τῶν Γραικῶν . . . ἀρετὴν ἢ ἀκοῇ λαβόντες ἢ πείρᾳ μαθόντες εἴσεσθε.* Eiusdem Brasidae oratio aliqua sic finitur: Th. IV, 126, 6 *τὸ εὔψυχον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ὀξεῖς ἐνδείκνυνται.* Pr. similiter de Belisario: G. III, 1, 282, 9 *ἐν μέντοι κινδύνοις πολέμου εὔψυχός τε ἦν ξὺν τῷ ἀσφαλεῖ.*

His nonnulla adiciamus, quae non ad singulorum hominum mores et vitas, sed ad totius civitatis cultum et habitum pertinent, quibus adnumeranda sunt etiam ea, quae de Atheniensium moribus et virtutum vitiorumque nominum permutatione supra disseruimus.

Corinthii Lacedaemoniis prisca quaedam studia obiciunt his verbis: (Th. I, 71, 2) *ἀρχαιότροπα ὑμῶν τὰ ἐπιτηδεύματα πρὸς αὐτούς ἐστιν,* cf. Pr. ae. VI, 2, 333, 15 *ἀρχαῖαι δὲ οὖσαι καὶ τῶν οἰκητόρων ἀρχαιότροπα τὰ ἐπιτηδεύματα ἔχουσαι* (sc. urbes).

Legibus patriis uti apud Th. IV, 118, 3 est: *νόμοις τοῖς πατρίοις χρῆσθαι* (cf. II, 34), item apud Pr. G. I, 12, 64, 13 *νόμοις τοῖς πατρίοις ἐς ἀεὶ χρῶνται.*

Secundum morem veterem: Th. I, 24, 2 *κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον*, eadem verba invenimus apud Pr. V. II, 9, 447, 8 *κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον*, cf. ae. I, 1, 173, 4 *κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν λόγον*.

Ab hominis natura alienum: Th. I, 76, 2 *οὐδ᾽ ἡμεῖς θαυμαστὸν οὐδὲν πεποιήκαμεν οὐδ᾽ ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου τρόπου*, cf. Pr. G. I, 1, 11, 2 *καὶ ταῦτα καὶ ἄπο* (sic) *τοῦ ἀνθρωπείου τρόπου*, item 29, 135, 1, similiter III, 25, 385, 10.

Vitae et cultus aequitas: Th. I, 6, 6 *τὸ παλαιὸν Ἑλληνικὸν ὁμοιότροπα τῷ νῦν βαρβαρικῷ διαιτώμενον*, cf. Pr. P. I, 3, 16, 10 *οὔτε τὴν δίαιταν ὁμοιότροπον αὐτοῖς ἔχουσιν κτἑ.* G. I, 2, 13, 1. Mutare cultum: Th. II, 16, 2 *δίαιτάν τε μέλλοντες μεταβάλλειν*, cf. Pr. G. II, 14, 204, 4 *τὴν δίαιταν ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μεταβαλόντες* etc.

De piratis Th. dicit: (I, 5) *οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον*, Pr. de Erulis G. II, 14, 204, 8 *βιάζεσθαι τοὺς πέλας ἐν σπουδῇ ἔχουσιν, οὐ φέροντος αὐτοῖς αἰσχύνην τοῦ ἔργου.*

Luxuriam sic significat Th.: (I, 6, 3) *ἀνειμένῃ τῇ διαίτῃ ἐς τὸ τρυφερώτερον μετέστησαν*, cf. Pr. G. III, 32, 412, 10 *οὔτε ἄλλως ἀνειμένῃ διαίτῃ χαίρων.*

Priscam denique crinis compositionem sic describit Th.: (I, 6, 3) *καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν*, cf. Pr. P. I, 17, 86, 3 *κόσμον γὰρ ἀφείλετο αὐτὸν, ὃν δὴ ἀναδεῖσθαι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν εἰώθει.* Vocabulum *ἔνερσις*, quod fere proprium est Thucydidis, Pr. pluribus locis usurpat, cf. G. II, 23, 243, 16. I, 21, 103, 19. I, 23, 111, 5. ae. I, 1, 176, 24.

Sed iam satis de moribus. Ad ipsa facta autem priusquam aggrediamur, nobis considerare in animo est orationes atque epistulas, quae apud Pr. quidem in ornamentis narrationis ponendae sunt.

Caput IV. Orationes et epistulae.

Nulla in re magis Thucydidem secutus est Procopius quam in orationibus, sed nulla tamen re magis quam his ipsis cognosci potest, quantum a Thucydide distet. Nam huius orationibus illustrantur tamquam res, diversae rerum iudicandarum rationes exponuntur, sic ut eas legentes, quibus causis permoti homines

res egerint, quae fuerit unius cuiusque civitatis condicio, quo denique animo exercitus in proelium proficiscentes fuerint, tamquam nostris auribus audire, nostris oculis spectare videamur. Huius contra orationes nimis ludos rhetoricos redolent, a veritate plerumque vel maxime alienae sunt, sic ut haud raro offendamur eis potius quam erudiamur de rebus aut hominibus; ad unam denique formam paene omnes redactae sunt. Qua de re bene disseruit Teuffel in libro, quem supra commemoravi, et F. Dahn [19]). Iam demonstrabo, quatenus Pr. in componendis orationibus secutus sit Thucydidem.

Formulas quidem, quibus introducuntur orationes et quibus finiuntur, apud Pr. fere easdem esse invenimus atque apud Th. Introducuntur enim orationes his locutionibus: *παρελθὼν ἔλεξε τοιάδε* sive *ὧδε* (Th. I, 79, 2, 85, 3. II, 59, 2. III, 36, 3. VI, 19, 2 etc. Pr. P. I, 16, 79, 18. 24, 124, 15. V. I, 10, 354, 19. 15, 373, 4. 375, 9 etc.), *παρεκελεύσατο τοιάδε.* (Th. II, 86, 6. IV, 9, 4. 94, 2. 125, 4. VII, 60, 5. 65, 2. Pr. P. I, 18, 93, 18. V. II, 20, 497, 20. G. IV, 8, 491, 18 etc.).

Orationem illam Thucydideam ab Hermocrate habitam haec verba antecedunt: (Th. IV, 58) *καὶ ἄλλαι τε πολλαὶ γνῶμαι ἐλέγοντο ἐπ' ἀμφότερα διαφερομένων κτέ.*; similiter Pr. P. I, 5, 25, 12: *ἔνθα δὴ πολλαὶ μὲν ἐλέχθησαν γνῶμαι ἐφ' ἑκάτερα φέρουσαι*, et 24, 124, 13 *πολλαὶ μὲν ἐλέγοντο γνῶμαι.* Orationem deinde, quam duces classis Peloponnesiorum ad militum animos erigendos habent, Th. his verbis introducit: (II, 86, 6) *ξυνεκάλεσαν τοὺς στρατιώτας πρῶτον καὶ ὁρῶντες αὐτῶν τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν προτέραν ἧσσαν φοβουμένους καὶ οὐ προθύμους ὄντας παρεκελεύσαντο καὶ ἔλεξαν τοιάδε.* Phormionis deinde, Atheniensium ducis, orationem his verbis annuntiat: (88, 3) *τότε δὲ πρὸς τὴν παροῦσαν ὄψιν ὁρῶν αὐτοὺς ἀθυμοῦντας ἐβούλετο ὑπόμνησιν ποιήσασθαι τοῦ θαρσεῖν, καὶ ξυγκαλέσας τοὺς Ἀθηναίους ἔλεξε τοιάδε. ὁρῶν ὑμᾶς πεφοβημένους κτέ.* Thucydidem Pr. sequitur his locis: V. II, 11, 454, 3: *ἐπειδὴ αὐτῶν τοὺς πολλοὺς εἶδε πεφοβημένους καὶ μὴ θαρσοῦντας, διὰ τὰ ἐς Αἰγᾶν καὶ Ῥουφῖνον ξυνενεχθέντα, βουλόμενος ὑπόμνησιν αὐτοῖς ποιήσασθαι τοῦ θαρσεῖν ἔλεξε τοιάδε.* cf. V. II, 11, 455, 20. 12, 459, 16. G. IV, 615, 16.

---

19) Felix Dahn, Prokopius von Cäsarea. Berlin 1865, p. 86—104.

Apud Thucydidem deinde fere omnes orationes his finiuntur verbis: *τοσαῦτα μὲν εἶπον, ὁ μὲν τοιαῦτα* sive *τοσαῦτα εἶπε*, pro *εἶπε* etiam alia vocabula ponuntur, velut: *παρῄνεσε, παρεκελεύσατο, ἀπεκρίνατο* etc. Isdem formulis Pr. sexcenties usus est. Unam eamque manifestissimam imitationem hic afferam: Th. II, 12 ***Τοσαῦτα μὲν εἰπὼν καὶ διαλύσας τὸν ξύλλογον ὁ Ἀρχίδαμος κτἑ.***, Pr. V. I, 16, 379, 17 ***Τοσαῦτα εἰπὼν Βελισάριος καὶ τὸν ξύλλογον διαλύσας κτἑ.***

Non aliter in epistulis res se habet, quas Pr. permultas, Th. paucas operi suo inseruit. Litterae quidem a Themistocle ad Artaxerxem missae his incipiunt verbis: (Th. I, 137, 4) *ἐδήλου δ' ἡ γραφὴ ὅτι κτἑ.*

Saepissime Pr. similiter scripsit: *ἐδήλου δὲ ἡ γραφὴ τάδε.* Ex sedecim, quos adnotavi, locis paucos afferam: P. I, 11, 51, 10. V. I, 16, 380, 20. II, 22, 506, 20. G. I, 3, 19, 9. 24, 114, 4. II, 26, 252, 7. III, 22, 371, 6. Litteris deinde a Pausania ad Xerxem datis Th. haec verba adicit: (I, 129) ***τοσαῦτα μὲν ἡ γραφὴ ἐδήλου***, eadem verba apud Pr. legimus P. I, 14, 67, 17 ***τοσαῦτα μὲν ἡ γραφὴ ἐδήλου***, item V. I, 9, 351, 22. 16, 381, 7. II, 5, 433, 15. G. I. 6, 32, 8. 7. 36, 14. II, 24, 245, 10. III, 9, 314, 19. IV, 28, 607, 12. Xerxis responsum Pausanias accipit (Th. I, 130) ***ταῦτα λαβὼν Παυσανίας τὰ γράμματα***, cf. Pr. V. I, 9, 353, 2 ***ταῦτα λαβὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τὰ γράμματα*** (vide supra p. 175).

Ipsae vero orationes, quibus Pr. opus suum exornare studuit, refertae sunt sententiis et verbis Thucydideis, et ex orationibus et ex aliis partibus Thucydideis desumptis. Multa quoque Pr. ex Thucydideis orationibus excerpta non in orationibus posuit, quae tamen huic capiti inserenda ratus uncis [—] inclusi.

Non semel iisdem fere verbis oratio apud Pr. incipit atque apud Th. Cf. Th. II, 71, 2 ***Ἀρχίδαμε καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐ δίκαια ποιεῖτε οὐδ' ἄξια οὔτε ὑμῶν οὔτε πατέρων ὧν ἐστε, ἐς γῆν τὴν Πλαταιῶν στρατεύοντες κτἑ.*** Pr. G. II, 21, 229, 10. ***Μαρτῖνε καὶ Οὐλίαρι, οὐ δίκαια ποιεῖτε οὐδὲ δόξης τῆς ὑμῶν αὐτῶν ἄξια, λόγῳ μὲν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν βασιλέως πραγμάτων ἥκοντες, ἔργῳ δὲ τὴν Γότθων δύναμιν αὔξοντες.*** similiter V. I, 9, 351, 11 ***οὐχ ὅσια ποιεῖς οὐδὲ τῶν Γιζερίχου διαθηκῶν ἄξια . . . ἐν φυλακῇ ἔχων***, G. I, 8, 39, 18 ***οὐ δίκαια ποιεῖς . . . στρατεύων.***

Porro Th. I, 53, 2 *Ἀδικεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολέμου ἄρχοντες καὶ σπονδὰς λύοντες. ἡμῖν γὰρ ἐμποδὼν ἵστασθε ὅπλα ἀνταιρόμενοι*, cf. G. II, 6, 169, 8 *Ἠδικήκατε ἡμᾶς, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ἐπὶ φίλους καὶ ξυμμάχους ὄντας ὅπλα οὐ δέον ἀράμενοι.*

Periclis oratio ad sedandam populi iram habita hoc habet exordium: (Th. II, 60) *καὶ προσδεχομένῳ μοι τὰ τῆς ὀργῆς ὑμῶν ἐς ἐμὲ γεγένηται κτέ.* Romani obsidione Gothorum vehementer vexati ita alloquuntur Belisarium: (G. II, 3, 156, 8) *Οὐ προσδεχομένους ἡμᾶς ἡ παροῦσα, ὦ στρατηγέ, κατέλαβε τύχη κτέ.*, quibus sic respondet Belisarius: (157, 15) *Ἀλλ' ἔμοιγε καὶ λίαν προσδεχομένῳ τὰ παρ' ὑμῶν γεγένηται πάντα.* Demosthenes, Atheniensium dux, cum parva manu Pylum munivisset, hoste appropinquante sic affatur suos: (Th. IV, 10) *Ἄνδρες οἱ ξυναράμενοι τοῦδε τοῦ κινδύνου*, similiter Pr. G. II, 12, 193, 6 *Ἄνδρες, οἷς τοῦδε τοῦ κινδύνου ξὺν ἡμῖν μέτεστιν*, cf. G. II, 21, 231, 1 *κινδύνου ἡμῖν τοῦδε ξυνάρασθαι.*

Corinthiorum legati in concilio sociorum Lacedaemoni habito oratione, quam supra (p. 179) iam commemoravimus, Lacedaemonios ad bellum excitantes sic ordiuntur: (Th. I, 68) *Τὸ πιστὸν ὑμᾶς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τῆς καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς πολιτείας καὶ ὁμιλίας ἀπιστοτέρους ἐς τοὺς ἄλλους, ἤν τι λέγωμεν, καθίστησι.* Ioannes Cappadox Iustiniano bellum Vandalicum dissuadens ad hunc modum incipit: (V. I, 1, 351, 19) *Τὸ πιστὸν, ὦ βασιλεῦ, τῆς ἐς τοὺς ὑπηκόους τοὺς σοὺς ὁμιλίας τὴν παρρησίαν ἡμῖν ἀναπετάννυσι ποιεῖν τε καὶ λέγειν ὅ τι ἂν μέλλῃ τῇ πολιτείᾳ ξυνοίσειν τῇ σῇ κτέ.*

Archidamus rex Lacedaemonios a bello retinere conatur ita dicere incipiens: (Th. I, 80) *Καὶ αὐτὸς πολλῶν ἤδη πολέμων ἔμπειρός εἰμι, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ὑμῶν τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἡλικίᾳ ὁρῶ, ὥστε κτέ.* Pr. Ildibadum Gothos sic alloquentem facit: (G. II, 30, 274, 21) *ἅπαντας ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες ξυστρατιῶται, πολλῶν ξυνεπίσταμαι εἶναι πολέμων ἐμπείρους, ὥστε κτέ.*

Corcyraei ab Atheniensibus auxilium petentes hoc initium dicendi faciunt: (Th. I, 32) *Δίκαιον, ὦ Ἀθηναῖοι, τοὺς μήτε εὐεργεσίας μεγάλης μήτε ξυμμαχίας προυφειλομένης ἥκοντας παρὰ τοὺς πέλας ἐπικουρίας, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς νῦν, δεησομένους ἀναδιδάξαι πρῶτον, μάλιστα μὲν, ὡς καὶ ξύμφορα δέονται, εἰ δὲ μὴ κτέ.* Gepidarum legati contra Langobardos a

Iustiniano auxilium petunt his verbis ordientes: (G. III, 34, 423, 14) *Δίκαιον, ὦ βασιλεῦ, τοὺς ἐπὶ ξυμμαχίας αἰτήσει παρὰ τοὺς πέλας ἀφικομένους ἀναδιδάξαι πρῶτον, ὡς δίκαιά τε ἀναδεξόμενοι πάρεισι καὶ ξύμφορα τοῖς ξυμμαχήσουσιν.* Nimirum diligentissime legerunt illi barbari Thucydidem, nam et haec Gepidarum et ea quae antecedit Langobardorum oratio permulta praebent similia et re et forma orationibus Corcyraeorum et Corinthiorum in concione Atheniensium habitis; et apud Th. et apud Pr. videmus duos populos bello dissidentes potentioris civitatis auxilium appetentes et orationibus inter se certantes. Quatenus vera Pr. tradat, quatenus conditionem rerum idoneam finxerit, ut illud certamen oratorium instituere posset, non disceptaverim, orationum certe aliquantum ex Thucydide furatus est. Iam alias nonnullas illarum orationum similitudines afferamus. Th. I, 34, 2 *ὡς δὲ ἠδίκουν, σαφές ἐστιν.* G. III, 34, 423, 18 *ὡς μὲν οὖν ἠδικήμεθα πρὸς Λαγγοβαρδῶν, αὐτόθεν δῆλον.* Th. I, 40, 4 *καίτοι δίκαιοί γ᾽ ἐστὲ μάλιστα μὲν ἐκποδὼν στῆναι ἀμφοτέροις, εἰ δὲ μή, τοὐναντίον ἐπὶ τούτους μεθ᾽ ἡμῶν ἰέναι κτέ.* G. 425, 17 *ὧν ἐνθυμουμένους* (cf. Th. 42 *ἃν ἐνθυμηθέντες*) *ὑμᾶς μάλιστα μὲν κατὰ ξυμμαχικὸν αἰτοῦμεν ξὺν ἡμῖν ἐπὶ Λαγγοβάρδας ἰέναι δυνάμει τῇ πάσῃ, εἰ δὲ μή, ἐκποδὼν ἀμφοτέροις στῆναι.* Th. 41 *δικαιώματα μὲν οὖν τάδε πρὸς ὑμᾶς ἔχομεν,* cf. Pr. 424, 15 *δικαιώματα μὲν οὖν πρὸς ὑμᾶς ἐς τὴν ξυμμαχίαν ἐπαγωγὰ ταῦτά ἐστιν ὑμῖν.* Non dubito, quin hic scribendum sit *ἡμῖν* pro *ὑμῖν*, nam hoc a sententia nimis alienum est, illud et argumento flagitatur et Thucydideo illo loco probatur, nam illud *ἔχομεν,* quod est apud Th., Pr. vertit *ἐστιν ἡμῖν;* ceterum *ὑμῖν* ex antecedente *ὑμᾶς* facile depravari potuit.

Corinthii ita finiunt orationem: (Th. 43, 4) *καὶ τάδε ποιοῦντες τὰ προσήκοντά τε δράσετε καὶ τὰ ἄριστα βουλεύσεσθε ὑμῖν.* Simillima Gepidarum peroratio est: (G. 425, 17) *ταῦτα γὰρ βουλευόμενοι δίκαιά τε ποιήσετε καὶ λίαν ἐπιτηδείως τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ.*

In aliis quoque orationibus Pr. illas Corinthiorum et Corcyraeorum orationes imitatus est: saepe usus est locutione: *ἀμφοτέροις ἐκποδὼν στῆναι* (vide supra), velut V. I, 25, 407, 7. G. II, 22, 236, 7. 25, 247, 16. III, 34, 418, 19 etc. (*ὧν ἐνθυμηθέντες* (vide supra) invenimus etiam V. II, 2, 418, 16 et 13, 468, 2.

Confer deinde Th. I, 33, 3 *τὸν δὲ πόλεμον εἴ τις ὑμῶν μὴ οἴεται ἔσεσθαι, γνώμης ἁμαρτάνει*, cum Pr. V. II, 11, 456, 17 *εἴ τις ἀνανταγωνίστους*[20]) *αὐτοὺς οἴεται εἶναι, γνώμης ἁμαρτάνει.* Porro Th. I, 32, 4 *καὶ περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν πρότερον σωφροσύνη, τὸ μὴ ἐν ἀλλοτρίᾳ ξυμμαχίᾳ τῇ τοῦ πέλας γνώμῃ ξυγκινδυνεύειν, νῦν ἀβουλία καὶ ἀσθένεια φαινομένη*, Pr. G. II, 3, 156, 11 *καὶ περιέστηκεν ἡμᾶς ἡ προλαβοῦσα δόξα τῷ*[21]) *καλῶς τῆς βασιλέως προμηθείας ἐφίεσθαι, νῦν ἄνοιά τε οὖσα καὶ κακῶν τῶν μεγίστων ὑπόθεσις*, item G. II, 30, 273, 9 *ἀλλὰ περιέστηκεν ἡ τότε δοκοῦσα ἡμῶν εὐγνωμοσύνη νῦν ἄνοιά τε φαινομένη καὶ τῶνδε ἡμῖν τῶν ξυμφορῶν αἰτία.* Accedit Th. I, 34 *οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ δοῦλοι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὁμοῖοι τοῖς λειπομένοις εἶναι ἐκπέμπονται* [Pr. V. I, 11, 358, 21 *ὅσοι οὐκ ἐπὶ τὸ δοῦλοι εἶναι . . . ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ ἐς τὴν πολιτείαν ἀφίκοιντο.* Hic pro *τὸ* scribendum esse *τῷ* et Thucydidis auctoritate et sequente *ἐπὶ τῇ ἴσῃ* probabile fit]. Th. I, 33, 3 *οὐκ αἰσθάνεται τοὺς Λακεδαιμονίους φόβῳ πολεμησείοντας*, [Pr. P. II, 4, 169, 1 *Ἡνίκα Χοσρόου πολεμησείοντος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ᾔσθετο*, item V. I, 10, 357, 16 *ἐπεὶ ᾔσθετο βασιλέα Ἰουστινιανὸς πολεμησείοντα*]. Th. I, 32, 4 *ξύμμαχοί τε γὰρ οὐδενός πω ἐν τῷ πρὸ τοῦ ἑκούσιοι γενόμενοι* [Pr. V. II, 1, 412, 14 *ἅτε οὐδὲ ξύμμαχοι αὐτοῖς ἑκούσιοι ἥκοντες*]. Th. I, 33, 3 *ἵνα μὴ τῷ κοινῷ ἔχθει κατ' αὐτοὺς μετ' ἀλλήλων στῶμεν* [Pr. V. II, 22, 507, 15 *μαθὼν τὸ κοινὸν ἁπάντων ἐς Σέργιον ἔχθος*]. Th. I, 38, 6 *ὕβρει δὲ καὶ ἐξουσίᾳ πλούτου πολλὰ ἐς ἡμᾶς ἄλλα τε ἡμαρτήκασι* [Pr. ae. IV, 9, 297, 16 *ἐς ὕβριν τε καὶ τρυφὴν . . . καὶ ὅσα ἄλλα πλούτου ἐξουσία ποιεῖ*].

Age nunc ad alias orationes, quae leguntur apud Th., earumque apud Pr. imitationes transeamus.

Corinthii ab Corcyraeis Atheniensium auxilio adiutis repulsi in concione sociorum Peloponnesiacorum supra commemorata Lacedaemonios ad bellum excitant, Atheniensium autem legati forte praesentes a consilio temerario socios retinere student.

---

20) Hoc vocabulum rarissimum Pr. sumpsisse videtur ex Th. IV, 92, 7. II, 45.

21) Thucydidis exemplo adducor, ut pro *τῷ* scribere malim *τὸ* anteposito commate.

Archidamus rex bellum ut parum opportunum dissuadet. Ex his quoque orationibus multa videmus Procopium hausisse.

Th. I, 69 *καὶ τῶνδε ὑμεῖς αἴτιοι*, Pr. P. I, 25, 132, 17 *καὶ τοῦδε μέντοι . . . ὑμεῖς αἴτιοι*. Th. I, 70, 9 *ὥστε εἴ τις αὐτοὺς ξυνελὼν φαίη πεφυκέναι ἐπὶ τῷ μήτε αὐτοὺς ἔχειν ἡσυχίαν μήτε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἐᾶν, ὀρθῶς ἂν εἴποι*. Pr. P. II, 2, 157, 2 *εἴ τίς σε, ὦ βασιλεῦ, ξυνελὼν φαίη τήν τε σὴν βασιλείαν καὶ πάντας ἀνθρώπους Ἰουστινιανῷ προέσθαι, ὀρθῶς ἂν εἴποι*. ae. I, 1, 172, 11 *ὃν δὴ καὶ φύσει βασιλέα καλῶν τις, οἶμαι, ὀρθῶς ἂν εἴποι*. Th. I, 85 *περὶ πολλῶν σωμάτων καὶ χρημάτων βουλεύσωμεν* (*σώματα καὶ χρήματα* etiam I, 141, 5. II, 53, 2). Pr. P. II, 2, 157, 13 *χρήματά τε μεγάλα καὶ σώματα πολλὰ ἐπαγόμενος*; eandem horum vocabulorum collocationem habet Pr. etiam G. I, 13, 72, 3. III, 33, 416, 17. IV, 7, 488, 12 etc., semel *σώμασι καὶ χρήμασι* (V. II, 27, 524, 12). Nimirum illis servitutis temporibus pecunia pluris fiebat quam corpora hominum.

Confer deinde Th. I, 71, 6 *οὔτε γὰρ ὅσια ἂν ποιοῖμεν μεταβαλλόμενοι*, Pr. V. I, 9, 351, 11 *οὐχ ὅσια ποιεῖς . . . ἐν φυλακῇ ἔχων*. Th. I, 85, 2 *πέμπετε δὲ περὶ ὧν οἵ ξύμμαχοί φασιν ἀδικεῖσθαι*, Pr. V. II, 5, 432, 9 *εἶτα μάχεται ὑπὲρ ὧν τοὺς προγόνους ἠδικῆσθαί φησι*. Th. I, 71, 5 *λύουσι γὰρ τὰς σπονδὰς οὐχ οἵ δἰ ἐρημίαν ἄλλοις προσιόντες, ἀλλ' οἵ μὴ βοηθοῦντες οἷς ἂν ξυνομόσωσι*, Pr. V. II, 11, 452, 14 *λύουσι γὰρ τὰς σπονδὰς οὐχ ὅσοι ἀδικούμενοι ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς τῶν πέλας κατηγοροῦντες ἀφίστανται, ἀλλ' ὅσοι ὑποσπόνδους ἔχειν ἀξιοῦντές τινας εἶτα βιάζονται*.

Th. I, 68, 2 *ὑπὸ μὲν Ἀθηναίων ὑβριζόμενοι, ὑπὸ δὲ ὑμῶν ἀμελούμενοι*, similiter Pr. G. II, 21, 229, 19 *παρὰ μὲν τῶν πολεμίων ἐνοχλουμένη, παρὰ δὲ ὑμῶν ἀμελουμένη*, ae. IV, 6, 340, 18 *πολεμουμένοις μὲν ὑπὸ τῶν Μαυρουσίων, ὑπὸ δὲ τῶν Βανδίλων ἀμελουμένοις*. Th. I, 84, 4 *πολύ τε διαφέρειν οὐ δεῖ νομίζειν ἄνθρωπον ἀνθρώπου, κράτιστον δὲ εἶναι, ὅστις ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις παιδεύεται*; sententia eadem est apud Pr. G. III, 25, 383, 18 *φύσει μὲν γὰρ ἄνθρωποι οὐδέν τι μέγα διαφέρειν ἀλλήλων δοκοῦσιν, ἡ δὲ πεῖρά τισι γενομένη διδάσκαλος κρείσσω τὸν ἐκμαθόντα τῶν οὐ τετυχηκότων τῆς διδασκαλίας τῷ παντὶ τίθησιν*. Th. I, 78, 4 *τὰ δὲ διάφορα δίκῃ λύεσθαι κατὰ τὴν ξυνθήκην*, Pr. G. III, 34, 423, 19 *δίκῃ γὰρ διαλύειν τὰ διάφορα ἐν σπουδῇ ἔχομεν*. Th. I, 77, 2

βιάζεσθαι γὰρ οἷς ἂν ἐξῇ, δικάζεσθαι οὐδὲν προσδέονται, Pr. eodem loco: *δικάζεσθαι δὲ οἷς ἂν σπουδάζηται, βιάζεσθαι οὐδαμῇ πρόσεστιν.* Th. I, 78, 2 *μηκυνόμενος γὰρ* (sc. *ὁ πόλεμος*) *φιλεῖ ἐς τύχας τὰ πολλὰ περιίστασθαι,* Pr. P. I, 24, 125, 2 *τὰ γὰρ τῶν πραγμάτων ὀξύτατα ἐς τὸ τῆς τύχης ὡς τὰ πολλὰ περιίσταται κράτος.* Th. I, 77, 3 *οὐδ' ἂν αὐτοὶ ἀντέλεγον* [Pr. P. II, 26, 273, 20 *οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀντείποι*]. Th. I, 70, 7 *μετὰ πόνων καὶ κινδύνων,* Pr. G. I, 26, 125, 9 *πόνῳ τε . . . καὶ κινδύνῳ μεγάλῳ.*

Ex altera Corinthiorum oratione paulo post Lacedaemoni habita quoniam pauca petiit, Pr. duae tantum imitationes afferri possunt: Th. I, 123 *πάτριον γὰρ ὑμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι,* Pr. P. II, 15, 219, 23 *ἣν* (sc. *δικαιοσύνην*) *ἐπιπεριστέλλειν ἀεὶ Πέρσαις πάτριον,* et Th. I, 121, 4 *τῇ γε εὐψυχίᾳ δήπου περιεσόμεθα,* Pr. G II, 12, 193, 17 *νῦν δὲ οὔτε περιεῖναι ἡμᾶς, ὅτι μὴ διὰ τῆς εὐψυχίας, οἷόν τε ἐστιν.*

Multa contra Pr. ex clarissima illa Periclis oratione funebri sumpsit Cf. Th. II, 43, 5 *ἤν τι πταίσωσιν,* Pr. V. I, 10, 356, 2 *ἢν δέ τι καὶ πταίσῃς.* Th. II, 45 *φθόνος γὰρ πρὸς τὸ ἀντίπαλον, τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται,* Pr. V. II, 15, 478, 15 *οὔτε γὰρ εὐνοίᾳ τετίμηται.* Th. II, 42, 2 *δοκεῖ δέ μοι δηλοῦν ἀνδρὸς ἀρετὴν πρώτη τε μηνύουσα καὶ τελευταία βεβαιοῦσα ἡ νῦν τῶνδε καταστροφή.* Pr. G. I, 11, 60, 8 *ἀνδρός τε γὰρ ἀρετὴν οὐκ ἀρχόμεναι δηλοῦσιν αἱ πράξεις, ἀλλὰ τελευτῶσαι μηνύουσι.* Th. II, 37, 3 *νόμων . . . ὅσοι ἄγραφοι ὄντες αἰσχύνην ὁμολογουμένην φέρουσι,* Pr. G. II, 6, 170, 4 *νόμος παράπαν οὐδεὶς οὐκ ἐν γράμμασιν οὐκ ἄγραφός ἐστιν.* Th. II, 39, 3 *καίτοι εἰ ῥᾳθυμίᾳ μᾶλλον ἢ πόνων μελέτῃ . . . ἐθέλομεν κινδυνεύειν.* Pr. G. II, 18, 219, 11 *ῥᾳθυμία μὲν γὰρ τῶν εὖ καθεστώτων τινὰς ἔφθειρε, πόνος δὲ ξὺν μερίμνῃ τῶν δεδυστυχηκότων πολλοὺς ὤνησεν.* Th. II, 35, 2 *τῷ ὑπερβάλλοντι αὐτῶν* (sc. *τῶν ἐπαίνων*) *φθονοῦντες,* Pr. P. I, 3, 15, 8 *καταπλαγεὶς τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς τιμῆς,* similiter G. I, 1, 12, 1. II, 23, 242, 21. ae. I, 1, 173, 1 *πολλὰ ἤδη . . . τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς ἀρετῆς ἄπιστα γέγονεν.* Th. II, 38, 2 *ἐπεσέρχεται δὲ διὰ μέγεθος τῆς πόλεως ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα,* Pr. P. II, 28, 281, 1 *ἐκ δὲ Ῥωμαίων τῶν παραλίων ἅπαντα ταῖς ναυσὶν ἐπεισέρχεταί σφισιν.* Th. II, 35 *ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων,* Pr. V. I, 15, 377, 4 *ἄνδρας ἀγαθοὺς γενομένους,* item I, 18, 385, 13. 19, 387, 16. G. I, 12,

63, 19 etc. Th. II, 34, 4 *ξυνεκφέρει ὁ βουλόμενος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων,* quae duo vocabula (*ἀστοὶ καὶ ξένοι*) saepius coniungit Th. (cf. II, 36, 4. IV, 34. VI, 16, 3. 27, 2. 30, 2. 54, 2). Pr. quoque iis utitur coniunctis, velut G. I, 1, 11, 12 *πολλοῖς τε ἀστῶν καὶ ξένων χρήμασι.* Th. II, 46 *ἆθλα ἀρετῆς* (item II, 87, 9), Pr. G. I, 10, 54, 15 *τῆς ἀρετῆς ἆθλα.* Th. II, 42, 4 *ἐλπίδι τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσειν ἐπιτρέψαντες,* cf. Pr. G. I, 11, 59, 7 *σπουδὴ οὐκ ἐν δέοντι ἐπιδειχθεῖσα πολλοῖς ἀνεχαίτισε τὴν τοῦ κατορθώσειν ἐλπίδα.*

Etiam eam orationem imitatus est Pr., quam Th. facit Periclem habentem ad erigendos Atheniensium animos pestilentia afflictos. Iam supra vidimus initium huius orationis Procopio imitationi fuisse, non minus reliqua fuerunt. Cf. Th. II, 63, 2 *εἴ τις καὶ τόδε ἐν τῷ παρόντι δεδιὼς ἀπραγμοσύνῃ ἀνδραγαθίζεται,* cum Pr. P. I, 14, 69, 1 *ἣν γὰρ μὴ ἐπαξίως τῆς Περσῶν ἀρετῆς ἐν τῷ παρόντι ἀνδραγαθίζοισθε.* Th. II, 60, 3 *καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ . . . κακοτυχῶν δὲ,* Pr. V. I, 15, 373, 15 *οἱ γὰρ ἄνθρωποι καλῶς μὲν φερόμενοι . . . σφαλέντες δὲ.* Th. II, 61, 3 *δουλοῖ γὰρ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον καὶ τὸ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαῖνον* (cf. IV, 34 *τῇ γνώμῃ δεδουλωμένοι*). Pr. V. I, 15, 376, 12 *τὰ γὰρ πολέμια τῷ ἀπροσδοκήτῳ δουλοῦσθαι πέφυκε,* II, 1, 414, 17 *τύχη γὰρ εὐθὺς μοχθηρὰ ὀφθεῖσα δουλοῖ τῶν αὐτῇ περιπεπτωκότων τὸ φρόνημα,* similiter etiam G. I, 28, 131, 11 [II, 29, 270, 20]. III, 12, 325, 10. 25, 385, 13 [IV, 8, 491, 4]. 492, 17. [26, 597, 3. 35, 638. 20]. [Confer etiam G. IV, 2, 464, 3 *τὸ πλείστῳ παραλόγῳ τῇδε ξυμβαῖνον,* IV, 6, 486, 16 *τὰ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαίνοντα,* IV, 22, 574, 10 *τῶν ἔργων τὰ πλεῖστα παραλόγῳ ξυμβαίνοντα*; ceterum postremo in loco emendandum mihi videtur *πλείστῳ* pro *πλεῖστα,* hoc enim parum quadrat ad sententiam, illud *πλείστῳ* autem et Thucydidis exemplo confirmatur et argumento].

Th. II, 62, 3 *ἰέναι δὲ τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε μὴ φρονήματι μόνον ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι,* Pr. V. I, 19, 388, 13 *καταφρονήματι ἐπὶ τοὺς πολεμίους χωρεῖν* (in utroque loco est exordium orationis). cf. V. II, 1, 115, 17 [G. II, 14, 202, 12. IV. 8, 491, 3]. Th. II, 60 *εἴ τι μὴ ὀρθῶς ἢ ἐμοὶ χαλεπαίνετε,* Pr. V. II, 15, 482, 8 *εἰ μὲν οὖν ἐμοὶ χαλεπαίνετε.* Th. II, 63 *μηδὲ νομίσαι, περὶ ἑνὸς μόνου, δουλείας ἀντ' ἐλευθερίας, ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀρχῆς στερήσεως,* Pr. G. I, 29, 135, 5 *ἐμοὶ μέντοι οὔτε*

βίου καταστροφῆς οὔτε ἀρχῆς στερήσεως μέλει. Th. II, 61 Καὶ γάρ, οἷς μὲν αἵρεσις γεγένηται τἆλλα εὐτυχοῦσι, πολλὴ ἄνοια πολεμῆσαι, Pr. G. II, 3, 157, 10 οἷς μὲν γὰρ ἐλπίδα σωτηρίας ἡ μέλλησις φέρει, πολλὴ ἄνοια . . . ἐς κίνδυνον καθίστασθαι. Th. II, 61 ὁ φυγὼν τὸν κίνδυνον τοῦ ὑποστάντος μεμπτότερος, Pr. G. II, 23, 243, 4 ὑμῖν δὲ τοῦ διαφυγεῖν τὴν αὐτῶν ἐνέδραν τὸ τὸν κίνδυνον ὑποστῆναι μεμπτότερον. IV, 30, 617, 4 ὁ τὸν κίνδυνον ὑποστὰς τοῦ φυγόντος πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἐν ἀσφαλείᾳ ἔσται. Th. II, 64 μήτε ἐμὲ δι' ὀργῆς ἔχετε (cf. 60 μὴ ὀρθῶς χαλεπαίνετε). Pr. G. III, 25, 382, 19 ὁρῶν ὑμᾶς . . . ἐμὲ μὲν οὐκ ὀρθῶς δι' ὀργῆς ἔχοντας. Postremo: Th. II, 64, 3 πάντα γὰρ πέφυκε καὶ ἐλασσοῦσθαι, Pr. G. III, 25, 383, 2 τὰ γὰρ ἀνθρώπειά ποτε σφάλλεσθαι ξύμπαντα πέφυκε.

Reliquarum Thucydidis orationum imitationes minus crebrae sunt; manifestissimas earum afferam.

Phormio milites adhortatus et alia et haec dicit: (Th. II, 89, 9) καὶ ἐν τῷ ἔργῳ κόσμον καὶ σιγὴν περὶ πλείστου ἡγεῖσθε. Similiter Salomon praefectus Africae suos hortatur: (Pr. V. II, 11, 455, 16) ὧν ἐνθυμούμενοι καὶ τῶν πολεμίων καταφρονοῦντες σιγήν τε καὶ κόσμον ἀσκεῖτε. Th. III, 40, 4 τά τε δίκαια καὶ τὰ ξύμφορα ἅμα ποιήσετε. Pr. V. II, 5, 431, 20 οὐ δίκαια ποιοῦντες οὐδὲ ὑμῖν αὐτοῖς ξύμφορα. Th. III, 10 ἐν τῷ διαλλάσσοντι τῆς γνώμης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἔργων καθίστανται, Pr. P. II, 28, 283, 19 τὸ διαλλάσσον τῆς τε γνώμης ἀεὶ καὶ τῆς διαίτης παρὰ πολὺ διαφαίνεται. Th. IV, 20 πρίν τι ἀνήκεστον διὰ μέσου γενόμενον ἡμᾶς καταλαβεῖν, Pr. P. I, 14, 66, 15 ἢν μή τι ἀνήκεστον ἐκ τῆς σῆς ἐφόδου ξυμβαῖνον ταύτην ἡμῖν ἀναστέλλειν τὴν ἐλπίδα ἰσχύσῃ. Th. IV, 59, 2 τί ἄν τις ἐν εἰδόσι μακρηγοροίη; Pr. G. III, 34, 424, 3 τί ἄν τις ἐν εἰδόσι μακρολογοίη; Th. IV, 62 τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην ἄριστον εἶναι εἰρήνην πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ποιήσασθαι; Pr. P. I, 14, 66, 5 πρῶτον ἀγαθὸν τὴν εἰρήνην εἶναι ὡμολόγηται παρὰ πάντων ἀνθρώπων.

Reliquum est illud colloquium inter Atheniensium et Meliorum legatos habitum, quod Th. nobis tradidit V, 85—113. Cuius ad exemplum sine dubio Pr. conscripsit colloquium inter Gothorum legatos et Belisarium institutum, G. II, 6, id quod nunc demonstrabo.

Th. V, 85 *καθ' ἕκαστον γὰρ καὶ μηδ' ὑμεῖς ἑνὶ λόγῳ, ἀλλὰ πρὸς τὸ μὴ δοκοῦν ἐπιτηδείως λέγεσθαι εὐθὺς ὑπολαμβάνοντες κρίνετε,* Pr. G. II, 6, 169, 1 *προσήκει δὲ μὴ ξὺν ἐγχειρήσει τοὺς λόγους ἀμφοτέρους ποιεῖσθαι, ἀλλ' ὑπολαμβάνοντας ἐκ τοῦ παραυτίκα, ἤν τι μὴ ἐπιτηδείως εἰρῆσθαι δοκῇ.* Th. 94. *ΜΗΛ: Ὥστε δὶ ἡσυχίαν ἄγοντας ἡμᾶς φίλους μὲν εἶναι ἀντὶ πολεμίων, ξυμμάχους δὲ μηδετέρων, οὐκ ἂν δέξοισθε; ΑΘ: οὐ γὰρ κτέ.* Pr. 171, 19 *βάρβαροι. Οὐκοῦν, ἤν τι καὶ περὶ Καμπανίας ὑμῖν ἢ Νεαπόλεως αὐτῆς εἴποιμεν, οὐκ ἂν δέξαισθε;*[22] *Βελισάριος. μηδαμῆ, οὐ γὰρ κτέ.* Th 113 *οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διαλυόμενοι ἤδη ἐκ τῶν λόγων ἔφασαν,* et 114 *καὶ οἱ μὲν Ἀθηναίων πρέσβεις ἀνεχώρησαν ἐς τὸ στράτευμα;* cf. Pr. 172, 9 *τοσαῦτα εἰπόντες διελύθησάν τε ἐκ τῶν λόγων ἀμφότεροι καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Γότθων εἰς τὸ σφέτερον στρατόπεδον ἀπεχώρησαν.* Conf. etiam Th. 104 *καὶ οὐ παντάπασιν οὕτως ἀλόγως θρασυνόμεθα,* cum Pr. G. II, 3, 156, 16 *καὶ ξυγγνώμη μὲν, εἰ πρὸς Βελισάριον θρασυνόμεθα* (cf. Th. 1, 32, 5 *καὶ ξυγγνώμη, εἰ . . . τολμῶμεν*). Th. 105 *τῆς μὲν τοίνυν πρὸς τὸ θεῖον εὐμενείας οὐδ' ἡμεῖς οἰόμεθα λελείψεσθαι.* Pr. P. I, 14, 67, 18 *οὐδὲ ἡμεῖς ἄνευ θεῶν τῶν ἡμετέρων ἐς τὸν πόλεμον καθιστάμεθα.*

Sed de orationibus haec hactenus.

Caput V. Morbi.

Descriptionem clarissimam pestilentiae illius magnae, quae initio belli Peloponnesiaci Atheniensium stragem fecit, Pr. et in pestilentia, quae ipsius aetate Constantinopoli grassata est, et in aliis morbis similibusque malis describendis totiens imitatus est, ut singulari capite morbi nobis tractandi sint, quod iis capitibus, quibus de ipso bello agetur, anteponendum putavi. Atque ita institui hanc quaestionem, ut Thucydidis narrationem sequens imitationes Procopianas afferam; et primum quidem eas, quas in descriptione pestilentiae Constantinopolitanae inveni, deinde eas, quae alibi exstant.

---

22) Apud Thucydidem libri optimi formam maxime inusitatam *δέξοισθε* praebent, deteriores habent *δέξαισθε*; hoc iam Pr. legisse videtur.

Ne medicorum quidem arte morbum levatum esse his verbis narrat Th.: (II, 47, 4) *οὔτε γὰρ ἰατροὶ ἤρκουν τὸ πρῶτον θεραπεύοντες ἀγνοίᾳ,* cf. Pr. P. II, 22, 254, 4 *Ἀπορούμενοι γοῦν τῶν τινες ἰατρῶν τῇ τῶν ξυμπιπτόντων ἀγνοίᾳ.* Originem morbi notat Th. 48 *ἤρξατο δὲ τὸ μὲν πρῶτον, ὡς λέγεται, ἐξ Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου,* cf. Pr. 250, 8 *Ἤρξατο μὲν ἐξ Αἰγυπτίων, οἳ ᾤκηνται ἐν Πηλουσίῳ.* Non causam, sed speciem morbi Th. narraturus est: (48, 3) *λεγέτω μὲν οὖν περὶ αὐτοῦ ὡς ἕκαστος γιγνώσκει καὶ ἰατρὸς καὶ ἰδιώτης, ἀφ᾽ ὅτου εἰκὸς ἦν γενέσθαι αὐτὸ . . . ἐγὼ δὲ οἷόν τε ἐγίγνετο λέξω κτέ.* cf. Pr. 250, 4 *λεγέτω μὲν οὖν ὥς πῃ ἕκαστος περὶ αὐτῶν γιγνώσκει καὶ σοφιστὴς καὶ μετεωρολόγος, ἐγὼ δὲ ὅθεν τε ἤρξατο ἡ νόσος ἥδε καὶ τρόπῳ δὴ ὅτῳ τοὺς ἀνθρώπους διέφθειρεν ἐρῶν ἔρχομαι,* et 253, 7 *οὔτε γὰρ ἰατρῷ οὔτε ἰδιώτῃ μεταλαχεῖν τοῦ κακοῦ τοῦδε ξυνέβη.* Th. 49, 2 *τὰ ἐντὸς πνεῦμα ἄτοπον καὶ δυσῶδες ἠφίει,* Pr. 257, 7 *καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ πνεῦμα δυσῶδες ἐς τὴν πόλιν ἰόν.* Th. 49, 5 *καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ [σῶμα]*[23]) *οὔτ᾽ ἄγαν θερμὸν ἦν οὔτε χλωρὸν ἀλλ᾽ ὑπέρυθρον, πελιτνόν, φλυκταίναις μικραῖς καὶ ἕλκεσιν ἐξηνθηκός.* Pr. 252, 1 *καὶ τὸ μὲν σῶμα οὔτε τι διήλλασσε τῆς προτέρας χροιᾶς οὔτε θερμὸν ἦν,* l. 4 *ὥστε . . . μήτε ἰατρῷ ἁπτομένῳ δόκησιν κινδύνου παρέχεσθαι,* 254, 9 *τισὶ δὲ φλυκταίναις μελαίναις, ὅσον φακοῦ μέγεθος, ἐξήνθει τὸ σῶμα.* Th. 49, 5 *τῇ δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνεχόμενοι,* Pr. 253, 4 *καμάτῳ ἀπαύστῳ ἐχόμενοι.* Th. 49, 5 *καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διὰ παντός.* Pr. 252, 20 *τινὲς δὲ καὶ ἀπημελημένοι ἀπορίᾳ τροφῆς εὐθὺς ἔθνησκον, οἱ μέντοι τῷ τῆς παραφροσύνης ἁλόντες κακῷ ἀγρυπνίᾳ τε καὶ φαντασίᾳ πολλῇ εἴχοντο.* Th. 49, 6 *τὸ σῶμα . . . ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ.* Pr. 253, 10 *ταύτῃ τῇ ὑπουργίᾳ παρὰ δόξαν ἀντεῖχον . . . ταλαιπωρίᾳ πολλῇ εἴχοντο.* Th. 49, 6 *ὅσονπερ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι.* Pr. 255, 20 *ἡ μὲν οὖν νόσος ἐν Βυζαντίῳ ἐς τέσσαρας διῆλθε μῆνας, ἤκμασε δὲ ἐν τρισὶ μάλιστα.* Th. 50 *πολλῶν ἀτάφων γιγνομένων.* Pr. 256, 8 *διὸ δή τισι ξυνέβη . . . ἡμέρας πολλὰς ἀτάφους εἶναι.* Th. 51, 5 *καὶ οἰκίαι πολλαὶ ἐκενώθησαν ἀπορίᾳ τοῦ θεραπεύσοντος.* Pr. 256, 7 *πολλαί τε οἰκίαι παντάπασι*

---

23) Classenius *σῶμα* ut glossema uncis inclusit, sed Pr. legisse videtur apud Th.

ἔρημοι ἀνθρώπων ἐγένοντο, et 253, 19 πολλοί τε ἀπορίᾳ τοῦ θεραπεύοντος διεφθάρησαν. Th. 51, 5 εἴ τε προσίοιεν, διεφθείροντο. Pr. 253, 6 οὐχ ὅτι τῷ λοιμῷ ἐπιέζοντο ἐκ τοῦ προσιέναι. Th. 51, 6 ἐπὶ πλέον δὲ ὅμως οἱ διαπεφευγότες τόν τε θνήσκοντα καὶ τὸν πονούμενον ᾠκτίζοντο, Pr. 253, 5 διὸ δὴ ἅπαντες αὐτοὺς οὐχ ἧσσον ἢ τοὺς πονουμένους ᾠκτίζοντο. Th. 52, 2 ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο, Pr. 253, 13 καλινδουμένους ἐς τὸ ἔδαφος. Th. 52, 4 νόμοι τε πάντες ξυνεταράχθησαν, οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς. Pr. 257, 10 πάντα δὲ ὑπερώφθη τότε τὰ περὶ τὰς ταφὰς νόμιμα, 256, 4 ἔπειτα δὲ πάντα ἐν ἅπασι ξυνεταράχθη. Th. narrat multos omni abiecto pudore corpora suorum in alienis rogis imposuisse, aut integros accendentes aut cadaveri alieno, quod combureretur, id, quod ferebant, adicientes; 52, 4 πολλοὶ δὲ ἐς ἀναισχύντους θήκας ἐτράποντο ... ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας ἐπιθέντες κτἑ. Idem Pr. tradit Constantinopoli factum esse his verbis: (256, 2) τὰ μὲν οὖν πρῶτα τῆς ταφῆς αὐτὸς ἕκαστος ἐπεμελεῖτο τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν νεκρῶν, οὓς δὴ καὶ ἐς ἀλλοτρίας θήκας ἐρρίπτουν ἢ λανθάνοντες ἢ βιαζόμενοι. Suspicor equidem, Procopium hoc ex Th., non ex veritate narrare, sed demonstrare non possum.

Iam quae aliis locis inveniuntur imitationes pestilentiae descriptionis Thucydideae afferam.

Illum quem supra notavi locum (Th. 48, 3) λεγέτω μὲν οὖν περὶ αὐτοῦ ὡς ἕκαστος γιγνώσκει καὶ ἰατρὸς καὶ ἰδιώτης saepius imitatus est Pr.; cf. P. I, 19, 100, 18 ἀλλὰ τούτων μὲν πέρι λεγέτω ἕκαστος ὥς πη αὐτῷ βουλομένῳ ἐστίν. V. II, 7, 440, 20 περὶ μὲν οὖν τοῦ γέλωτος, ὃν Γέλιμερ ἐγέλα, λεγέτω ἕκαστος ὥς πη γινώσκει, καὶ ἐχθρὸς καὶ φίλος. G. I, 3, 17, 22 λεγέτω δὲ ὥσπερ γιγνώσκειν ἕκαστος ὑπὲρ αὐτῶν οἴεται, καὶ ἱερεὺς καὶ ἰδιώτης, G. IV, 6, 488, 1 ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων γιγνωσκέτω τε καὶ λεγέτω ἕκαστος ὅπη αὐτῷ φίλον.

Nonnulla deinde ex Th. sumpsit Pr. in fame enarranda, quae ex longinquo bello in Tuscia orta est. Cf. G. II, 20, 227, 9 καὶ Τούσκων ὁ λιμὸς ἥψατο, Th. 48, 2 ἥψατο τῶν ἀνθρώπων, Pr. 227, 9 ὁποῖοι δὲ τὸ εἶδος ἐγένοντο καὶ ὅτῳ τρόπῳ ἔθνησκον, αὐτὸς θεασάμενος ἐρῶν ἔρχομαι, Th. 48, 3 ἐγὼ δὲ οἷόν τε ἐγίγνετο λέξω ... αὐτὸς ἰδών. Pr. 227, 17 τὸ πελιδνὸν, Th. 49, 5 πελιτνόν (contra codicum auctoritatem, qui habent

πελιδνὸν, ex grammaticis veteribus editores scripserunt *πελιτνὸν,* Pr. cum scriberet *πελιδνὸν* (vocabulum rarissimum) Thucydidem secutus esse videtur). Pr. 227, 21 *τὸ θερμὸν, ὅπερ ἡ φύσις ἐντὸς ἔκαυσεν,* Th. 49, 5 *τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκάετο.* In extrema hoc narratione Pr. dicit (228, 17) aves corpora mortuorum non tetigisse, quod nihil carnis in iis fuisset, qui morte obierant. Hoc incredibile atque ineptum mihi videtur, nam viscera certe et alia, quibus aves vescuntur, cadaveribus inerant. Ex Th. eum haec sumpsisse puto, qui narrat (50) aves et canes cadavera eorum, qui pestilentia mortui erant, non attigisse, aut, si eis vescerentur, perisse (cf. Th. *ὄρνεα καὶ τετράποδα, ὅσα ἀνθρώπων ἅπτεται,* et Pr. *ὄρνις μέντοι αὐτῶν οὐδεὶς ἥπτετο*).

Locutionem deinde illam Thucydideam: *τὸ σῶμα ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ* (II, 49, 6), Pr. saepe mutuatus est; cf. P. I, 7, 34, 14 *τῇ ταλαιπωρίᾳ παρὰ δόξαν ἀντεῖχον,* II, 5, 176, 6 *ἀντέχειν τῇ ξυμπεσούσῃ ταλαιπωρίᾳ,* 30, 295, 2 *παρὰ δόξαν ἀντεῖχον,* V. II, 7, 438, 12 *τῇ ... κακοπαθείᾳ παρὰ δόξαν ἀντεῖχεν.* G. II, 20, 226, 8 *τῇ ταλαιπωρίᾳ παρὰ δόξαν ἀντεῖχον,* 29, 268, 8 *ἀντέχειν τῇ ταλαιπωρίᾳ,* III, 24, 378, 20 *παρὰ δόξαν ἀντείχοντο,* IV, 12, 518, 1 *ἀνθέξειν τῇ ταλαιπωρίᾳ.*

Confer porro Th. 52, 2 *ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ ἔτους διαιτωμένων ὁ φθόρος ἐγίγνετο οὐδενὶ κόσμῳ,* cum Pr. P. II, 19, 236, 17 *ἐν ... καλύβαις τισὶ πνιγηραῖς ὥρᾳ θέρους δίαιταν ἔχοντες ἐνόσησαν οὕτως, ὥστε ἡμιθνῆτες τὸ τριτημόριον τοῦ στρατοῦ ἔκειντο* (cf. Th. 52, 2 *ἔκειντο ... ἡμιθνῆτες*). Th. 49, 6 *τὸ σῶμα οὐκ ἐμαραίνετο,* Pr. G. I, 4, 22, 9 *τοῦ Ἀταλαρίχου σώματος ἀεὶ μαραινομένου.* Th. 49, 5 *τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκάετο,* Pr. G. I, 18, 91, 14 *ἐπεί οἱ τὰ ἐντὸς λίαν ἐκαίετο.* Verba deinde illa, quae legimus Th. 51, 5 *καὶ μάλιστα οἱ ἀρετῆς τι μεταποιούμενοι,* Pr. saepe imitatus est, et posito et omisso illo *τι*; cf. G. I, 8, 44, 21 *καὶ μάλιστα οἷς δὴ ἀρετῆς τι μεταποιεῖσθαι ξυνέβαινε,* V. I, 2, 314, 21 *ἀρετῆς μεταποιεῖσθαι,* 315, 12 *τῆς ... ἀρετῆς ἕνεκα, ἧς ... μεταποιεῖσθαί εἰσιν ἔνδηλοι,* 3, 321, 3 *ἀρετῆς μεταποιεῖσθαι.* G. I, 3, 19, 16 *ἀρετῆς μεταποιούμενον,* 18, 88, 10 *ὅσοι ἀρετῆς τι μετεποιοῦντο,* II, 12, 193, 20 *ἀρετῆς τι μεταποιεῖσθαι,* 14, 200, 7 *τῇ γυναικὶ ἀρετῆς μεταποιουμένῃ,* III, 16, 341, 8 *τοὺς τῆς ἀρετῆς τι μεταποιουμένους,*

IV, 23, 582, 10 *ὅσοι ἀρετῆς τι μετεποιοῦντο*, 35, 640, 6 *ὅσοι ἀρετῆς μετεποιοῦντο.*

Manifestissime denique Pr. hunc locum imitatus est: Th. 52, 3 *ὑπερβιαζομένου γὰρ τοῦ κακοῦ οἱ ἄνθρωποι . . . ἐς ὀλιγωρίαν ἐτράποντο καὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων*, Pr. V. II, 4, 424, 16 *ταύτης τε ὕπο βιαζόμενοι ἐς ὀλιγωρίαν τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐτράποντο.* Unus codex (HL) praebet: *ὕπο βιαζόμενος*, Maltreti editio: *ὑποβιαζόμενοι*, qua lectionum varietate et loco illo Thucydideo nisus scripserim: *ὑπερβιαζομένης* (sc. *ἐπιθυμίας*). *ὑπερβιάζεσθαι* vocabulum perrarum est, facile igitur librariorum inscientia corrumpi potuit; Procopio vocabulum cognitum fuisse cognoscimus ex G. II, 21, 232, 13 *τοῖ κακοῦ ὑπερβιαζομένου.*

Huic capiti adiungamus imitationem, quae attinet ad sepulturam; ad quam significandam Th. utitur verbis: *γῇ κρύπτειν* (II, 34, 6 *ἐπειδὰν κρύψωσι γῇ*). Eadem Pr. saepe adhibuit, velut P. I, 11, 56, 6 *γῇ κρύπτειν τὰ τῶν νεκρῶν σώματα*, item: G. II, 3, 157, 2. 14, 200, 6. 20, 228, 15. IV, 32, 625, 15. 626, 14. ae. I, 4, 189, 18.

Confer denique Th. II, 53 *ἀγχίστροφον τὴν μεταβολὴν ὁρῶντες*, cum ae. I, 1, 177, 10 *ἀγχίστροφός τε ἡ τῆς θέας μεταβολὴ ἐς ἀεὶ γίγνεται.*

Caput VI. Bellum et pax.

Iam ad ipsa bella pervenimus, quae in rebus conscribendis summi momenti esse apparet. Quae enarrantem Procopium secutum esse Thucydidem ita demonstrabo, ut primum initium belli, deinde bellum ipsum, postremum finem eius tractem. Pugnas et obsidiones, ne hoc caput nimis extenderetur, aliis singulis capitibus assignavi.

I. Initium belli.

Res tranquillae sic significantur a Th.: (III, 82, 2) *ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς πράγμασι*, item a Pr. P. I, 7, 34, 11 *ἅτε ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς πράγμασι.* G. I, 25, 122, 19 *ἐν μὲν εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς*, III, 21, 369, 14 *εἰρήνης δὲ καὶ ἀγαθῶν πραγμάτων.* 40, 451, 2 *ἐν δὲ εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς πράγμασι.*. Th. I, 55, 2 *ἐν σπονδαῖς*, Pr. G. II, 7, 175, 23 *ἐν σπονδαῖς.*

Rebus novis studere: Th. I, 102, 3 *δείσαντες . . . μή τι . . . νεωτερίσωσι*, cf. II, 3, 2. III, 75, 5. Pr. P. I, 11, 50, 12 *μέριμνά τις ἐγένετο, μή τι Πέρσαι νεωτερίσωσι*.

Bellum paratur et decernitur. Th. I, 1 *τεκμαιρόμενος, ὅτι ἀκμάζοντές τε ᾖεσαν ἐς αὐτὸν* (sc. *πόλεμον*) *ἀμφότεροι*. Pr. P. I, 15, 78, 18 *ἐπειδὴ ἀμφοτέρους ἐς τὸν πόλεμον ἀκμάζοντας εἶδε*. G. IV, 10, 505, 13 *ὅπλα ἀντάρας ἐς τὸν πόλεμον ἀκμάζων ᾔει*, 18, 550, 11 *ἐπ᾽ ἀλλήλους τῷ πολέμῳ ἀκμάζοντες ᾖεσαν*. His imitationibus illud Thucydideum *ᾖεσαν*, quod contra plurimorum codicum auctoritatem Classenius scribi vult, comprobari videtur. — Th. I, 79, 2 *τῶν πλειόνων ἐπὶ τὸ αὐτὸ αἱ γνῶμαι ἔφερον . . . πολεμητέα εἶναι ἐν τάχει*, cf. 88. VI, 50, 5. Pr. P. I, 14, 67, 4 *ὑμεῖς δὲ μηδὲν ἄλλο τὸ λοιπὸν οἴεσθε ἢ πολεμητέα ὑμῖν ἐς Πέρσας εἶναι*, II, 3, 166, 17 *πολεμητέα σφίσιν . . . ἔδοξεν εἶναι*. G. I, 27, 126, 2. 28, 130, 1. IV, 18, 550, 9.

Metus et spes. Th. I, 82, 6 *οὐχ ὑπάρχει εἰδέναι, καθ᾽ ὅτι χωρήσει* (sc. *ὁ πόλεμος*). Pr. P. II, 3, 166, 1 *ὅπη ποτὲ δὲ ὁ πόλεμος χωρήσει, παντί που δῆλον*. Th. I, 122 *ἥκιστα γὰρ πόλεμος ἐπὶ ῥητοῖς χωρεῖ*, Pr. P. II, 22, 250, 12 (de morbo) *ἐπὶ ῥητοῖς γὰρ ἐδόκει χωρεῖν*. Th. II, 13, 8 *ἐς ἀπόδειξιν τοῦ περιέσεσθαι τῷ πολέμῳ*. Pr. P. I, 26, 137, 14 *ὅτι οὐκ ἄν ποτε Βανδίλων τῷ πολέμῳ περιέσεσθαι ἴσχυσεν*, item V. I, 19, 387, 17. II, 8, 444, 1 etc. — Th. I, 70 *πρὸς οἵους ὑμῖν Ἀθηναίους ὄντας . . . ὁ ἀγὼν ἔσται*. cf. 73, 3. IV, 95, 2. VI, 34, 4. VII, 66 etc. Pr. P. II, 3, 166, 4 *οὐ μὴν οὐδὲ ἐξ ἀντιπάλου ἡμῖν τῆς δυνάμεως ὁ ἀγὼν ἔσται*. item V. I, 15, 376, 13. — Th. V, 99 *σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς ἐς προὖπτον κίνδυνον καταστήσειαν*. cf. 111, 3. Pr. P. II, 6, 177, 1 *ἐς κίνδυνόν τινα προὖπτον ἰέναι*. V. II, 25, 517, 5 *ἐς προὖπτόν τινα ἐμβαλεῖν κίνδυνον*, item G. II, 18, 219, 3. III, 34, 424, 4. IV, 2, 518, 16. Th. VI, 36, 4 *ἀγαπᾶν οἴομαι αὐτοὺς, ὅτι οὐχ ἡμεῖς ἐπ᾽ ἐκείνους ἐρχόμεθα*. Pr. V. I, 2, 313, 18 *ἀγαπῶν, οἶμαι, ἤν τις αὐτὸν ἐν τοῖς βασιλείοις ἡσυχάζειν ἐῴη*. G. II, 22, 236, 7 *ἀγαπῶντες, ἢν μὴ καὶ αὐτοὶ ξὺν Βελισαρίῳ ἐπὶ σφᾶς ἴωσιν*.

Dei auxilium speratur. Th. I, 118, 3 *αὐτὸς* (sc. *ὁ θεὸς*) *ἔφη ξυλλήψεσθαι*, 123. II, 54, 4. Pr. P. I, 14, 67, 12 *ὑμῖν ἀντιταξόμεθα ξὺν θεῷ, ὃν ἡμῖν ἐν τῷ κινδύνῳ ξυλ-*

λήψεσθαι ἴσμεν, V. I, 2, 318, 8. 10, 356, 16 *καίτοι αὐτός, ἔφη, οἱ πολεμοῦντι ξυλλήψομαι* (sc. *θεός*).

Multa prodigia et omina et vaticinia Pr. commemorat, ipse, ut videtur, vana superstitione non plane vacuus. Th. eiusmodi pauca tradit, quae Pr. imitatus est. Cf. Th. II, 54, 2 *ἐν δὲ τῷ κακῷ, οἷα εἰκός, ἀνεμνήσθησαν καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι ᾄδεσθαι*. Pr. V. I, 22, 399, 1 *ἡ δὲ τῶν Βανδίλων τάξις λόγου παλαιοῦ ἀναμνησθέντες ἐθαύμαζον*. G. I, 7, 33, 22 *τότε Ῥωμαῖοι ἀνεμνήσθησαν τοῦ Σιβύλλης ἔπους, ὅπερ ᾀδόμενον ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ τέρας αὐτοῖς ἔδοξεν εἶναι*. Th. VI, 27, 3 *τοῦ τε γὰρ ἔκπλου οἰωνὸς ἐδόκει εἶναι*, Pr. V. I, 12, 362, 4 *ἔδοξέ τε τοῖς παροῦσιν οἰωνός τε εἶναι οὐκ ἀγαθὸς τὸ γιγνόμενον*, similiter G. I, 22, 105, 18.

Socii. Th. IV, 60 *καὶ ὀνόματι ἐννόμῳ ξυμμαχίας τὸ φύσει πολέμιον εὐπρεπῶς ἐς τὸ ξυμφέρον καθίστανται*, cf. III, 82, 8 *μετ᾽ ὀνόματος εὐπρεποῦς*. — Pr. G. I, 1, 6, 13 *τῷ εὐπρεπεῖ τῆς ξυμμαχίας ὀνόματι*. Th. V, 94 *φίλους εἶναι ἀντὶ πολεμίων*. Pr. G. I, 6, 32, 12 *καί σοι οὔ ποτε μεταμελήσει φίλους ἡμᾶς ἀντὶ πολεμίων ποιήσασθαι*. Th. II, 71, 2 *ξυνάρασθαι τὸν κίνδυνον τῆς μάχης*, V, 28, 2 *οὐ ξυναράμενοι τοῦ Ἀττικοῦ πολέμου*. Pr. G. I, 13, 71, 11 *πόλεμον σφίσι τόνδε ξυνάρασθαι*.

Neutras partes sequi. Th. III, 64, 3 *ὥστε μηδ᾽ ἑτέροις ἀμύνειν*, VI, 88, 2. Pr. P. I, 24, 127, 15 *δεδογμένον δὲ τοῖς στρατιώταις μηδετέρῳ ἀμύνειν*. Th. I, 31, 2 *ἦσαν οὐδενὸς Ἑλλήνων ἔνσπονδοι οὐδὲ ἐσεγράψαντο ἑαυτοὺς οὔτε ἐς τὰς Ἀθηναίων σπονδὰς οὔτε ἐς τὰς Λακεδαιμονίων*. Pr. P. II, 1, 154, 8 *ἔφασκέ τε ὡς αὐτὸς οὐ λύει τὰς Περσῶν τε καὶ Ῥωμαίων σπονδάς, ἐπεὶ αὐτὸν ἐς ταύτας οὐδέτεροι ἐσεγράψαντο*. Confer etiam locutionem *ἐκποδὼν στῆναι ἀμφοτέροις*, quam supra commemoravimus.

Armatura et exercitatio. Th. I, 8 *γνωσθέντες τῇ σκευῇ τῶν ὅπλων ξυντεθαμμένῃ*. Pr. V. I, 6, 339, 14 *ξὺν πάσῃ τῇ τῶν ὅπλων σκευῇ*, cf. G. IV, 31, 620, 7. 32, 621, 19. — Th. IV, 32, 2 *ὡς ἕκαστοι ἐσκευασμένοι*. Pr. G. I, 27, 126, 16 *ὡς ἑκάστῳ ἐκ τῶν δυνατῶν ἐσκευάσθαι τετύχηκεν*. Th. IV, 33, 2 *ἄνθρωποι κούφως τε ἐσκευασμένοι καὶ προλαμβάνοντες ῥᾳδίως τῆς φυγῆς*. III, 98, 2 *ἄνθρωποι ποδώκεις καὶ ψιλοί*. Pr. G. I, 25, 120, 10 *ἄνδρες φύσει τε ποδ-*

ὠκεῖς καὶ κούφως ἐσκευασμένοι καὶ τῇ φυγῇ προλαμβάνοντες; hic pro *τῇ φυγῇ* corrigendum esse *τῆς φυγῆς* Thucydidis auctoritate comprobatur, praesertim cum librariorum errore ex *ς* facile *ι* subscriptum, quod antea adscribebatur, fieri potuerit. — Th. II, 96 *εἰσὶ δ' οἱ Γέται καὶ οἱ ταύτῃ ὅμοροί τε τοῖς Σκύθαις καὶ ὁμόσκευοι, πάντες ἱπποτοξόται.* Pr. V. 11, 360, 1 *εἵποντο δὲ αὐτοῖς Ἔρουλοι τετρακόσιοι ... καὶ ξύμμαχοι βάρβαροι ἑξακόσιοι μάλιστα ἐκ τοῦ Μασσαγετῶν ἔθνους, ἱπποτοξόται πάντες.* Th. I, 18, 3 *ἐμπειρότεροι ἐγένοντο μετὰ κινδύνων τὰς μελέτας ποιούμενοι.* Pr. P. I, 24, 127, 1 *ὑπασπιστῶν πλῆθος, ἔν τε ἀγῶσι καὶ τοῖς τοῦ πολέμου κινδύνοις τὰς μελέτας πεποιημένον,* cf. G. I, 2, 14, 1. — Th. VI, 10, 2 *ἀξιόχρεῳ δυνάμει* Pr. G. I, 20, 99, 9 *οὐκ ἀξιόχρεων πρὸς βασιλέως λαβὼν δύναμιν.*

Duces. Th. VI, 8, 2 *πέμπειν ... στρατηγοὺς αὐτοκράτορας,* Pr. V. I, 11, 360, 19 *στρατηγὸν δὲ αὐτοκράτορα ἐφ' ἅπασι Βελισάριον βασιλεὺς ἔστελλεν.* G. I, 5, 26, 18. cf. P. I, 8, 42, 13. — Th. I, 74 *ἀριθμόν τε νεῶν πλεῖστον καὶ ἄνδρα στρατηγὸν ξυνετώτατον,* Pr. G. I, 11, 60, 19 *ἄνδρας τε γὰρ πολλοὺς καὶ ἄρχοντα ξυνετώτατον ἀπολείψομεν.* Th. VII, 16 *τὸν Νικίαν οὐ παρέλυσαν τῆς ἀρχῆς,* VIII, 54, 3. Pr. P. I, 5, 25, 4 *αὐτῷ ἐπαναστάντες παρέλυσαν τῆς ἀρχῆς,* item 24, 123, 5. V. I, 2, 317, 9. 9, 353, 9. II, 22, 507, 15. G. I, 12, 69, 2 etc.

Inter se collidi. Th. I, 44, 2 *ξυγκρούειν δὲ ὅτι μάλιστα ἀλλήλοις.* Pr. P. I, 7, 34, 5 *οὓς δὴ ἐς ἀλλήλους ξυγκρούειν ὅτι μάλιστα σφίσιν ἄμεινον εἶναι.* Th. VIII, 12, 2 *ἐτύγχανε γὰρ τῷ Ἄγιδι αὐτὸς διάφορος ὤν.* Pr. P. I, 23, 118, 15 *ἐτύγχανε δὲ τῷ Μεβόδῃ ὁ Σαβεργάνης διάφορος ὤν.*

Pax aperte rumpitur. Th. II, 7 *λελυμένων λαμπρῶς τῶν σπονδῶν,* Pr. P. II, 5, 171, 2 *τήν τε ἀπέραντον καλουμένην εἰρήνην λαμπρῶς ἔλυεν.* Th. V, 36 *ἐβούλοντο μάλιστα διαλῦσαι τὰς σπονδάς,* Pr. V. II, 8, 442, 18 *τὰς σπονδὰς διαλύσαντες.*

II. Ipsum bellum.

Invasio in fines hostium. Th. II, 19 *ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικήν· ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος κτέ.* multique alii eiusmodi loci; similiter Pr. irruptionem commemorans ducis nomen addit, velut: P. I, 17, 81, 16 *στράτευμα Περσῶν Ἀζαρέθου ἡγουμένου ἐσέβαλεν ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν* etc. Th. I, 18, 2 *αὖθις ὁ βάρβα-*

ρος μεγάλῳ στόλῳ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα δουλωσόμενος ἧκεν, Pr. V. I, 2, 317, 19 *ἐς Ἱσπανίαν τε καὶ Γαλλίαν ὡς δουλωσόμενος στρατῷ ἐσέβαλλεν.* Th. VII, 27, 4 *τῆς φρουρᾶς καταθεούσης τε τὴν χώραν*, Pr. P. I, 7, 35, 1 *καταθέοντες τὰ ἐκείνῃ χωρία*, 19, 103, 12. II, 28, 283, 8. V. II, 28, 533, 19. G. II, 176, 21. IV, 7, 490, 8 (*κατατρέχουσι τὴν γῆν*). — Th. I, 90, 2 *ὡς δὲ τοῦ βαρβάρου οὐκ ἂν ἔχοντος ἀπὸ ἐχυροῦ ποθεν . . . ὁρμᾶσθαι*, Pr. V. I, 5, 333, 1 *ὡς ἂν μήτε αὐτοὶ Λίβυες . . . ἔκ τε ἐχυροῦ ὁρμᾶσθαι καὶ νεωτερίζειν ἱκανοὶ εἶεν*, G. III, 25, 384, 4 *ἐξ ἐχυροῦ τινος ὁρμώμενος.* — Th. III, 1 *καὶ ἐγκαθεζόμενοι ἐδῄουν τὴν γῆν*, Pr. V. II, 19, 495, 20 *καὶ ἐγκαθεζόμενος ἐδῄου τὴν γῆν.* Th. III, 5, 2 *ἔξοδόν τινα ἐποιήσαντο.* Pr. V. II, 28, 527, 11 *τὴν ἔξοδον ποιησόμενος.* Th. II, 95, 3 *τὴν ἔφοδον ἐποιεῖτο.* Pr. P. I, 8, 40, 14 *ἐξ ἐπιδρομῆς οἱ Πέρσαι τὴν ἔφοδον ποιησάμενοι.* Th. II, 93, 4 *ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες*, et IV, 103, 5 *ἀπροσδόκητος προσπεσών.* Pr. P. I, 5, 26, 21 *ἀπροσδόκητοί τε αὐτοὶ ἐπιπεσόντες κτέ.* II, 4, 168, 8 *ἀπροσδόκητοι ἐπιπεσόντες* etc. Th. II, 20 *ἐς τὸ πεδίον οὐ καταβῆναι.* Pr. G. III, 38, 442, 4 *οὐδὲ ἐς τὸ πεδίον καταβῆναι τολμήσαντες*, item 40, 450, 15.

Defensio. Th. V, 41, 2 *διαμάχεσθαι περὶ τῆς γῆς ταύτης*, Pr. P. I, 3, 16, 4 *περὶ γῆς ὁρίων διαμάχεσθαι.* Th. I, 69, 5 *ἀντὶ τοῦ ἐπελθεῖν αὐτοὶ ἀμύνεσθαι βούλεσθε μᾶλλον ἐπιόντας* cf. 137, 4. II, 36, 4. 100. III, 56, 2, VI, 18, 2 etc. Permultis locis Pr. hisce verbis, *ἐπιόντας ἀμύνεσθαι*, usus est; paucos afferam: P. I, 9, 46, 4 *τοὺς ἐπιόντας ἠμύναντο.* 18, 96, 15, ib. 19. V. I, 10, 358, 2. II, 10, 448, 16. G. II, 5, 164, 10. III, 38, 443, 7. — Th. VIII, 100, 3 *ἀποκρουσθέντες τῆς πείρας.* Pr. P. I, 11, 52, 19 *τὴν πεῖραν ἀποκρούεσθαι.* Th. I, 18, 2 *κοινῇ τε ἀπωσάμενοι τὸν βάρβαρον.* Pr. G. I, 24, 114, 7 *ἀπωσάμενοι τοὺς ταύτῃ βαρβάρους.*

Studium belli flagrans. Th. II, 8 *ἔρρωντο ἐς τὸν πόλεμον οὐκ ἀπεικότως· ἀρχόμενοι γὰρ πάντες ὀξύτερον ἀντιλαμβάνονται*, Pr. V. II, 16, 484, 1 *διακινδυνεύειν τε ἐν τῷ παραυτίκα ἠπείγετο καὶ τοῦ πολέμου ὀξύτερον ἀντιλαμβάνεσθαι.* ae. II, 1, 210, 14 *ὀξύτερον τῆς οἰκοδομίας ἀντελαμβάνοντο.* Th. III, 3 *τοῦ πολέμου ἄρτι καθισταμένου καὶ ἀκμάζοντος.* Pr. P. II, 3, 158, 22 *ἔτι τοῦ πολέμου ἀκμάζοντος.*

Res secundae et adversae. Th. I, 120 τῇ κατὰ πόλεμον εὐτυχίᾳ ἐπαίρεσθαι. Pr. G. I, 25, 129, 22 ἐπαρθέντες τοῖς φθάσασιν εὐτυχήμασι. Th. VII, 56, 2 ἀπό τε τῶν παρόντων πολὺ σφῶν καθυπέρτερα τὰ πράγματα εἶναι, Pr. G. II, 2, 151, 23 ἐν δὲ Νέρωνος πεδίῳ τὰ τῶν βαρβάρων πράγματα καθυπέρτερα ἦν. — Th. VII, 48 πόνηρα σφῶν τὰ πράγματα εἶναι, cf. VIII, 24, 5. 97, 2. — Pr. P. I, 2, 13, 17 πονηρῶν ἤδη τῶν Ἰταλίας πραγμάτων ὄντων, item V. I, 4, 324, 11 etc. Th. III, 59, 2 τὰ δεινότατα κινδυνεύομεν παθεῖν. Pr. G. II, 2, 152, 1 ἔπασχον δὲ τὰ δεινότατα. Th. I, 106, 2 καὶ πάθος μέγα τοῦτο Κορινθίοις ἐγένετο. Pr. P. II, 25, 267, 5 καὶ πάθος τοῦτο μέγα Ῥωμαίοις οἷον οὔπω πρότερον γέγονε, G. III, 28, 397, 7 μέγα τε πάθος Ῥωμαίοις τοῦτο ξυνέβη. Th. V, 111, 3 ξυμφοραῖς ἀνηκέστοις περιπεσεῖν, Pr. G. IV, 23, 581, 11 ἀμαθία γὰρ . . . ἐς ἀνηκέστους τῶν παραπιπτόντων τελευτᾷ ξυμφοράς.

Maestitia magna. Th. VII, 75, 5 κατήφειά τις ἅμα καὶ κατάμεμψις σφῶν αὐτῶν πολλὴ ἦν. Pr. P. II, 26, 267, 21 πολλή τις ἐγεγόνει αὐτῷ τε καὶ μάγοις . . . κατήφεια.

In angustiis esse. Th. I, 25 οἱ Ἐπιδάμνιοι ἐν ἀπόρῳ εἴχοντο θέσθαι τὸ παρόν; Pr. V. I, 8, 348, 21 οἱ Βανδίλοι ἐν ἀπόρῳ εἶχον θέσθαι τὸ παρόν. II, 4, 424, 18 ἐν ἀπόρῳ εἶχεν ᾗ τὸ παρὸν θέσθαι, item 10, 447, 18. G. I, 1, 7, 11 τὰ παρόντα εὖ τίθεσθαι. II, 10, 186, 13 ἐν ἀπόρῳ εἶχον ᾗ τὸ παρὸν θήσονται, similiter IV, 9, 500, 16.

Terram suae dicionis facere. Th. III, 86, 4 πρόπειράν τε ποιούμενοι, εἴ σφισι δυνατὰ εἴη τὰ ἐν Σικελίᾳ πράγματα ὑποχείρια γενέσθαι, Pr. G. I, 5, 27, 5 καὶ ἢν μὲν δυνατὰ ᾖ, ὑποχειρίαν αὐτὴν (sc. Σικελίαν) οὐδενὶ πόνῳ ποιήσασθαι.

Clandestina consilia inire. Th. IV, 41, 3 οὐ βουλόμενοι ἔνδηλοι εἶναι τοῖς Ἀθηναίοις. Pr. P. I, 3, 17, 12 οὔπω τε αὐτοῖς ἐβούλοντο ἔνδηλοι εἶναι. Th. I, 57, 6 ὧν οἱ Ἀθηναῖοι αἰσθόμενοι, Pr. P. I, 3, 17, 15 ὧνπερ οἱ Μῆδοι αἰσθόμενοι, item II, 28, 284, 5. 30, 298, 1. V. I, 7, 342, 21 etc.

III. Belli finis.

Th. I, 24, 6 τὸν τῶν βαρβάρων πόλεμον καταλῦσαι, Pr. V. I, 9, 353, 4 καταλύσαντες ὡς τάχιστα τὸν Μηδικὸν πόλεμον. Th. III, 114, 4 διέλυσαν τὸν πόλεμον. Pr. G. I, 11, 60, 1 τὸν δὲ πρὸς Φράγγους πόλεμον διαλύσαντας. Th. IV, 19 Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑμᾶς προκαλοῦνται ἐς σπονδὰς

καὶ διάλυσιν πολέμου. Pr. G. II, 29, 267, 18 *ὅσα μὲν οὖν ἐς τὴν τοῦ πολέμου διάλυσιν βασιλεῖ τε δέδοκται κτἑ.*

Colloquium instituitur. Th. IV, 38 *ξυνῆλθον ἐς λόγους*, 119, 3 *ξυνῄεσαν ἐς λόγους*. Pr. G. I, 1, 9, 21 *ἐς λόγους ἀλλήλοις ξυνίασιν*. Th. V, 5, 2 *ἐγεγένητο γὰρ ὁμολογία ξυμβάσεως πέρι*. Pr. P. II, 3, 163, 5 *οὔ τε τινὰ ἐλπίδα . . . ξυμβάσεως πέρι τὸ λοιπὸν ἔχοντες*, 8, 190, 18 *ξυμβάσεως πέρι τοῖς πρέσβεσιν ἐς λόγους ἰέναι*. Th. I, 146 *ἐπεμίγνυντο δὲ ὅμως ἐν αὐτοῖς καὶ παρ᾽ ἀλλήλους ἐφοίτων ἀκηρύκτως μὲν, ἀνυπόπτως δὲ οὔ*. Pr. G. II, 6, 172, 11 *παρ᾽ ἀλλήλους φοιτῶντες*, IV, 15, 537, 2 *φοιτῶντας δὲ παρ᾽ ἀλλήλους ἑκατέρωθεν καὶ ἀδεῶς ἐπικηρυκευομένους ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ*.

Pacis condiciones. Th. III, 52, 2 *ὅσα πολέμῳ χωρία ἔχουσι ἑκάτεροι ἀποδίδοσθαι*, cf. 114, 3. V, 17, 2. Pr. P. I, 22, 113, 18 *ἐφ᾽ ᾧ ἑκάτεροι ἀποδώσουσιν ὅσα δὴ ἀμφότεροι χωρία ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ ἀφείλοντο*. Th. IV, 65 *ἀργύριον τακτὸν τοῖς Συρακουσίοις ἀποδοῦσιν*, II, 7, 2 *ἀργύριον ῥητόν*. Pr. P. II, 3, 183, 20 *οἵ γε τακτὸν ἡμῖν ὡμολογηκότες ἀργύριον δώσειν κτἑ*. I, 19, 103, 10 *ῥητόν τι χρυσίον*, 15, 77, 17 *χρυσίον τακτόν*. — Th. I, 27 *ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ*, 145. IV, 105, 2. V, 79. Pr. P. I, 5, 27, 5 *ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ*, V. I, 3, 323, 19. II, 19, 223, 24. III, 30, 404, 19. 36, 436, 3. 37, 438, 17. IV, 5, 479, 12.

Ius iurandum. Th. IV, 86 *ὅρκοις τε Λακεδαιμονίων καταλαβὼν τὰ τέλη τοῖς μεγίστοις*. Pr. P. I, 5, 27, 5 *ὅρκοις δεινοτάτοις τόν τε Ἀρσάκην καταλαβὼν κτἑ*. V. I, 4, 326, 22. G. I, 8, 42, 3. 11, 61, 6.

Reditus copiarum. Th. V, 60, 4 *ἀνεχώρουν τε καὶ διελύθησαν ἐπ᾽ οἴκου ἕκαστοι*, cf. V, 50, 5. Pr. P. I, 11, 55, 6 *ἑκάτεροι οὖν διαλυθέντες ἐπ᾽ οἴκου ἀνεχώρησαν*. Th. VII, 49, 3 *ὅτι τάχιστα ἐξανίστασθαι*, Pr. P. I, 21, 110, 19 *ὡς τάχιστα ἐξανιστάμενοι τῆς Ῥωμαίων γῆς*. Th. II, 12, 4 *ἄρας τῷ στρατῷ*. Pr. V. II, 3, 422, 14 *ἄρας παντὶ τῷ στρατῷ*, 21, 504, 8. Th. IV, 135 *ἀπήγαγε πάλιν κατὰ τάχος τὴν στρατιάν*, Pr. G. I, 5, 28, 4 *ἀπάγειν τὸν στρατὸν κατὰ τάχος*. Th. III, 81 *κατὰ τάχος ἐκομίζοντο ἐπ᾽ οἴκου*, IV, 96, 9. 100, 5 etc. Pr. P. I, 15, 78, 1 *εὐθὺς ἐπ᾽ οἴκου ἀπεκομίζοντο*, II, 4, 168, 12. V. I, 8, 349, 9. G. III, 40, 457, 1 etc.

Caput VII. Pugnae.

Eas quoque imitationes, quae ad pugnas pertinent, ea ratione afferam, ut primum initium proelii, deinde ipsum certamen, postremo exitum pugnae tractem.

Acies instruitur. Th. II, 20 *ὡς ἐς μάχην ταξάμενον*, III, 107, 2. VI, 70, 4 *ὡς ἐκ τῶν παρόντων ξυνταξάμενοι*, cf. III, 29, 2. V, 40, 3. Pr. P. I, 9, 46, 3 *ἐκ δὲ τῶν παρόντων ὡς ἐς μάχην ταξάμενοι τοὺς ἐπιόντας ἠμύνοντο.* II, 3, 161, 1 *ὡς ἐς μάχην ἐτάξαντο.* V. I, 18, 385, 16. 20, 394, 7. *διατάξαντες ὡς ἐς μάχην* II, 3, 420, 9. 16, 484, 9. G. IV, 34, 636, 14. cf. P. II, 25, 264, 20 *τάξαντες δὲ ὡς ἐκ τῶν παρόντων.* — Th. V, 65, 4 *ἐν τῷ ὁμαλῷ τὴν μάχην ποιεῖσθαι,* cf. ib. 6. IV, 101. ib. 3. VII, 44, 8. Pr. P. I, 15, 75, 15 *ἐν τῷ ὁμαλῷ τοὺς πολεμίους ὑφίστασθαι.* Ex Th. I, 87, 2 *δείξας τι χωρίον αὐτοῖς* (de suffragio Lacedaemoniorum) Pr. scripsit G. I, 27, 126, 7 *δείξας τι χωρίον αὐτῷ.*

Adhortatio militum (cf cap. IV). Secundum Th. II, 84, 3 *οὐδὲν κατήκουον οὔτε τῶν παραγγελλομένων κτέ.* Pr. Belisarium suos sic facit adhortantem: (P. I, 14, 69, 12) *τῶν παραγγελλομένων κατακούειν κτέ.* cf. V. II, 4, 425, 2 *τῶν σφίσι παραγγελλομένων κατήκουον,* G. I, 29, 138, 12. II, 17, 216, 21 *οὔτε τῶν παραγγελλομένων κατήκουον.*

Th. II, 84 *μὴ ἐπιχειρεῖν, πρὶν ἂν αὐτὸς σημήνῃ,* Pr. P. I, 13, 61, 11 *ἕως αὐτὸς σημήνῃ,* 14, 70, 13 *ἡσυχῇ μένειν, ἕως αὐτὸς σημήνῃ,* G. I, 10, 49, 20 *ἄχρις αὐτὸς σημήνῃ,* 22, 105, 9 *ἕως αὐτὸς σημήνῃ.*

Th. IV, 126, 2 *ἀγαθοῖς εἶναι ὑμῖν προσήκει τὰ πολέμια . . . δι' οἰκείαν ἀρετήν,* Pr. P. I, 14, 68, 3 *ἀρετῇ τε οἰκείᾳ καὶ τῇ ἐς ἀλλήλους αἰδοῖ θαρσεῖν ἐν τοῖς κινδύνοις εἰώθασι Πέρσαι.* V. I, 19. 388, 12 *τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἀναμνησθέντα.* II, 1, 414, 14.

Manus conseritur. Th. I, 49, 4 *μάχης δὲ οὐκ ἦρχον,* Pr. G. II, 4, 161, 5 *μάχης μὲν οὐκ ἄρχων.* Th. I, 50, 2 *ἐπειδὴ ξυνέμιξαν ἀλλήλοις.* Pr. P. I, 14, 72, 6 *ἐπειδὴ ἀλλήλοις ξυνέμιξαν* (alia sententia). Th. VI, 70 *γενομένης δ' ἐν χερσὶ τῆς μάχης.* Pr. V. II, 24, 514, 9 *ἐπειδὴ τάχιστα ἡ μάχη ἐν χερσὶ γίγνεσθαι ἔμελλεν,* Th. II, 11, 3 *μὴ ἂν ἐλθεῖν τοὺς ἐναντίους ἡμῖν διὰ μάχης.* Pr. G. I, 11, 57, 6 *ὅτι . . . τοῖς πολεμίοις οὐ βούλοιτο διὰ μάχης ἰέναι.*

Th. IV, 127, 2 *τῇ πρώτῃ ὁρμῇ ἀντέστησαν.* Pr. G. I, 28, 133, 2 *ἐς φυγὴν ἀεὶ ἐν τῇ πρώτῃ ὁρμῇ καθισταμένους,* II, 1, 145, 5 *ἐν πρώτῃ ὁρμῇ.*

Certamen atrox. Th. IV, 96, 2 *τὸ ἄλλο καρτερᾷ μάχῃ καὶ ὠθισμῷ ἀσπίδων ξυνειστήκει,* Pr. G. IV, 11, 515, 14 *γίνεται μὲν αὖθις καρτερά τις μάχη καὶ ὠθισμός.* Th. I, 108 *φόνος ἐγένετο ἀμφοτέρων πολύς,* Pr. P. I, 7, 38, 8 *φόνος τε Ἀμιδηνῶν πολὺς ἐγεγόνει* (urbe capta), 13, 60, 21 *φόνος τε αὐτῶν πολὺς γέγονε.* 14, 72, 6. 18, 94, 12. G. I, 10, 53, 16. 12, 66, 3 *φόνος ἑκατέρων πολὺς γίνεται.* Th. IV, 43, 2 *καὶ ἦν ἡ μάχη καρτερά,* Pr. P. I, 13, 94, 11 *ἦν δὲ ἡ μάχη καρτερὰ μάλιστα.* Th. I, 49, 7 *τότε δὴ ἔργου πᾶς εἴχετο,* 78, 3. II, 2, 4. Pr. P. I, 14, 71, 4 *ἔργου οἱ βάρβαροι εἴχοντο.* 24, 126, 18. V. II, 26, 519, 18. 28, 528, 7. 530, 1. G. I, 1, 9, 10. 22, 108, 10. IV, 35, 641, 16. — Th. IV, 134, 2 *ἀγχωμάλου τῆς μάχης γενομένης.* Pr. P. I, 18, 95, 3 *καὶ ἡ μάχη ἔτι ἀγχώμαλος ἦν.* V. II, 21, 505, 11 *καὶ πρῶτα μὲν ἀγχώμαλος ἐγεγόνει ἡ μάχη,* G. IV, 11, 515, 15. — Th. II, 84 *ξυνῆγον ἐς ὀλίγον ἐν χρῷ ἀεὶ παραπλέοντες* (de proelio navali), Pr. P. I, 18, 96, 24 *ἐν χρῷ τε γὰρ ἀλλήλοις ἐς ὀλίγον ἀεὶ ξυναγόμενοι.* G. I, 18, 90, 10 *ἐν χρῷ ξυνιόντες ἀλλήλοις ἐς ὀλίγον ξυνήγοντο.* G. IV, 11, 514, 5 *ἐν χρῷ ξυνιόντες ἀλλήλοις,* 29, 612, 5.

Auxilio venire. Th. III, 106 *ἐβοήθουν κατὰ τάχος,* Pr. P. I, 7, 37, 21 *κατὰ τάχος ἐβοήθουν,* 18, 90, 6 *βοηθεῖν κατὰ τάχος.* G. I, 9, 45, 7. 23, 111, 12. — Th. VI, 69 *προσβοηθοῦντες δρόμῳ,* Pr. V. II, 28, 528, 20 *βοηθεῖν δρόμῳ.* — Th. IV, 44, 4 *κονιορτὸν δὲ ὡς εἶδον καὶ ὡς ἔγνωσαν, ἐβοήθουν εὐθύς,* Pr. P. II, 18, 231, 18, *γνόντες δὲ διὰ τοῦ κονιορτοῦ τὴν Περσῶν ἔφοδον, ἐβοήθουν δρόμῳ.* — Th. IV, 25, 11 *ἐπεκδρομὴν ποιησάμενοι,* Pr. V. II, 11, 457, 8 *ἐπεκδρομὰς ποιούμενοι.* G. I, 23, 113, 20. 27, 129, 15.

Circumveniri. Th. IV, 32, 3 *ὅπως ἀμφίβολοι γίγνωνται τῷ πλήθει* Pr. P. I, 14, 73, 6 *καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀμφίβολοι πρὸς τῶν πολεμίων ἐγίνοντο,* G. II, 18, 220, 18. III, 38, 443, 3. — Th. III. 107, 3 *ὅπως . . . κατὰ νῶτον γίγνωνται,* 108. Pr. P. I, 3, 17, 12 *κατὰ νῶτον ἐγένοντο τοῦ τῶν πολεμίων στρατοῦ.* G. I, 22, 108, 18 *κατὰ νῶτον ἐκ τῶν πλαγίων ἐγίνοντο.*

Terror hostes invadit. Th. VII, 80, 3 *αὐτοῖς . . . ἐμπίπ-*

τει ταραχή, Pr. P. II, 25, 265, 22 ταραχῆς δὲ . . . ἐνθένδε πολλῆς ἐς τὸν Ῥωμαίων στρατὸν ἐμπεσούσης. — Th. II, 94 ἔκπληξις ἐγένετο οὐδεμιᾶς τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐλάσσων. Pr. G. I, 22, 108, 19 ἔκπληξις τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένετο.

Fuga. Th. III, 112, 5 οἱ λοιποὶ ἐς φυγὴν ὥρμησαν, VIII, 105, 3. Pr. P. I, 3, 17, 3 ἐς φυγὴν ὥρμηνται. Th. I, 49, 7 ἐπειδὴ δὲ ἡ τροπὴ ἐγίγνετο λαμπρῶς, Pr. P. I, 14, 72, 5 τῆς δὲ τροπῆς λαμπρᾶς γενομένης, 25, 128, 22 ἐπεὶ δὲ ἡ τροπὴ λαμπρὰ ἐγεγόνει. V. I, 18, 385, 13 καὶ ἡ μὲν τροπὴ . . . λαμπρὰ ἐγεγόνει, II, 3, 422, 3 ἥ τε τροπὴ λαμπρὰ ἐγεγόνει. G. I, 7, 33, 18. II, 27, 258, 1. IV, 14, 534, 16. Th. III, 97, 3 ἦν ἐπὶ πολὺ τοιαύτη ἡ μάχη, διώξεις τε καὶ ὑπαγωγαί. Pr. P. I, 14, 73, 16 Περσῶν μὲν ἐς ὑπαγωγὴν, Ῥωμαίων δὲ ἐς τὴν δίωξιν. Th. VIII, 85, 3 ἐνέκειτο ὁ Τισσαφέρνης φυγάδι ὄντι ἤδη τῷ Ἑρμοκράτει πολλῷ ἔτι μᾶλλον, Pr. P. II, 25, 265, 14 καὶ τότε Ναρσῆς . . . πολλῷ ἔτι μᾶλλον τοῖς πολεμίοις ἐνέκειτο. Th. II, 84, 3 καὶ κατέστησαν ἐς ἀλκὴν μὲν μηδένα τρέπεσθαι αὐτῶν, Pr. P. I, 24, 126, 14 εἰς ἀλκὴν τραπόμενοι, V. I, 6, 337, 16 καὶ Βανδίλους ἐς οὐδεμίαν ἀλκὴν τραπομένους κατεδουλώσατο. — Th. III, 32, 2 εἰ ἄνδρας διέφθειρεν οὔτε χεῖρας ἀνταιρομένους οὔτε πολεμίους, Pr. G. IV, 14, 532, 12 πολλοὺς ἔκτεινον οὔτε ἀμυνομένους οὔτε χεῖρας ἀνταίρειν τολμῶντας.

Caedes. Th. II, 92, 2 ἄνδρας τε τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τινὰς δὲ καὶ ἐζώγρησαν, Pr. P. I, 13, 60, 21 φόνος δὲ αὐτῶν πολὺς γέγονε, τινὰς δὲ καὶ ἐζώγρησαν οἱ πολέμιοι, II, 30, 298, 16 οἱ μὲν πολλοὶ διεφθάρησαν, τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ ζωγρήσαντες, 299, 5 οἱ μὲν πλεῖστοι . . . ἔθνησκον, τινὰς δὲ καὶ ἐζώγρησαν οἱ πολέμιοι. G. III, 23, 375, 13 οἳ δὴ κτείνουσι μὲν πλείστους τῶν πολεμίων, τινὰς δὲ καὶ ζωγρήσαντες παρὰ Βελισάριον ἦγον. Th. IV, 116 ὅσους ἐγκατέλαβε, διέφθειρε, Pr. G. I, 29, 139, 7 ὅσοι ἐγκαταληφθέντες αὐτῶν οὐ διεφθάρησαν. Th. II, 52, 2 ὁ φθόρος ἐγίγνετο οὐδενὶ κόσμῳ, Pr. P. I, 14, 73, 19 κόσμῳ οὐδενὶ παρὰ τῶν πολεμίων ἐκτείνοντο. Hac locutione, quam apud Th. invenimus etiam III, 108, 3. VII, 23, 3. 40, 3. 84, 3, Pr. sexcenties usus est. — Th. III, 81, 5 πᾶσα ἰδέα κατέστη θανάτου, similiter III, 83. 98, 3. 112, 7. VII, 29, 5. — Pr. P. II, 8, 191, 17 οὕτω πᾶσα κακοῦ τοὺς Ἀντιοχέας ἰδέα ἔσχε, 22, 251, 5. V. I, 5, 334, 11. 8, 345. 1. G. II, 3, 155, 11. 15, 208,

14. — Th. IV, 127, 2 *οἷς ἐντύχοιεν ἔκτεινον*, 128, 4. Pr. V. II, 3, 423, 4 *ὅσοις ἐντύχοιεν ἔκτεινον*. Th. IV, 44, 5 *ἔχοντες τὰ σκυλεύματα καὶ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς*, Pr. G. I, 23, 114, 1 *τὰ τῶν νεκρῶν σκυλεύματα ἔχοντες*. Th. IV, 104, 2 *ἐφ᾽ ἁρπαγὴν τραπέσθαι*, Pr. V. I, 20, 392, 1 *ἐς ἁρπαγὴν τραπέσθαι*. Th. I, 63 *ὀλίγους μέν τινας ἀποβαλὼν, τοὺς δὲ πλείους σώσας*, Pr. G. III, 1, 285, 14 *ὀλίγους μέν τινας σώσας, τοὺς δὲ πολλοὺς αὐτοῦ ἀπολέσας*.

Victoria aut clades. Th. V, 14 *δοκοῦντες καθυπέρτεροι γενήσεσθαι*, Pr. P. I, 7, 38, 6 *καθυπέρτεροι τῶν ἐναντίων γενόμενοι*, V. II, 10, 451, 3. G. I, 16, 82, 1. — Th. III, 13, 7 *τὸ κράτος τοῦ πολέμου βεβαιότερον ἕξετε*, Pr. P. I, 14, 69, 13 *ἀναδήσεσθε τὸ τοῦ πολέμου κράτος*. Th. II, 22, 2 *ἱππομαχία τις ἐνεγένετο, ἐν ᾗ οὐκ ἔλασσον ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Θεσσαλοί*. Pr. P. I, 14, 74, 3 *ἐγένοντο . . . τινες . . . ἔφοδοι, ἐν αἷς οὐκ ἔλασσον Ῥωμαῖοι ἔσχον*. Th. II, 89, 4 *ἡσσηθέντες παρὰ πολὺ*, Pr. P. I, 20, 105, 20 *παρὰ πολύ τε ἡσσηθέντες τῇ μάχῃ*. G. II, 25, 249, 16. III, 1, 285, 14. 35, 431, 17.

Magis quam in terrestribus pugnis enarrandis Pr. Thucydidem imitatus est in describendis proeliis navalibus; sane haec perpauca commemorat, quippe illis temporibus res navalis vel maxime iacebat. Inprimis unam illam pugnam navalem imitatur, quam Th. tradit II, 84. Iam supra hunc locum commemoravimus: *οἱ δ᾽ Ἀθηναῖοι ξυνῆγον ἐς ὀλίγον, ἐν χρῷ ἀεὶ παραπλέοντες*, cf. Pr. G. II, 7, 174, 11 *ἐν χρῷ ἀεὶ παραπλέοντας τοὺς πολεμίους θεώμενοι*. Th. 84, 3 *καὶ ναῦς τε νηὶ προσέπιπτε καὶ τοῖς κοντοῖς διωθοῦντο, βοῇ τε χρώμενοι καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀντιφυλακῇ τε καὶ λοιδορίᾳ οὐδὲν κατήκουον οὔτε τῶν παραγγελλομένων οὔτε τῶν κελευστῶν*. Pr. V. I, 13, 367, 5 *βοῇ τε καὶ παταγῷ πολλῷ χρώμενοι καὶ τοῖς κοντοῖς διωθούμενοι*, G. IV, 23, 583, 2 *κραυγῇ τε καὶ ὠθισμῷ ἐν σφίσιν αὐτοῖς διηνεκῶς εἴχοντο, ξυγκρούοντές τε ἀεὶ ἐς ἀλλήλους καὶ τοῖς κοντοῖς αὖθις διωθούμενοι οὐδενὶ κόσμῳ*. V. I, 6, 339, 3 *καὶ τῶν στρατιωτῶν ὁμοῦ τοῖς ναύταις ἀλλήλοις ἐγκελευομένων καὶ τοῖς κοντοῖς διωθουμένων* etc. cf. G. IV, 11, 516, 16 *οὐ δυναμένων τῶν ἀμυνομένων ἅπαντα τοῖς κοντοῖς διωθεῖσθαι* (de urbis defensione). Th. II, 84, 3 *καὶ τὰς κώπας ἀδύνατοι ὄντες ἐν κλυ-*

δωνίῳ ἀναφέρειν ἄνθρωποι ἄπειροι τοῖς κυβερνήταις ἀπειθεστέρας τὰς ναῦς παρεῖχον. Pr. G. III, 7, 305, 16 *ὁ δὲ κλύδων τὰς κώπας ἀνασπᾶν ἢ ἄλλο τι ἐνεργεῖν τοὺς ναύτας οὐκ εἴα.* (cf. P. I, 9, 47, 4 *ὅτι δὴ ἀπειθεστέρους αὑτοὺς παρεχόμενοι σφίσι*, et G. III, 6, 302, 6 *οἱ δὲ στρατιῶται ἀπειθεστέρους αὑτοὺς τοῖς ἄρχουσιν ἔτι μᾶλλον παρεῖχον.*) Alia quoque ex hac pugna navali mutuatus est Pr., quae supra attulimus, velut *ξυνῆγον ἐς ὀλίγον, πρὶν αὐτὸς σημήνῃ, ἐν χρῷ* etc.

Pugnam navalem terrestri similem fuisse Th. his verbis narrat: (I, 49, 2) *ἦν τε ἡ ναυμαχία καρτερά, τῇ μὲν τέχνῃ οὐχ ὁμοίως, πεζομαχίᾳ δὲ τὸ πλέον προσφερὴς οὖσα*, similiter Pr. G. IV, 23, 582, 7 *ἦν δὲ ἡ ναυμαχία ἐς ἄγαν ἰσχυρά, πεζομαχίᾳ ἐμφερὴς οὖσα.*

Navem retro inhibere. Th. I, 50, 5 *οἱ Κορίνθιοι ἐξαπίνης πρύμναν ἐκρούοντο*, 51, 2. 54, 2. III, 78, 3. VII, 40, 70, 8. — Pr. G. III, 30, 403, 12 *πρύμναν πάντες ἐκρούοντο.*

Navem deprimere. Th. II, 91, 3 *ἡ Ἀττικὴ ναῦς ... τῇ Λευκαδίᾳ διωκούσῃ ἐμβάλλει μέσῃ καὶ καταδύει.* Pr. G. IV, 23, 583, 14 *ἣν μὲν ναῦν πολεμίαν ἀποσκεδαννυμένην τῶν ἄλλων ἐθεῶντο, κατέδυον ἐμβάλλοντες οὐδενὶ πόνῳ.*

Hic liceat pauca adiungere, quae praeterea in re navali tractanda ex Th. sumpsit Pr.

Th. de Graecis contra Troiam navigantibus dicit: (I, 10, 4) *αὐτερέται δὲ ὅτι ἦσαν καὶ μάχιμοι πάντες . . περίνεως δὲ οὐκ εἰκὸς πολλοὺς ξυμπλεῖν.* Conf. Pr. V. I, 11, 360, 14 *ἐν τούτοις δὴ Βυζάντιοι δισχίλιοι ἔπλεον, αὐτερέται πάντες· περίνεως γὰρ ἦν ἐν τούτοις οὐδείς*, et G. IV, 20, 564, 3 *περίνεως δὲ οὐκ ἦν ἐν τούτῳ τῷ στόλῳ, ἀλλ' αὐτερέται πάντες.*

Classem colligere. Th. I, 9 *Ἀγαμέμνων δοκεῖ ... τὸν στόλον ἀγεῖραι*, Pr. P. I, 20, 104, 17 *στόλον τε νηῶν καὶ στράτευμα ἀγείρας*, V. I, 2, 317, 18 *στόλον τε ἀγείρας νηῶν.* G. III, 30, 402, 15. 39, 445, 13. IV, 24, 590, 16.

Ventus secundus. Th. II, 77, 5 *πνεῦμα εἰ ἐπεγένετο αὐτῇ* (sc. *τῇ φλογὶ*) *ἐπίφορον*, III, 74, 2 *εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος*, cf. Pr. P. I, 14, 71, 14 *πνεῦμα γὰρ ἐνθένδε ἐπίφορον ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐπιπεσὸν* etc., 19, 100, 23 *ἀνέμου μετρίως ἐπιφόρου ἐπιπεσόντος.* II, 23, 257, 9 *ἄλλως τε ἦν καὶ ἄνεμός τις ἐκεῖθεν ἐπίφορος ἐπιπνεύσειε.* V. I, 6, 338, 8 *πνεῦμα*

ἐπίφορον γενήσεσθαι. G. II, 7, 173, 21 *πνεῦμα τηρήσαντες σφίσιν ἐπίφορον.* ae. V, 1, 310, 23 *εἰ μὲν ἐμπέσοι τὸ πνεῦμα ἐπίφορον σφίσι.*

Commemoranda denique videtur imitatio loci Thucydidei, ubi pluralis generis neutrius adiectivi modo inusitato coniunctus est cum verbo *γίγνεσθαι,* Th. I, 8, 2 *πλωϊμότερα ἐγένετο παρ᾽ ἀλλήλους* (similiter 7 *πλωϊμοτέρων ὄντων*), Pr. ae. VI, 1, 330, 9 *ἐπὶ ταύτης δὲ τῆς διώρυχος μεγάλαις μὲν ναυσὶ πλώϊμα οὐδαμῇ γίνεται.*

Caput VIII. Obsidiones.

Hic inprimis Plataearum obsidionis Pr. secutus est descriptionem, quam invenimus apud Thucydidem II, 75—78, III, 20—24 et 52. Is summa arte atque perspicuitate narrat, quibus machinis atque artibus Peloponnesii Plataeas urbem expugnare conati sint et quae Plataeenses ad defendendam urbem suam excogitaverint atque moliti sint. Quam descriptionem clarissimam fere totam invenimus apud Procopium, non uno quidem loco, sed multis locis dispersam, et plus semel Pr. res singulares a Th. enarratas cum tanta non solum verborum sed etiam rerum similitudine refert, ut equidem dubitare non possim, quin res ipsas deprompserit ex Thucydide.

Atque ita quidem hanc rem tractabo, ut primum locos ampliores, in quibus imitationes inveniuntur, ex ordine rerum a Pr. scriptarum afferam, his deinde singulas imitationes ad obsidiones pertinentes adiciam.

De Amidae urbis obsidione haec narrat Pr.: (P. I, 7, 35, 20) *Καβάδης δὲ Ἄμιδαν πολιορκῶν κριὸν τὴν μηχανὴν πανταχόσε τοῦ περιβόλου προσέβαλε. καὶ Ἀμιδηνοὶ μὲν τὴν ἐμβολὴν ἀεὶ δοκοῖς τισιν ἐγκαρσίαις ἀνέστελλον, ... πολλάκις γὰρ ξυμβαλὼν καθελεῖν τι τοῦ περιβόλου ἢ κατασεῖσαι ἥκιστα ἴσχυσεν κτἑ.* Th. 76, 4 *ἅμα δὲ τῇ χώσει καὶ μηχανὰς προσῆγον τῇ πόλει οἱ Πελοποννήσιοι, μίαν μὲν ἣ . . . ἐπὶ μέγα τε κατέσεισε . . . ἃς ἀνέκλων οἱ Πλαταιῆς, καὶ δοκοὺς μεγάλας ἀρτήσαντες . . . καὶ ἀνελκύσαντες ἐγκαρσίας . . . ἡ δὲ ῥύμη ἐμπίπτουσα ἀπεκαύλιζε τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς.* — Porro Pr. 36, 5 *οἵ τε πολιορκούμενοι ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἀρξάμενοι κατώρυχα μέχρις ἐς τὸν λόφον* (vallum) *ἐποίουν, καὶ λάθρα ἐνθένδε τὸν χοῦν ἐκ-*

φοροῦντες κενὰ ἐπὶ πλεῖστον τὰ ἐντὸς τοῦ λόφου εἰργάσαντο. τὰ μέντοι ἐκτὸς ἐφ' οὗπερ ἐγεγόνει σχήματος ἔμεινεν, οὐδενὶ αἴσθησιν παρεχόμενα τοῦ πρασσομένου. Th. 75, 6 *διελόντες τοῦ τείχους ᾗ προσέπιπτε τὸ χῶμα ἐσεφόρουν τὴν γῆν,* 76, 2 *ὑπόνομον δ' ἐκ τῆς πόλεως ὀρύξαντες καὶ ξυντεκμηράμενοι ὑπὸ τὸ χῶμα ὑφεῖλκον αὖθις παρὰ σφᾶς τὸν χοῦν· καὶ ἐλάνθανον ἐπὶ πολὺ τοὺς ἔξω* etc.

Idem igitur hic Amidanos quod tum Plataeenses machinatos esse Pr. narrat, qui consensus quamvis mirus esse videatur, tamen ipse per se non arguit Procopi furtum; sed augetur suspicio eo, quod aliter ac Th. rem narrat; refert enim Amidanos humo subducta aggerem hostium excavavisse et Persarum multitudinem, cum insisterent, collapso eo repente misere perisse, Thucydides autem humo subsidente aggerem Peloponnesiorum altiorem non factum esse [24]); atqui agger brevi ante exstructus nullo modo excavari potuit, nam sine dubio illico consedisset aut collapsus esset, hac igitur ineptia ipse se furti Pr. coarguere videtur; Thucydideam vero Plataearum obsidionis narrationem quam bene noverit Pr., porro videamus.

Chosroës Persarum rex Edessam oppugnans haec machinatur: (P. II, 26, 270, 8) *ἐπεὶ τὰ δένδρα ἐκτεμὼν αὐτοῖς φύλλοις πολλὰ ἐκ χωρίων ἐγγύς πη ὄντων πρὸ τοῦ τείχους ἐν τετραγώνῳ ξυνέθηκεν . . . χοῦν τε πολύν τινα ἀτεχνῶς ὕπερθε τῶν δένδρων ξυναμησάμενος μέγα τι λίθων χρῆμα ἐπέβαλλεν . . . ἐκείνου μόνου ἐπιμελούμενος, ὅπως δὴ ὁ λόφος ὅτι τάχιστα ἐς ὕψος μέγα ἐπαίροιτο. καὶ ξύλα μακρὰ τοῦ τε χοῦ καὶ τῶν λίθων μεταξὺ ἐς ἀεὶ ἐμβαλλόμενος ἔνδεσμον ἐποιεῖτο τοῦ ἔργου, ὅπως μὴ ὑψηλὸν γενόμενον ἀσθενὲς εἴη.* Fere eadem Th. narrat (75, 2): *ξύλα μὲν οὖν τέμνοντες ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος παρῳκοδόμουν ἑκατέρωθεν, φορμηδὸν ἀντὶ τούτων τιθέντες, ὅπως μὴ διαχέοιτο ἐπὶ πολὺ τὸ χῶμα. ἐφόρουν δὲ ὕλην ἐς αὐτὸ καὶ λίθους καὶ γῆν καὶ εἴ τι ἄλλο ἀνύτειν μέλλοι ἐπιβαλλόμενον.* 75, 4 *οἱ δὲ Πλαταιῆς ὁρῶντες τὸ χῶμα αἰρόμενον, ξύλινον τεῖχος ξυνθέντες . . ἐσῳκοδόμουν ἐς αὐτὸ πλίν-*

---

24) cf. E. Mayer, de Arriano Thucydidio, diss. inaug. Rostochii, 1847, p. 32. — Arriani huius loci imitationem M. affert; narrat enim Arr. (an. 2. 27. 4) Gazae murum cuniculis a Macedonibus actis consedisse. Idem invenimus apud Pr. G. IV, 11, 508 de Petrae muro a Romanis suffosso; legerat autem Pr. Arrianum, ut ipse dicit G. IV, 14, 535, 18.

θους . . . ξύνδεσμος δ' ἦν αὐτοῖς τὰ ξύλα τοῦ μὴ ὑψηλὸν γιγνόμενον ἀσθενὲς εἶναι τὸ οἰκοδόμημα. Hunc locum Procopium falso interpretatum esse, ex imitatione perspicuum est.

Persae deinde ut a telis et sagittis oppidanorum se tueantur, haec excogitant: (Pr. 271, 4) *διὸ δὴ οἱ βάρβαροι ἐπενόουν τάδε·* (cf. Th. 75, 6 *καὶ οἱ Πλαταιῆς τοιόνδε τι ἐπινοοῦσι·*) *προκαλύμματα ἐκ τραγείων τριχῶν . . . ἀρτήσαντες ἐκ ξύλων μακρῶν ἐπίπροσθεν ἀεὶ τῶν τὴν ἀγέσταν ἐργαζομένων ἐτίθεντο . . . ἐνταῦθα γὰρ οὔτε πυρφόροι οἰστοὶ οὔτε τὰ ἄλλα βέλη ἐξικνεῖσθαι εἶχον, ἀλλ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν προκαλυμμάτων ἀποκρουόμενα ξύμπαντα ἔμενε.* Th. 75, 5 *καὶ προκαλύμματα εἶχε δέρρεις καὶ διφθέρας, ὥστε τοὺς ἐργαζομένους μήτε πυρφόροις οἰστοῖς βάλλεσθαι ἐν ἀσφαλείᾳ τε εἶναι.* — Pr. 273, 3 *ἡ μὲν οὖν τοῦ λόφου κατασκευὴ ἐπί τε ὕψος ᾔρετο μέγα καὶ σπουδῇ πολλῇ ἐπίπροσθεν ᾔει.* Th. 75, 6 *ᾔρετο δὲ τὸ ὕψος τοῦ τείχους μέγα καὶ τὸ χῶμα οὐ σχολαίτερον ἀντανῄει αὐτῷ.* Quod igitur de Peloponnesiorum aggere et Plataeensium muro contra exstructo Th. tradit, Pr. de uno Persarum aggere refert duobus illis in unum confusis aut consulto et factorum veritatem secutus, id quod dubium esse videatur, aut memoriae lapsu, nam ex iis quas iam attuli imitationibus satis apparet Procopium res conscribentem non manu habuisse Thucydidem.

Maxime vero Thucydidem imitatus est Pr. in describenda Romae obsidione, quae urbs a Gothis oppugnata a Belisario summa fortitudine atque prudentia defenditur; quam descriptionem apud Pr. invenimus G. I, 18 — II, 10.

Pr. I, 19, 97, 12 *τούτων τε τὰ πλεῖστα ξὺν τῷ ῥεύματι ἐς μέσα τὰ σκάφη φερόμενα τὴν μηχανὴν ἀπεκαύλιζε. Βελισάριος δὲ κατιδὼν τὰ ποιούμενα προσεπετεχνήσατο τάδε· ἁλύσεις μακρὰς σιδηρᾶς πρὸς τῇ γεφύρᾳ ἤρτυσεν* etc. Th. 76, 4 *καὶ δοκοὺς μεγάλας ἀρτήσαντες ἁλύσεσι μακραῖς σιδηραῖς ... ἡ δὲ ῥύμη ἐμπίπτουσα ἀπεκαύλιζε τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς.*

De altitudine turrium a Gothis exstructarum haec narrat Pr. (I, 21, 102, 2): *πύργους ξυλίνους ἐποιήσατο* (sc. Vitigis) *ἴσους τῷ τείχει τῶν πολεμίων, καὶ ἔτυχέ γε τοῦ ἀληθοῦς μέτρου πολλάκις ξυμμετρησάμενος ταῖς τῶν λίθων ἐπιβολαῖς.* Idem invenimus apud Th. III, 20, 3, ubi

de longitudine scalarum a Plataeensibus eruptionem molientibus factarum haec tradit: *κλίμακας ἐποιήσαντο ἴσας τῷ τείχει τῶν πολεμίων· ξυνεμετρήσαντο δὲ ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν πλίνθων . . . ἠριθμοῦντο δὲ πολλοὶ ἅμα τὰς ἐπιβολὰς καὶ ἔμελλον οἱ μέν τινες ἁμαρτήσεσθαι, οἱ δὲ πλείους τεύξεσθαι τοῦ ἀληθοῦς λογισμοῦ, ἄλλως τε καὶ πολλάκις ἀριθμοῦντες* (cf. etiam G. II, 17, 215, 17 *ἔτυχέ γε τῆς ἀληθοῦς δόξης*). Manifestissima haec est et verborum et rei imitatio, nam laterum quidem numero muri altitudo computari potuit, lapidum non item; illi enim unam omnes atque eandem formam habent, lapides contra varia magnitudine sunt, quam ob rem ex eorum numero muri altitudinis mensura iniri non posse videtur.

Arietum structuram his verbis depingit Pr.: (I, 21, 102, 11) *κίονες ὀρθοὶ ξύλινοι τέσσαρες ἀντίοι τε καὶ ἴσοι ἀλλήλοις ἑστᾶσι, τούτοις δὲ τοῖς κίοσι δοκοὺς ὀκτὼ ἐγκαρσίας ἐνείροντες, τέσσαρας μὲν ἄνω, τοσαύτας δὲ πρὸς ταῖς βάσεσιν ἐναρμόζουσιν· οἰκίσκου τε σχῆμα τετραγώνου ἐργαζόμενοι προκάλυμμα πανταχόθεν ἀντὶ τοίχων τε καὶ τείχους διφθέρας αὐτῇ περιβάλλουσιν, ὅπως . . . οἱ ἔνδον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ὦσιν, ὡς ‹πρὸς› τῶν ἐναντίων ἥκιστα βάλλεσθαι.* Th. 76, 4 *δοκοὺς ἀρτήσαντες ἐγκαρσίας*, 75, 2 *φορμηδὸν ἀντὶ τοίχων τιθέντες*, 75, 5 *προκαλύμματα εἶχε δέρρεις καὶ διφθέρας, ὥστε τοὺς ἐργαζομένους . . . ἐν ἀσφαλεῖ τε εἶναι.*

Pergit Pr.: *ἐντὸς δὲ αὐτῆς δοκὸν ἑτέραν ἄνωθεν ἐγκαρσίαν ἀναρτήσαντες χαλαραῖς ταῖς ἁλύσεσι κατὰ μέσην μάλιστα τὴν μηχανὴν ἔχουσιν* (cf. ae. III, 1, 247, 12 *χρυσαῖς τε καὶ χαλαραῖς ταῖς ἁλύσεσιν*), cf. Th. 76, 4 *δοκοὺς μεγάλας ἀρτήσαντες . . . καὶ . . . ἀνελκύσαντες ἐγκαρσίας, ὁπότε προσπεσεῖσθαί πῃ μέλλοι ἡ μηχανή, ἀφίεσαν τὴν δοκὸν χαλαραῖς ταῖς ἁλύσεσι.* Porro Pr. 103, 2 *τὴν δοκὸν . . . μηχανῇ τινι στρέφοντες ὀπίσω ἀνέλκουσι, αὖθις δὲ αὐτὴν ῥύμῃ πολλῇ ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀφιᾶσιν. ἡ δὲ συχνὰ ἐμβαλλομένη κατασεῖσαί τε ὅπῃ προσπίπτοι καὶ διελεῖν ῥᾶστα οἵα τέ ἐστι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἡ μηχανὴ ἔχει, ἐπεὶ τῆς δοκοῦ ταύτης ἡ ἐμβολὴ προὔχουσα πλήσσειν ὅπου παρατύχοι, καθάπερ τῶν προβάτων τὰ ἄρρενα, εἴωθε.* (cf. 104, 16 *ἐμβολή τις προὔχει.* 105, 1 *ἐμπίπτουσαι τοῖς προὔχουσι τῶν ἐμβολῶν*, ae. I, 2, 181, 12 *τῶν λίθων ἕκαστον τῇ ἐμβολῇ προὔχοντα*). Th. 76, 4 *δοκοὺς . . . ἀνελκύσαντες ἐγκαρσίας, ὁπότε προσπεσεῖσθαί πῃ μέλλοι ἡ μηχανή,*

ἀφίεσαν τὴν δοκὸν . . . ἡ δὲ ξύμη ἐμπίπτουσα ἀπεκαύλιζε τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς.

Haec sunt, quae ampliora ex Plataearum obsidionis descriptione deprompsit Pr. Unum praeterea locum inveni, ubi Th. cum formae tum rei auctor Procopio fuisse videtur.

Cum Brasidas Torone urbe capta Lecythum oppidulum, quo Atheniensium milites et Toronenses confugerant, oppugnaret, hi turrem ligneam in muro exstruxerunt ad urbem defendendam; qua subito collapsa territi illi fugiunt, Brasidas oppidum capit. Persimilia Pr. de Antiochiae expugnatione tradit. Cf. Pr. P. II,8, 188, 11 *οὐκ ἐνεγκοῦσαι τὸ ἄχθος αἱ σχοῖνοι, αἷς αἱ δοκοὶ ξυνδεδέατο, διερράγησαν ἐκ τοῦ αἰφνιδίου,* cum Th. IV, 115 *τὸ δὲ οἴκημα λαβὸν μεῖζον ἄχθος ἐξαπίνης κατερράγη.* Pr.: *οὗ δὴ αἰσθόμενοι καὶ ἄλλοι Ῥωμαίων, οἳ ἐκ πύργων τῶν ἐχομένων ἐμάχοντο, καὶ ξυμβάλλειν μὲν τὸ γεγονὸς οὐδαμῇ ἔχοντες, διεφθάρθαι δὲ ταύτῃ τὸ τεῖχος οἰόμενοι ἐς φυγὴν ὥρμηντο.* Th.: *οἱ δὲ ἄποθεν, καὶ μάλιστα οἱ διὰ πλείστου, νομίσαντες ταύτῃ ἑαλωκέναι ἤδη τὸ χωρίον, φυγῇ ἐς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ναῦς ὥρμησαν.*

Sed iam ad singula transeamus, quae eo ordine afferam, ut orsus ab initio obsidionis usque ad expugnationem aut deditionem urbis rem peragam.

Frumentum ex agris in urbem importare. Th. II, 13, 2 *τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐσκομίζεσθαι,* VI, 22 *ἵνα καὶ τὰ ἐπιτήδεια ῥᾷον ἐσκομιζώμεθα.* Pr. P. I, 8, 40, 17 *πολλὰ γὰρ ἐσκομίσασθαι σφᾶς τὰ ἐπιτήδεια ἔμαθον.* G. I, 14, 76, 18 *ἅπαντα σφίσι τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐσκομίζεσθαι.* 25, 120, 1. 26, 123, 16. II, 3, 155, 10. IV, 35, 638, 15.

Insidias hosti urbem oppugnanti parare. Th. II, 81, 5 *προλοχίζουσι τὰ περὶ τὴν πόλιν ἐνέδραις,* Pr. P. II, 8, 189, 13 *προλοχίζεσθαι τὰς δυσχωρίας ἐνέδραις,* 9, 191, 4 *προλοχίσαντες ἐνέδραις,* 25, 264, 1 *προλοχίσας ἐνέδραις.* V. I, 14, 370, 9 *ἐνέδραι προλοχίζουσαι,* G. II, 23, 241, 11 *ἐνέδραις προλοχίζοντες,* III, 23, 375, 20 *προλοχίσαντες ἐνέδραις.* III, 36, 434, 1 *ἐνέδραις τισὶ προλοχίζειν.*

Firmitate loci confidere. Th. III, 74 *χωρίων τε ἰσχύϊ καὶ πλήθει προέχων.* IV, 35, 3. 36, 2 *χωρίου ἰσχύϊ πιστεύσαντες.* Pr. P. I, 15, 78, 3 *ἁλώσιμοι οὐκ ἐγίνοντο χωρίων ἰσχύϊ* (cf. Th. IV, 9, 3 *ἁλώσιμον τὸ χωρίον γίγνεσθαι*). II, 7, 183, 22 *χωρίου ἰσχύϊ θαρσήσαντες,* item 25, 263, 17. 26, 268, 6.

G. I, 23, 109, 13. II, 19, 222, 7. 23, 240 1 *χωρίον ἰσχύϊ πιστεύοντες*, IV, 5, 478, 21.

Urbe aliquem recipere. Th. IV, 103, 4 *δεξάμενοι αὐτὸν τῇ πόλει*, VI, 50 etc. Pr. P. II, 5, 173, 7 *τῇ πόλει ἐδέξαντο ἐθελούσιοι*. G. I, 8, 42, 12. II, 19, 222, 6.

Liberos feminasque clam ex urbe abducere. Th. IV, 123, 4 *καὶ Βρασίδας . . . ὑπεκκομίζει ἐς Ὄλυνθον τὴν Χαλκιδικὴν παῖδας καὶ γυναῖκας*. Pr. G. I, 25, 119, 5 *Βελισάριος πάντας Ῥωμαίους ἐκέλευε παῖδάς τε καὶ γυναῖκας ἐς Νεάπολιν ὑπεκκομίζειν*.

Primo impetu urbem capere. Th. II, 81, 4 *ἐνόμισαν αὐτοβοεὶ ἂν τὴν πόλιν ἑλεῖν*, III, 113, 6. Pr. P. II, 9, 192, 10 *αὐτοβοεὶ τὴν πόλιν ἑλόντας*. V. I, 6, 337, 15 *αὐτήν τε ἂν αὐτοβοεὶ εἷλε*, 24, 404, 1. G. I, 24, 114, 18. 26, 125, 4. III, 24, 378, 16.

Frustra tentare. Th. IV, 107, 2 *καὶ κατὰ γῆν ἀποπειράσας ἅμα, ἀμφοτέρωθεν ἀπεκρούσθη*. Pr. G. I, 8, 44, 20 *πολλάκις τε τοῦ περιβόλου ἀποπειρασάμενος ἀπεκρούσθη*.

Custodire in posterum. Th. II, 94, 4 *καὶ μετὰ τοῦτο φυλακὴν ἅμα τοῦ Πειραιῶς μᾶλλον τὸ λοιπὸν ἐποιοῦντο*. Pr. P. II, 26, 270, 22. *τῶν μέντοι βαρβάρων φυλακὴν ἀκριβῆ τὸ λοιπὸν ποιουμένων*.

Nemo prodit ad pugnam. Th. I, 64, 2 *ὡς δ' οὐδεὶς ἐπεξῄει ἐς μάχην*, Pr. V. II, 1, 412, 5 *ὡς οὐδεὶς σφίσιν ἐπεξῄει τῶν πολεμίων*.

Vis opposita pacto. Th. V, 17, 2 *οὐ βίᾳ, ἀλλ' ὁμολογίᾳ ἔχειν τὸ χωρίον*, Pr. V. I, 3, 325, 8 *οὔτε βίᾳ οὔτε ὁμολογίᾳ παραστήσασθαι*. G. I, 1, 8, 8. *οὔτε βίᾳ οὔτε ὁμολογίᾳ ἑλεῖν ἴσχυον*. G. IV, 34, 636, 5 *ἢ βίᾳ ἢ ὁμολογίᾳ*.

Vehementer oppugnare. Th. I, 64, 3 *καὶ οὕτως ἤδη κατὰ κράτος ἡ Ποτίδαια ἀμφοτέρωθεν ἐπολιορκεῖτο*. Pr. G. I, 16, 83, 13 *Ῥωμαίους κατὰ κράτος πολιορκοῦντες*. III, 36, 432, 17 *Ῥώμην κατὰ κράτος ἐπολιόρκουν*.

Pars muri facillima captu. Th. IV, 115, 2 *προσιόντος ἤδη τοῦ στρατεύματος, ᾗ ᾤοντο μάλιστα αὐτοὺς προσκομιεῖν τὴν μηχανὴν καὶ ἦν ἐπιμαχώτατον*, Pr. G. II, 12, 192, 10 *οὗ δὴ μάλιστα ἐπιμαχώτατός τε ὁ περίβολος ἦν καὶ προσβάλλειν ξὺν τῇ μηχανῇ οἱ βάρβαροι ἔμελλον*, cf. G. I, 22, 106, 15 *ᾗ τὸ τεῖχος ἐπιμαχώτατον μάλιστα*, 23, 111, 11. II, 12, 191, 8.

Facilius expugnare. Th. I, 11, 2 *πολιορκίᾳ δ' ἂν προσκαθεζόμενοι ἐν ἐλάσσονί τε χρόνῳ καὶ ἀπονώτερον τὴν Τροίαν εἷλον.* Pr. G. III, 25, 382, 15 *ῥᾷον ἂν οὕτω καὶ ἀπονώτερον ἐξελεῖν Περυσίαν οἰόμενοι.*

Obsideri potius quam obsidere. Th. IV, 29, 2 *οἱ γὰρ στρατιῶται κακοπαθοῦντες τοῦ χωρίου τῇ ἀπορίᾳ καὶ μᾶλλον πολιορκούμενοι ἢ πολιορκοῦντες ὥρμηντο διακινδυνεῦσαι.* Pr. G. II, 4, 159, 21 *ὅπως ἥ τε πόλις ἐλασσόνως ἢ πρότερον τῇ ἀπορίᾳ πιέζοιτο καὶ οἱ βάρβαροι πολιορκεῖσθαι μᾶλλον ἢ αὐτοὶ πολιορκεῖν Ῥωμαίους δόξειαν.*

Inopia premi. Th. II, 70 *ὅ τε σῖτος ἐπελελοίπει,* Pr. G. II, 3, 154, 18 *ὅ τε σῖτος ἐπελελοίπει,* similiter 12, 194, 13 *τὰ ἐπιτήδεια ἐπελελοίπει,* item P. I, 9, 43, 3. V. II, 13, 467, 11. — Th. IV, 6 *ἐσπάνιζον τροφῆς,* Pr. G. I, 19, 96, 17 *τροφῆς ἁπάσης ἅτε ἐν πολιορκίᾳ σπανίζοντες,* similiter II, 7, 175, 12 *τῶν ἐπιτηδείων σπανίζοντες,* P. I, 24, 120, 9. — Th. IV, 39, 2 *καὶ ἦν σῖτος ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἄλλα βρώματα ἐγκατελήφθη· ὁ γὰρ ἄρχων Ἐπιτάδας ἐνδεεστέρως ἑκάστῳ παρεῖχεν ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν.* Pr. P. I, 9, 46, 18 *ἑπτὰ μάλιστα ἡμερῶν εὕρισκον δαπάνην ἐν τῇ πόλει ἀπολελεῖφθαι, καίπερ Γλώνου τε καὶ τοῦ ἐκείνου παιδὸς ἐνδεεστέρως ἢ κατὰ τὴν χρείαν πολλοῦ χρόνου ἐνδιδόντος τὰ σιτία Πέρσαις.* V. II, 27, 525, 8 *οὔτε τὰ ἐπιτήδεια ἐνδεεστέρως ἢ κατὰ τὴν χρείαν ἐχούσας.* G. III, 8, 308, 19 *ἐνδεέστερον ἢ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τὰ σιτία παρείχετο.* — Th. VII, 84, 5 *καὶ τὸ ὕδωρ εὐθὺς διέφθαρτο, ἀλλ' οὐδὲν ἧσσον ἐπίνετό τε ὁμοῦ τῷ πηλῷ ᾑματωμένον.* Pr. G. II, 19, 223, 9 *ἔν τε ἡμέραις τρισὶν οὕτως αὐτὴν τὸ ὕδωρ ἀπέλιπεν, ὥστε ξὺν τῷ πηλῷ ἐνθένδε αὐτὸ οἱ βάρβαροι ἀρυόμενοι ἔπινον.* — Th. II, 75, 5 *προκαλύμματα εἶχε δέρρεις καὶ διφθέρας.* Pr. G. II, 20, 226, 11 *δέρρεις τε καὶ διφθέρας ὕδατι βρέχοντες . . . ἤσθιον.* — Th. II, 70 *καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἐπεγεγένητο αὐτόθι ἤδη βρώσεως πέρι ἀναγκαίας καί τινες καὶ ἀλλήλων ἐγέγευντο.* Pr. P. I, 9, 46, 23 *οἳ δὴ ἐς βρώσεις ἀήθεις τὰ πρῶτα ἐλθόντες, τῶν τε οὐ θεμιτῶν ἁψάμενοι πάντων, εἶτα τελευτῶντες καὶ ἀλλήλων ἐγεύσαντο.* V. III, 10, 317, 2 *οἵ γε καὶ ἀλλήλων ἤδη ἐγεύοντο.* G. II, 20, 228, 2 *τινὲς δὲ τοῦ λιμοῦ ὑπερβιαζομένου ἀλλήλων ἐγεύσαντο,* III, 16, 340, 8 *ἁπάντων ἤδη σφᾶς τῶν ἀναγκαίων παντάπασιν ἐπιλιπόν-*

των ἐς βρώσεις οὐχ ὁσίας τινὰς βιαζόμενοι τῷ λιμῷ ἦλθον· καὶ μὴν καὶ ἀλλήλων ἐγεύσαντο.

Terror invadit oppidanos. Th. IV, 104 οἱ Ἀμφιπολῖται ἐς θόρυβον μέγαν κατέστησαν, Pr. G. II, 1, 146, 14 ἐς μέγαν καταστὰς θόρυβον.

Vi expugnare urbem. Th. IV, 112, 3 βουλόμενος κατ᾽ ἄκρας καὶ βεβαίως ἑλεῖν αὐτήν. Pr. G. III, 35, 427, 15 ἥπερ αὐτοῦ ἔτι ὁδῷ ἰόντος κατ᾽ ἄκρας ἑάλω. IV, 11, 517, 9.

Funditus urbem evertere. Th. III, 68, 3 καθελόντες αὐτὴν (sc. πόλιν) ἐς ἔδαφος πᾶσαν ἐκ τῶν θεμελίων. IV, 109. Pr. ae. I, 3, 185, 24 διὸ δὴ καθεῖλε μὲν αὐτὸ ἐς τὸ ἔδαφος ἐκ τῶν θεμελίων. P. I, 13, 61, 3 τοῦ φρουρίου τὴν οἰκοδομίαν εἰς ἔδαφος καθεῖλον, item II, 5, 175, 5. V. I, 5, 335, 2. ae. I, 8, 197, 22. III, 7, 261, 10 etc.

Confer etiam Th. I, 10, 2 τῆς κατασκευῆς τὰ ἐδάφη cum Pr. G. IV, 2, 466, 4 τῆς κατασκευῆς τὰ ἐδάφη, similiter II, 16, 213, 16 τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐδάφους λείψανόν τι βραχύ.

Summum periculum evadere. Th. III, 49. 4 παρὰ τοσοῦτον μὲν ἡ Μυτιλήνη ἦλθε κινδύνου, item VII, 2, 4 (de Syracusis) Pr. P. II, 7, 185, 20 Βεροιαῖοι δὲ παρὰ τοσοῦτον κινδύνου ἐλθόντες. V. I, 20, 392, 12 παρὰ τοσοῦτον κινδύνου ἦλθον. G. I, 18, 91, 1 παρὰ τοσοῦτον μὲν κινδύνου Βελισάριός τε καὶ τὰ βασιλέως πράγματα ἦλθεν. III, 10, 317, 7 παρὰ τοσοῦτον μὲν Δρυοῦντος τὸ φρούριον ἦλθε κινδύνου.

Omnes quas adhuc attuli imitationes Thucydidis eorum librorum sunt, quos Procopium conscripsisse nemo negat. Iam ad eum librum vel potius libellum accedamus, cuius eundem esse auctorem plerique quidem homines docti affirmant, nonnulli negant. Horum opinio quamquam Teuffeli commentatione doctissima, Eckardti deinde dissertatione, postremi Dahni libro de Procopio Caesariensi conscripto satis refelli videtur, tamen operae pretium esse puto imitatione Thucydidis comprobare neminem nisi ipsum Procopium conscripsisse famosum illum libellum, qui inscribitur Ἀνέκδοτα sive historia arcana [25]).

25) Novam sententiam nuper tulit L. de Ranke (Weltgeschichte, IV,

Eckardtus paucis admodum, largius deinde atque accuratius Dahnius sermonem historiae arcanae cum librorum de bellis et de aedificiis Iustiniani conscriptorum comparantes eundem hos atque illam conscripsisse demonstraverunt. Ego autem imitationes Thucydideas in historia arcana aeque atque in ceteris illis libris inveniri docebo, id quod ad controversiam illam decernendam vel maxime pertinere apparet; nam statuere falsarium istum, quem historiae arcanae auctorem esse sunt qui contenderint, ipsum quoque imitatorem esse Thucydidis atque etiam iisdem Thucydidis librorum partibus eadem ratione usum esse ad opusculum suum exornandum, a sano iudicio plane abhorret. Namque eae imitationes, quae inveniuntur in anecdotis, maxima ex parte in libris sine dubio Procopianis insunt; sed non desunt, quae illic aut omnino non aut ex parte tantum aliqua usurpentur. Quam ob rem hanc quaestionem ita tractabo, ut prius afferam eas Thucydidis imitationes, quas etiam in libris de bellis et de aedificiis Iustiniani conscriptis inveni, deinde eas, e quibus cognosci possit, historiae arcanae auctorem non ex aliis illis libris Procopi, sed ex ipso Thucydide eas desumpsisse. Eum autem ordinem in enumerandis his imitationibus retinebo, quo in anecdotis singuli loci inveniuntur.

A. 1, 11, 19 *ῥᾷόν τε καὶ ἀπονώτερον* (item G. III, 25, 382, 15 etc.) Th. I, 11, 2 *ἐν ἐλάσσονί τε χρόνῳ καὶ ἀπονώτερον.*

A. 1, 13, 3 *τὴν μάθησιν τῶν οἱ ἀναγκαίων ποιησαμένη* (G. IV, 24, 586, 4) Th. I, 68, 2 *τὴν μάθησιν ἐποιεῖσθε.*

A. 1, 13, 12 *ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις*, item 5, 39, 21. 26, 149, 11. 150, 8 (P. I, 24, 120, 10. V. II, 28, 531, 17. G. IV, 19, 554, 12) Th. I, 84, 4 *ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις.*

A. 1, 15, 10 *ὅρκοις δεινοτάτοις τὸν δεσπότην καταλαβοῦσα*, item 5, 38, 3 (P. I, 5, 27, 5. G. I, 11, 61, 6) Th. IV, 86 *ὅρκοις τε Λακεδαιμονίων καταλαβὼν τὰ τέλη τοῖς μεγίστοις.*

A. 1, 15, 12 *οἷς . . . ἐπιμελὲς ἦν* (V. I, 12, 364, 11) Th. I, 5, 2 *οἷς ἐπιμελὲς εἴη*, IV, 87 2 *οἷς ἐπιμελὲς ἦν.*

A. 2, 18, 2 *ὀλολυγῇ τε κεχρημένη ὠλοφύρετο* (P. I, 24,

---

p. 300—312), qui partes tantum quasdam huius opusculi vere Procopianas, cetera ab ignotis auctoribus his adiecta putat; sed neque summa illius scriptoris auctoritate neque argumentis minime levibus, quae ad sententiam suam probandam affert, commoveri possum, ut opinionem meam mutem.

124, 5) Th. II, 4, 2 *τῶν γυναικῶν . . . κραυγῇ τε καὶ ὀλολυγῇ χρωμένων.*

A. 2, 22, 9 *ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν*, ib. 21 et 2, 25, 3 (P. II, 3, 168, 12. V. I, 8, 349, 9 etc.) Th. IV, 96, 9 *ἀπεκομίσθησαν ἐπ' οἴκου*, 100, 5 etc.

A. 2, 22, 12 *οὐ πλέον ὁδῷ ἡμέρας εὐζώνῳ ἀνδρὶ* (eodem modo longitudinem itinerum in bellis et aedificiis significari supra vidimus, Th. II, 97 *ὁδῷ τὰ ξυντομώτατα . . . ἀνὴρ εὔζωνος ἑνδεκαταῖος τελεῖ.*

A. 2, 23, 19 *παρὰ πολὺ αὐτῶν ἡσσηθέντας τῇ μάχῃ* (P. I, 20, 105, 20. G. II, 25, 249, 16) Th. II, 89, 4 *ἡσσηθέντες παρὰ πολύ.*

A. 2, 23, 20 *ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον*, item 4, 36, 1. 8, 55, 5 (P. I, 24, 122, 16 etc.) Th. I, 2, 5 *ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον.*

A. 2, 24, 11 *ἐδήλου δὲ ἡ γραφὴ τάδε·* item 4, 33, 12 (P. II, 20, 241, 16. V. I, 25, 407) Th. I, 137, 14 *ἐδήλου δ' ἡ γραφὴ ὅτι* etc.

A. 2, 24, 5 *ἐν σπονδαῖς* (G. II, 7, 175, 23) Th. I, 55, 2 *ἐν σπονδαῖς*, II, 5, 5.

A. 3, 26, 5 *ἐνταῦθα ἡ βασιλὶς ἐπίδειξιν πεποίηται ἐς πάντας ἀνθρώπους*, cf. 4, 33, 19 *ἐπίδειξιν ἐθέλων ποιεῖσθαι τῆς γνώμης*, 10, 68, 20 *ὥσπερ τῆς τύχης ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεως πεποιημένης* (P. I, 5, 26, 19. V. II, 11, 451, 22) Th. III, 16 *ἐπίδειξιν ἐποιοῦντο*, VI, 31, 4 *ἐς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐπίδειξιν μᾶλλον εἰκασθῆναι τῆς δυνάμεως καὶ ἐξουσίας.*

A. 4, 31, 11 *παραλύσας ἧς εἶχεν ἀρχῆς* (P. I, 4, 25, 4 etc.) Th. VII, 16 *οὐ παρέλυσαν τῆς ἀρχῆς*, VIII, 54.

A. 4, 32, 3 *ἐτύγχανε δὲ Ἀντωνίνα . . . τῷ μὲν ἀνδρὶ διάφορος γεγενημένη* (P. I, 23, 118, 15) Th. VIII, 12, 2 *ἐτύγχανε γὰρ τῷ Ἄγιδι αὐτὸς διάφορος ὤν.*

A. 4, 33, 18 *ταῦτα* (sc. *γράμματα*) *ἐπεὶ Βελισάριος ἀνελέξατο, ἅμα μὲν ὑφ' ἡδονῆς ἐπὶ μέγα ἀρθεὶς* etc. (V. I, 9, 353, 2) Th. I, 130 *ταῦτα λαβὼν ὁ Παυσανίας τὰ γράμματα . . . πολλῷ τότε μᾶλλον ἦρτο.*

A. 5, 38, 9 *ὅπως ἂν τὰ πραττόμενα μηχανῇ τῇ πάσῃ διακωλύοι*, item 40, 3 *τοῦ μὴ βασιλέα τὰ πρασσόμενα διακωλῦσαι* P. I, 23, 115, 7. V. I, 7, 341, 5.) Th. I, 133, 2 *μὴ τὰ πρασσόμενα διακωλύειν.*

A. 6, 44, 6 *προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐς μέγα δυνάμεως οὗτος ὁ Ἰουστῖνος ἐχώρησεν* (G. I, 12, 64, 3) Th. I, 118, 2 *ἐπὶ μέγα ἐχώρησαν δυνάμεως*, similiter:

A. 16, 97, 5 *ἐπὶ πλεῖστον δυνάμεως ἦλθε*, Th. I, 17 *ἐπὶ πλεῖστον ἐχώρησαν δυνάμεως*.

A. 7, 48, 3 *τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν* (P. I, 13, 65, 4. V. I, 7, 341, 6) Th. I, 6, 3 *τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν*.

A. 7, 49, 1 *ἐς τῶν Οὔννων τό τε ὄνομα καὶ τὸν τρόπον ἀπεκέκριτο σφίσιν* (V. I, 5, 334, 20 etc.) Th. I, 3, 3 *ἐς ἓν ὄνομα ἀποκεκρίσθαι*.

A. 7, 50, 5 *δυνάμεώς τε καὶ ὕβρεως ἐξουσίᾳ ἠγμένοι*, similiter 8, 54, 7 *ἐξουσίᾳ πλούτου* (ae. IV, 9, 297, 16) Th. I, 38, 6 *ὕβρει καὶ ἐξουσίᾳ πλούτου*, VI, 31, 4 *ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεως καὶ ἐξουσίας*.

A. 7, 51, 13 *δεδουλωμέναι τὸ φρόνημα* (G. I, 28, 131, 11. II, 29, 270, 20 etc.) Th. II, 61, 3 *δουλοῖ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον*.

A. 3, 54, 5 *ταῖς τῶν λίθων ἐπιβολαῖς* (G. I, 21, 102, 3. ae. II, 6, 225, 8) Th. III, 20, 3 *ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν πλίνθων*.

A. 9, 63, 10 *τὴν ἐς σῶμα παρανομίαν*, 65, 16 *ἀδεέστερον τῇ ἐς τὴν δίαιταν παρανομίᾳ χρῆσθαι* (P. I, 25, 130, 4. II, 23, 257, 20. G. IV, 10, 504, 4) Th. VI, 15, 4 *τῆς κατὰ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα παρανομίας ἐς τὴν δίαιταν*.

A. 9, 65, 17 *τεκμήριον δέ·* item 17, 105, 6 (P. I, 19, 101, 20. G. IV, 24, 589, 18. ae. I, 1, 172, 16) Th. II, 15, 4 *τεκμήριον δὲ* etc.

A. 10, 72, 4 *πάντας βαρβάρους πρὸς ἀλλήλους ξυνέκρουε* (P. I, 7, 34, 5) Th. I, 44, 2 *ἐβούλοντο … ξυγκρούειν ὅτι μάλιστα αὐτοὺς ἀλλήλοις*.

A. 13, 85, 3 *ἐξ ἐναντίας ὧν ἐβούλετο ἔνδηλος εἶναι* (P. I, 3, 17, 12) Th. IV, 41, 3 *οὐ βουλόμενοι ἔνδηλοι εἶναι*.

A. 13, 87, 10 *τῇ φύσεως ἰσχύϊ χρώμενος* (P. I, 24, 121, 20) Th. I, 138, 3 *φύσεως ἰσχὺν δηλώσας*.

A. 13, 87, 11 *ἐς τὸ ἔδαφος καθελεῖν* (P. I, 13, 61, 3. II, 5, 175, 5. ae. I, 3, 185, 24 etc.) Th. III, 68, 3 *καθελόντες αὐτὴν ἐς ἔδαφος*.

A. 15, 92, 12 *ἐς τοῦτο τύχης περιειστήκει τούτῳ δὴ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πράγματα, ὥστε* etc. (V. II, 2, 417, 4) Th. IV, 12, 3 *ἐς τοῦτό τε περιέστη ἡ τύχη, ὥστε* etc.

A. 15, 93, 14 *ἐν τοῖς μὲν οὖν τῆς τε γνώμης αὐτοῖς καὶ τῆς διαίτης τὸ διαλλάσσον ἐφαίνετο* (P. II, 28, 283, 19) Th. III, 10 *ἐν γὰρ τῷ διαλλάσσοντι τῆς γνώμης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἔργων καθίστανται*.

A. 16, 99, 7 *σῶμα ἐλευθέριόν τε καὶ ἀνειμένῃ ἄνωθεν διαίτῃ ἐντραφὲν* (G. III, 32, 412, 10) Th. I, 6, 3 *ἀνειμένῃ τῇ διαίτῃ ἐς τὸ τρυφερώτερον μετέστησαν.*

A. 17, 102, 23 *ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου τρόπου* (V. II, 5, 432, 2. G. I, 1, 11, 2) Th. I, 76, 2 *ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου τρόπου.*

A. 20, 117, 11 *χρημάτων διαφανῶς ἀδωρότατοι* (P. I, 11, 52, 5) Th. II, 65, 8 *χρημάτων διαφανῶς ἀδωρότατος.*

A. 21, 120, 12 *πᾶσαν κακοῦ ἰδέαν ἐνδεικνύμενοι* (P. II, 8, 191, 17) Th. III, 81, 5 *πᾶσα ἰδέα κατέστη θανάτου.*

A. 26, 144, 2 *ἦν τε ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ λύπη τε καὶ κατήφεια* (P. II, 26, 267, 21) Th. VII, 75, 5 *κατήφειά τις ἅμα καὶ κατάμεμψις σφῶν αὐτῶν πολλὴ ἦν.*

A. 27, 151, 12 *ἐγκειμένης ἰσχυρότατα τῆς βασιλίδος* (P. I, 14, 71, 21) Th. I, 69, 3 *ἰσχυρῶς ἐγκείσονται.*

A. 29, 159, 2 *ὀρθῶς καὶ δικαίως* (G. II, 6, 169, 21. IV, 24. 590, 2) Th. IV, 118, 3 *ὀρθῶς καὶ δικαίως.*

Has omnes imitationes, quarum numerum facile possum augere, easdem in anecdotis atque in eis libris legimus, quos esse Procopi nemo negat. Nunc eas adiciam, e quibus historiae arcanae auctorem ipsum Thucydidem, non Procopium imitatum esse apparet. Aut enim, ut dixi, in illis libris omnino non aut ex parte tantum aliqua inveniuntur aut accuratius Thucydidis verba exprimunt quam illic.

A. 1, 12, 3 *ἀνάγραπτοι ἐς ἀεὶ*, Th. I, 129, 3 *ἐς ἀεὶ ἀνάγραπτος*, minus accurate G. IV, 541, 12 *ἀνάγραπτον ἐς τὸν πάντα αἰῶνα.*

A. 2, 20, 19 *ἐν μὲν οὖν τῷ παρόντι τῷ ἔργῳ ἐπιχειρεῖν ἔδοξε σφίσι ἀξύμφορον εἶναι*, Th. I, 32, 3 *τετύχηκε τὸ αὐτὸ ἐπιτήδευμα ἐν τῷ παρόντι ἀξύμφορον.*

A. 2, 24, 4 *ὡς ἔς τε τοὺς ὅρκους ἠσεβηκὼς καὶ τὰ κοινὰ νόμιμα πάντων ἀνθρώπων*, Th. III, 59 *ἐς τὰ κοινὰ τῶν Ἑλλήνων νόμιμα ἁμαρτάνειν.*

A. 4, 30, 2 *ὁ λοιμὸς . . . ἐπενέμετο τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ἀνθρώπους*, eodem vocabulo *ἐπινέμεσθαι* Th. utitur de pestilentia, II, 54, 5 *ἐπενείματο δὲ Ἀθήνας μὲν μάλιστα.*

A. 4, 33, 5 *ἔτι γὰρ ἐς ἀλλήλους ὑπόπτως εἶχον.* Th. VIII, 63, 2 *διὰ τὸ ἀλλήλοις ὑπόπτως ἔχειν*, similiter V. II, 26, 519, 3 *ὑπόπτως ἔχουσιν ἐς πάντας ἀνθρώπους*, ibid. 6.

A. 4, 35, 12 *ἀπαλλαξείοντα τῆς ἐν Βυζαντίῳ διατριβῆς*. 6, 43, 4 *πράγμασιν . . . τοῖς ἀπὸ τῆς πενίας οἴκοι μαχόμενοι τούτων τε ἀπαλλαξείοντες ἐπὶ τῷ στρατεύεσθαι ὥρμησαν*, 16, 96, 8 *τῆς ἐν Γότθοις ἀπαλλαξείουσα διατριβῆς*. Vocabulo illo perraro *ἀπαλλαξείειν* Th. quoque bis utitur, I, 95, 7 *ἀπαλλαξείοντες δὲ καὶ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου*, III, 84 *πενίας δὲ τῆς εἰωθυίας ἀπαλλαξείοντές τινες*. Inprimis inter hunc locum et A. 6, 43, 4 magna similitudo intercedit, quae ob eam rem memorabilis videtur, quod caput illud Thucydideum, III, 84, quod a plerisque ut posteriore demum aetate adiectum deletur, historiae arcanae auctorem in exemplari suo Thucydidis iam legisse cognoscimus.

A. 7, 47, 9 *ἐνδεεστέρως γὰρ ἢ κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἡμάρτανον*, Th. IV, 39, 2 *ἐνδεεστέρως ἑκάστῳ παρεῖχεν ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν*; quem locum Pr. saepius imitatus est, sed pro *ἐξουσίαν* plerumque scripsit *χρείαν*, velut P. I, 9, 46, 18. V. II, 27, 525, 8 (etiam A. 22, 125, 21), semel *ἐπιθυμίαν*, G. III, 8, 308, 19.

A. 7, 47, 13 *ἀδικούμενοι γὰρ εἰώθασιν ἐς ἀπόνοιαν τρέπεσθαι ἄνθρωποι*, Th. I, 77, 4 *ἀδικούμενοί τε . . . οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον ὀργίζονται ἢ βιαζόμενοι*.

A. 7, 48, 8 *κομπωδεστέραν ἢ κατὰ τὴν ἑκάστου ἀξίαν ἐνδιδυσκόμενοι τὴν ἐσθῆτα*, A. 13, 87, 13; vocabulum perrarum *κομπωδέστερος* sumptum videtur ex Th. II, 62 *κομπωδεστέραν ἔχοντι τὴν προσποίησιν*.

A. 7, 49, 20 *φύσει γὰρ οἱ πλεῖστοι ἐς τὸ ἁμαρτάνειν εὐπετῶς τρέπονται*, Th. III, 45, 3 *πεφύκασί τε ἅπαντες ἁμαρτάνειν*.

De Iustiniano imperatore plane diversum esse iudicium et in bellis et in aedificiis et in anecdotis inter omnes constat, sed in omnibus his tribus libris ad Iustiniani ingenium describendum usurpari invenimus locum illum Thucydideum, ubi Corinthiorum legati mores Atheniensium depingunt, I, 70, 2 *οἱ μέν γε νεωτεροποιοὶ καὶ ἐπινοῆσαι ὀξεῖς καὶ ἐπιτελέσαι ἔργῳ ἃ ἂν γνῶσιν·* cf. A. 8, 57, 11 *δύσερίς τε καὶ νεωτεροποιός, ... ἐπινοῆσαι μὲν τὰ φαῦλα καὶ ἐπιτελέσαι ὀξύς*, 13, 87, 14 *ἦν γάρ, ὅπερ εἴρηται, διαφερόντως ὀξὺς ἐπινοῆσαί τε καὶ ταχὺς ἀποτελέσαι ἀνόσια ἔργα* (V. I, 10, 353, 6 *ἦν γὰρ ἐπινοῆσαί τε ὀξὺς καὶ ἄοκνος τὰ βεβουλευμένα ἐπιτελέσαι*. P. II, 2, 157, 4 *ὁ μὲν γὰρ νεωτεροποιός τε ὢν φύσει*); plenis-

simam igitur loci illius Thucydidei imitationem invenimus in anecdotis, additur enim hic vocabulum *νεωτεροποιός*, quod in bellis separatim usurpatum est de Iustiniano. — Deinde cf. Th. I, 70, 9 *ὥστε εἴ τις αὐτοὺς ξυνελὼν φαίη πεφυκέναι ἐπὶ τῷ μήτε αὐτοὺς ἔχειν ἡσυχίαν μήτε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἐᾶν, ὀρθῶς ἂν εἴποι*, cum A. 8, 58, 11 (de eodem Iustiniano) *καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν* (Th. I, 138, 3 *καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν*) *χρήματα οὔτε αὐτὸς εἶχεν οὔτε ἄλλων τινὰ ἔχειν τῶν ἁπάντων εἴα*[26]). (ae. I, 1, 172, 11 *ὃν δὴ καὶ φύσει βασιλέα καλῶν τις, οἶμαι, ὀρθῶς ἂν εἴποι*).

Theodorae, Iustiniani uxoris, mores impudici his verbis castigantur: A. 9, 59, 18 *ἐν ταῖς καθ' αὑτὴν ἑταίραις λαμπρὰ ἐγεγόνει*, cf. Th. I, 138, 6 *λαμπροτάτους γενομένους τῶν καθ' ἑαυτοὺς Ἑλλήνων*. A. 9, 62, 3 *ἀμφὶ τὰ αἰδοῖα . . . διάζωμα ἔχουσα μόνον*, Th. I, 6, 5 *διαζώματα ἔχοντες περὶ τὰ αἰδοῖα*. —

A. 12, 77, 21 *ἀπὸ ταὐτομάτου τήν τε φλόγα ξυνηνέχθαι*, Th. II, 77, 4 *ἀπὸ ταὐτομάτου πῦρ καὶ φλόγα . . . ἀνῆκε*.

A. 13, 84, 20 *ἐν τῷ τῆς διανοίας βεβαίῳ*, Th. II, 89, 6 *μέγα τι τῆς διανοίας τὸ βέβαιον*, minus accurate G. I, 7, 34, 16 *βέβαιον τὴν διάνοιαν οὐδαμῆ εἶχεν*.

A. 15, 94, 6 *τῶν μεγίστων ἀδικημάτων ἁλῶναι*, Th. III, 45, 3 *τῶν μεγίστων ἀδικημάτων μαλακωτέρας κεῖσθαι αὐτάς* (sc. *ζημίας*).

A. 17, 101, 3 *πόρνας . . . ὅσον ἀποζῆν μισθαρνούσας*, Th. I, 2, 2 *νεμόμενοι τὰ αὐτῶν ὅσον ἀποζῆν*, cf. G. III, 17, 346, 19 *ἀλλ' ὥς γε ἀποζῆν διαρκῶς ἔχουσιν*.

A. 20, 118, 1 *οὐδὲ τὴν γλῶτταν αὐτὴν ἑλληνίζειν δυνάμενον*, Th. II, 68, 5 *ἡλληνίσθησαν τὴν νῦν γλῶσσαν τότε πρῶτον*.

A. 20, 118, 14 *χρήματα μεγάλα ἔσχε καὶ ὑπερφυεῖ τινι κόμπῳ ἐχρῆτο*, Th. II, 40 *πλούτῳ τε ἔργου μᾶλλον καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα*.

A. 21, 120, 15 *οὐκ ἔχοντος αὐτοῖς κίνδυνόν τινα ἢ ὕβριν*

---

26) Similiter Sallustius, quem Thucydidem imitatum esse constat, Hist. I, 13 Kr.: „adeo iuventus luxu atque avaritia corrupta est, ut merito dicatur genitos esse, qui neque ipsi habere possent res familiares neque alios pati.“

τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον. Th. I, 5 *οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον,* similiter A. 13, 86, 16 *δόξης τι φέρειν αὐτῷ τὸ ἔργον τοῦτο οἰόμενος,* 17, 103, 8 *οὐ φέροντος αὐταῖς κίνδυνόν τινα ἢ βλάβην τοῦ ἔργου,* cf. G. II, 14, 204, 8 *οὐ φέροντος αὐτοῖς αἰσχύνην τοῦ ἔργου.*

Satis dictum esse arbitror de imitationibus Thucydidis, quae deprehenduntur in anecdotis, quibus allatis ad solvendam quaestionem de auctore eorum nonnihil contulisse mihi videor.

Extremum illud est, ut paucis demonstremus, quid proficiatur ex hac disputatione, quae in comparatione quadam Thucydidis et Procopii versata sit. Quod ad illum attinet, primum animadvertimus, quanta Byzantina quae dicitur aetate floruerit auctoritate, deinde ex imitationibus Procopianis, quae optimos libros MSS antiquitate praecedant, intelleximus posse de locis quibusdam Thucydideis si qua orta quaestio sit, eam ita profligari et ad exitum adduci, ut, qui pro spuriis habeantur, Thucydidis esse iudicentur, qui depravati sint, emendentur, quamquam summam cautionem adhibendam esse non ignoro, quia, cum Pr. non ad verbum descripserit Thucydidem, sed e memoria imitatus sit, facile fieri potuit, ut verba Thucydidea paullulum immutaret vel suae aetatis sermone corrumperet; accedit, quod Dindorfii editio omnium consensu tam vitiosa est, ut incerto fundamento nitamur (cf. van Herwerden, Mnemos. IX, 151, Schenkl, Burs.-Mueller's Jahresb. 38, 255).

Procopi autem auctoritas hac quaestione vehementer imminui videtur; nam non solum magis atque amplius, quam adhuc viri docti cognoverant, Thucydidem eum imitatum esse docuimus, sed etiam non semel Thucydidi nimis inservientem a veritate deflexisse et, id quod ad Procopium recte iudicandum maxime momenti est, eundem esse auctorem libelli illius calumniosi, historiae arcanae, demonstravimus. Complures denique locos Procopianos ex Thucydide emendavimus.
